

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI

KATEDRA HISTORIE

**GEOGRAFICKÁ MOBILITA
FRYŠTÁCKÝCH ŘEMESLNÍKŮ
V DOBĚ RANÉHO NOVOVĚKU**

Bc. Michaela Štachová

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Michaela Antonín Malaníková, Ph.D.

Olomouc 2021

NÁZEV

Geografická mobilita fryštáckých řemeslníků v době raného novověku

ANOTACE

Předložená diplomová práce si klade za cíl zmapovat geografickou mobilitu fryštáckých řemeslníků v době raného novověku. Výzkum je proveden na základě dochovaných cechovních knih z let 1625–1893. Pro každý pramen jsou vytvořeny grafy zobrazující geografický horizont členů v rámci tohoto „mikroregionu“ a současně je zde postížena dynamika jednotlivých procesů. Výsledky výzkumu jsou komparovány s jinými případovými studiemi. Umožní nám se zamyslet nad tím, zda mohou být generalizovány pro celé české země.

KLÍČOVÁ SLOVA

cech, cechy, korporace, dějiny, Fryšták, městečko, raný novověk, řemeslo, řemeslník, migrace, objem migrace, četnost původu, migrační procesy, migrační vzorce, geografická mobilita, vertikální mobilita, místo původu, učedník, učni, tovaryši, mistři

TITLE

Geographical mobility of Fryšták craftsmen in the early modern period

ABSTRACT

The aim of the diploma thesis is to map the geographical mobility of Fryšták craftsmen in the early modern period. The research is carried out on the basis of preserved guild books dated 1625–1893. Graphs that are created for each source are showing the geographical horizon of the members within this „micro-region“ and at the same time they are taking in consideration the dynamics of the individual processes. The results of the research are compared with other case studies. They allow us to think whether the results can be related to the whole area of the Czech lands.

KEYWORDS

guild, guilds, corporations, history, Fryšták, country, town, early modern period, craft, craftsmen, migration, migration volume, frequency of origin, migration processes, migration patterns, geographical mobility, vertical mobility, place of origin, apprentices, companions, masters

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 17. srpna 2021

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí této práce Mgr. et Mgr. Michaele Antonín Malaníkové, Ph.D. za její odborné vedení, připomínky, konzultace a přátelský přístup. Mé velké dík patří rovněž zaměstnancům a zaměstnankyním Státního okresního archivu ve Zlíně, kteří se mnou měli trpělivost a vyšli mi v mnohém vstříc. Především pak děkuji za pomoc řediteli archivu Mgr. Davidu Valůškovi. V neposlední řadě musím poděkovat všem, kteří měli velký podíl na vzniku práce, a v této nelehké době mi poskytli pomoc při hledání potřebné literatury nezbytné k jejímu napsání. Práce by však nemohla vzniknout bez podpory mé rodiny a blízkých, kterým bych tuto práci ráda věnovala.

OBSAH

ÚVOD	1
LITERATURA.....	6
PRAMENY	14
METODOLOGIE.....	19
1. DĚJINY MĚSTEČKA FRYŠTÁK	21
1.1. Poloha, původní osídlení a první písemná zmínka o Fryštáku.....	22
1.2. Fryšták jako součást lukovského panství	24
1.2.1. Hrad Lukov	24
1.3. Dějiny Fryštáku v proměnách staletí.....	26
2. CECHY	30
2.1 Definice pojmu	30
2.2 Počátky řemesel a vznik cechů.....	31
2.3 Data a události související s vývojem cechů	33
2.4 Struktura cechů.....	37
2.4.1 Učedník	37
2.4.2 Tovaryš.....	38
2.4.3 Mistr	39
2.4.4 Cechmistr	40
2.5 Ekonomická role cechů	40
3. FRYŠTÁCKÉ CECHY	45
4. MIGRACE	49
5. MOBILITA ČLENŮ CECHOVNÍCH KORPORACÍ	51
6. GEOGRAFICKÁ A VERTIKÁLNÍ MOBILITA ČLENŮ FRYŠTÁCKÝCH CECHŮ	55
6.1 Cech ševcovský 1750–1881 (mistři, tovaryši, učni)	58

6.2	Cech smíšený 1752–1813 (mistři, tovaryši, učni: hrnčíři, krejčí, koláři, kováři, provazníci, punčocháři, sklenáři, stolaři).....	61
6.3	Cech smíšený 1785–1883 (učni a tovaryši: soukeníci, barvíři, zedníci, tesaři, kamenáři, soustružníci, stolaři, kováři, zámečníci, sedláři, kominíci, perníkáři, punčocháři, kožešníci, koláři, pekaři, hrnčíři, kolečkáři, knihař, košíkář).....	66
6.4	Cech mlynářský 1769–1878 (mistři, tovaryši, učni).....	71
6.5	Cech bednářský 1740–1860 (mistři, tovaryši, učni).....	74
6.6	Cech řeznický 1625–1789 (mistři, tovaryši).....	76
6.7	Cech tkalcovský 1712–1857 (mistři, učni).....	80
6.8	Cech tkalcovský 1762–1893 (mistři)	83
6.9	Cech tkalcovský 1850–1856 (mistři)	86
6.10	Cech tkalcovský 1771–1893 (učni, tovaryši)	87
6.11	Cech tkalcovský 1855–1869 (učni, tovaryši)	91
7.	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A POROVNÁNÍ DAT S JINÝMI PŘÍPADOVÝMI STUDIEMI.....	93
	ZÁVĚR	101
	Seznam pramenů	104
	Seznam literatury	104
	Internetové zdroje.....	108
	Obrázky	108
	Přílohy	110

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl výzkum cechovních korporací na Zlínsku převážně v období 2. poloviny 18. a první poloviny 19. století na příkladu městečka Fryšták s menšími časovými přesahy. Nejstarší zmínka z cechovních knih Fryštáku pochází z roku 1625 (cech řeznický) a nejmladší z roku 1893 (cech tkalcovský).

Na cechy budu pohlížet jako na sociální organizace, přičemž hlavním cílem bude studium migračních procesů¹ na základě dochovaných cechovních knih na zmíněném území.² Současně budu tyto procesy zkoumat v kontextu evropského vývoje. Pro každý pramen vytvořím grafy, které budou zobrazovat výsledky mého výzkumu, tedy celkový objem migrace do daného cechu v jednotlivých letech a geografický horizont původu členů fryštáckých cechů. Tyto migrační vzorce umožní srovnání procesů mezi jednotlivými cechovními korporacemi na zmíněném území a také bude možné zhodnotit tyto vzorce v kontextu toho, co víme o daných procesech v jiných lokalitách. Zároveň vytvořím graf zachycující celkový vývoj migrace v rámci všech zkoumaných cechů v jednotlivých letech. Nedílnou součástí práce bude jmenný rejstřík všech členů fryštáckých cechů vypracovaný na základě dochovaných pramenů, který bude tvořit přílohu práce.³ Rejstřík může posloužit mimo jiné jako podnět ke studiu vývoje jmen v daném regionu.

Úskalím při vytváření jmenného rejstříku bude vypořádání se s rozdílnými písařskými zvyklostmi, ale také s případnými chybami v rozkolísané ortografii jmen. Stává se, že jedno příjmení/jméno je v průběhu zápisů psáno vícero způsoby, a proto se v těchto situacích pokusím zohlednit všechny varianty.

Jsem si vědoma toho, že migrace obyvatel je pouhá výseč sociálního života cechovních organizací, a že je tento pojem potřeba chápat mnohem komplexněji. Cechy byly institucemi religiózními, sociálními, politickými i hospodářskými. Jsou to

---

¹ Tedy studium mobility učňů, tovaryšů a mistrů.

² Celkově se jedná o deset cechovních knih vztahujících se k různým cechům – jejich identifikace bude podána v příslušném oddílu práce.

³ Vzhledem k tomu, že nejsou doposud cechovní knihy Zlínska v digitální podobě, rozhodla jsem se tento rejstřík vytvořit. Považuji jej za velmi cenný potenciální podklad pro řadu badatelů, ať už se jedná o genealogy, či ostatní odborné pracovníky. Využitelné jsou pro studium rodokmenů, výzkum jmen, či studium cechovních korporací. Badatelé tak budou mít k dispozici jméno a příjmení dané osoby, pramen, ve kterém ji naleznou, a rok, ke kterému se vztahuje konkrétní zápis.

privilegované instituce a je třeba brát v potaz jejich vývoj a infrastrukturu. Nejenom že působily „navenek“ a podílely se na životě obce, ale důležitá byla i jejich role „dovnitř“ dané skupiny. Přesto jsem se rozhodla, že se zaměřím pouze na geografickou mobilitu jejich členů. Toto hledisko jsem si vybrala z toho důvodu, že mi umožní zkoumat dynamiku procesu v určitém časovém rozmezí a také to, jak se tato dynamika v jednotlivých letech měnila. Budu také schopná zmapovat kariéru některých jedinců jednotlivých cechů,⁴ geografický horizont původu cechovních členů, ale také to, jakým způsobem se migrace promítla do hospodářského a ekonomického života, s čím souvisel větší příliv lidí, či naopak jejich úbytek. Výzkum mobility v českém prostředí již pro některé lokality proběhl, ale má práce, jak doufám, bude motivací a zároveň srovnávacím materiálem pro další studie. Současně může otevřít spoustu dalších otázek, co se migračních procesů týče.

Hlavní badatelskou otázkou je, odkud noví členové do cechu přicházeli a do jaké míry byly tyto korporace atraktivní pro lidi z blízkého okolí, vzdálenějších míst, nebo dokonce ze zahraničí. Budeme tak moci zkoumat, jaké procento členů je „místních“ a jaké pochází z vesnic, či měst vzdálených. Současně tato studie pomocí grafu ukáže, s jakou intenzitou lidé z konkrétních míst přicházeli, v jakém období a jak se tato intenzita proměňuje.

Na úvod zde máme spoustu nevyjasněných otázek, na které se během své práce pokusím co nejsrozumitelněji odpovědět. V první řadě bude nejdůležitější vyrovnat se s hranicemi panství a časovým vymezením výzkumu. Hranice panství se v průběhu dob měnila, taktéž se měnila držba panství. Ze správního hlediska jsou hranice velmi důležitým faktorem, ale hrály v rámci mobility až tak velkou roli? Mohla větší roli hrát ku příkladu dostupnost daného místa? Jaké mechanismy či stimuly migrace se zde mohly projevat?

Z metodologického hlediska bude využita induktivní metoda, kdy na základě evidence místa, odkud daný člen pocházel, se pokusím rekonstruovat geografický dosah a atraktivitu jednotlivých cechovních korporací. Výsledek analýzy bude komparován s jinými evropskými lokalitami.⁵ Bude se jednat o případovou studii, kdy se na základě

---

⁴ Tedy kariérní postup v rámci daného cechu.

⁵ Prioritou bude zaměření se na území Habsburské monarchie, konkrétně dnešní Rakousko – Vídeň. Důvodem jsou publikace Annemarie Steidl, která se věnovala migraci řemeslníků ve Vídni. Její studie mi umožní srovnání migračních procesů ve středoevropském měřítku.

podrobného studia regionálního tématu pokusím zjistit dosah geografické a vertikální mobility a vyvodit širší důsledky aplikovatelné na celé české země. Zároveň bude výsledkem práce struktura cechů ve Fryštáku ve zkoumaném období, jejichž prameny jsou dochovány. Práce přispěje k poznání hospodářského života v této lokalitě v daném období.

Knihy řemeslnických cechů nabízí současně velmi cenné informace o mezigenerační mobilitě.⁶ Ukazují, do jaké míry byla mistrovská pozice dosažitelná pro cizí mistry, či nikoliv. Jak dlouho trvala jednotlivá stadia, jestli bylo řemeslo předáváno z otce na syna. V práci provedu několik sond do této problematiky, které nabídnou odpověď na otázku, do jaké míry byly cechy ve Fryštáku otevřené, nebo uzavřené korporace. Naskytne se mi možnost komparovat své teze s jinými případovými studii z českých zemí.⁷

Proč jsou kladené otázky důležité? Především proto, že nám poskytnou sondu do hospodářského a sociálního života města skrze fungování řemeslnických cechů. Mohou nám pomoci zjistit, s jakou intenzitou a odkud členové do cechů přicházeli, zda tato mobilita byla vzestupná, či sestupná, jak náročné bylo pro jednotlivce dosáhnout významného milníku v životě řemeslníka a stát se mistrem, do jaké míry bylo řemeslo předáváno z otce na syna, a tudíž do jaké míry jsou řemeslné cechy organizacemi uzavřenými, či otevřenými.

Zásadním pramenem pro můj výzkum budou prameny přijatých členů do cechu – knihy učňů, tovaryšů a mistrů dochované pro městečko⁸ Fryšták. Fryšták jsem si vybrala jednak z toho důvodu, že pocházím z jeho blízkého okolí, a tak pro mne bylo velmi

---

⁶ „Z hlediska časové dimenze se rozlišuje mobilita intragenerační, která zkoumá uvedený sociální pohyb jednotlivců v rámci téže generace, tj. v průběhu života daných jednotlivců, a mobilita mezigenerační, jež se zabývá zkoumáním vztahů mezi statusy (rolmi) různých jednotlivců, kteří přináležejí k téže společenské skupině, zejména k téže rodině, přitom však jsou mezi nimi generační rozdíly (např. vztah statusů generace otců a generace synů).“ [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mobilita_soci%C3%A1ln%C3%AD_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mobilita_soci%C3%A1ln%C3%AD_(MSgS)) [cit. 15. 3. 2021]

⁷ Konkrétně s výsledky výzkumu Davida Sobka, který se ve své práci „*Cechovní korporace ve vrchnostenských městech na raně novověké Moravě: Kroměříž a Prostějov v 16.–19. století*“ a „*Raně novověká Kroměříž a její cechy v 17.–19. století*“ mimo jiné zabýval studiem mobility cechovních řemeslníků a mezigenerační mobilitou. Dále pak s prací Jakuba Hušky „*U konce s dechem*“? Olomoucké řemeslné cechy v kontextu konstituování (proto)moderního státu 1700–1860“ věnující se rovněž mezigenerační a geografické mobilitě členů cechů v Olomouci v 18. a první polovině 19. století.

⁸ „Městečka se od vesnic lišila tím, že mívala poněkud jinou sociálně profesní skladbu. Bývala to větší venkovská sídla, jejichž obyvatelstvo se živilo obvykle převážně zemědělstvím jako na vesnici, část obyvatel doplňovala obživu řemeslem a obchodní činností. Právní status městečka se lišil případ od případu...“ PETRÁŇ, Josef: Dějiny hmotné kultury II (1). Kultura každodenního života od 16. do 18. století. Praha 1995, s. 359.

inspirativní dozvědět se nové informace spjaté s historií Zlínska. Ale především díky poměrně dobře zachovalé pramenné základně pro fryštské cechy a výjimečnému postavení obce v rámci regionu. Fryšták byl centrem řemesel a obchodu.

Práce je rozčleněna do sedmi kapitol, které jsou dále děleny na podkapitoly. První z nich se zabývá dějinami městečka Fryštáku od středověku do 1. poloviny 19. století. Současně se zaměřuje na stručnou historii majitelů lukovského panství, jehož byl Fryšták součástí. Pro pochopení dynamiky migračních procesů je nutné vzít v úvahu obecné dění ve městě, které tyto procesy přímo ovlivňuje. Zejména se jednalo o ekonomickou situaci města, která ovlivňovala míru migrace.

Druhá kapitola pojednává o stručné historii cechovních korporací v českých zemích, především pak o jejich struktuře a ekonomické roli. Vzhledem k individuálnímu vývoji každého města je pozornost věnována shrnutí stávající diskuze na téma uzavřenosti a otevřenosti cechů a míry přijímání inovací.

Třetí kapitola seznamuje čtenáře už s konkrétními fryštskými cechy, které ve Fryštáku v době raného novověku a 19. století působily. Jedná se o cech tkalcovský, řeznický, bednářský, mlynářský, ševcovský, smíšený, krejčovský, kamenický a zednický. Cílem je přiblížení jejich vzniku, dochovaných pramenů a obecných charakteristik daných řemesel.

Kapitola čtvrtá je věnována migraci. Pohyb jako takový doprovázel lidstvo už od pravěku. Pozornost je věnována definici pojmu, motivacím migrací, a především typologii.

O mobilitě členů cechovních korporací pojednává kapitola pátá. V první části je popisováno, do jaké míry byli řemeslníci mobilní, jaké prameny lze pro výzkum mobility využít či jací činitelé míru mobility ovlivňovali. Ve druhé části se podíváme na samotnou mobilitu v evropských řemeslnických ceších se zaměřením na vandrování tovaryšů. Současně si ukážeme příklad, jak mohlo vandrování vypadat v 1. polovině 19. století.

Šestá kapitola nesoucí název „*Geografická a vertikální mobilita členů fryštských cechů*“ analyzuje četnost migrace a místo původu fryštských řemeslníků v letech 1625–1893. Výzkum je proveden na příkladu šesti cechů – tkalcovského, řeznického, bednářského, mlynářského, smíšeného a ševcovského s ohledem na míru dochování cechovních knih. V rámci několika sond je zde věnována pozornost vertikální mobilitě

v rámci cechů, kariérnímu postupu, délce vyučení, tovaryšství a zajímavostem v rámci jednotlivých cechovních knih. Kapitola je doplněna množstvím grafů, které názorně zobrazují zjištěné informace.

Závěrečná sedmá kapitola obsahuje shrnutí výsledků výzkumu. Celkový objem migrace všech zkoumaných cechů v letech 1625–1893 je ukázán na souhrnném grafu. Nakonec je v kapitole provedena komparace s jinými případovými studii české provenience a Vídní.

LITERATURA

Cechy se po dobu mnoha let těší velkému badatelskému zájmu, ať už v rámci zpracovávaných diplomových prací, či samostatných monografií a článků, jak v českém, tak zahraničním prostředí. Cechovní problematika je velmi složitým tématem, které vyvolalo v odborném prostředí spoustu debat.

Ku příkladu diskuze Sheilagh Ogilvie a S. R. Epsteina. S. Ogilvie ve svém článku z roku 2004 „*Guilds, efficiency, and social capital*“⁹ detailně popsala svou případovou studii z německého prostředí, Wüttembergu, jako typický příklad pro evropský průmysl. Ogilvie považuje cechy za nepružné instituce, které nevěnovaly velkou pozornost kontrolování kvality, popírá nutnost zaučování členů cechu, cechy údajně zneužívaly spotřebitele, podplácely, diskriminovaly, jejich ekonomický dopad byl spíše negativní, jelikož nedovolily vstup do cechu mnohým, kteří se chtěli stát členy. Zastává názor, že cechy byly uzavřené a nucené. Ve své studii nastiňuje spoustu dalších problémů. S. R. Epstein se k tomuto vyjadřuje v článku „*Craft guilds in the pre-modern economy: a discussion*“,¹⁰ kde se pokouší zpochybnit mnohé z názorů S. Ogilvie. Epstein naopak tvrdí, že Ogilvie podceňuje roli těchto korporací a nesprávným způsobem uchopuje svou vlastní práci. Cechy dle něj své členy finančně podporovaly, prosazovaly kvalitu svých výrobků, fixovali své ceny, chránily své členy.... Epstein taktéž zdůrazňuje, že aplikovat výsledky případové studie na celou kontinentální Evropu a pokládat je za obecný model pro všechny, není prokazatelné, že funguje. S. Ogilvie se k tomuto vyjadřuje v článku „*Rehabilitating the guilds: a reply*“,¹¹ kde zpochybňuje Epsteinovu kritiku a odůvodňuje své teze.

Podíváme-li se na literaturu zahraniční, nesmíme opomenout hned několik stěžejních titulů, které jsou v mnohém pro studium cechů velmi inovativní a přináší nové pohledy na tuto problematiku. Společná studie Stephana R. Epsteina a Maarten Roye Praka „*Guilds, Innovation, and the European economy, 1400–1800*“.¹² Dále pak

---

⁹ OGILVIE, Sheilagh: *Guilds, efficiency, and social capital: evidence from German proto-industry*. *Economic History Review*, LVII, 2, 2004, s. 286–333.

¹⁰ EPSTEIN, Stephan R.: *Craft guilds in the pre-modern economy: a discussion*. *Economic History Review*, 61, 1 (2008), s. 155–174.

¹¹ OGILVIE, Sheilagh: *Rehabilitating the guilds: a reply*. *Economic History Review*, 61, 1 (2008), s. 175–182.

¹² EPSTEIN, Stephan R. – PRAK, Maarten Roy: *Guilds, Innovation, and the European economy, 1400–1800*. Cambridge 2008.

publikace editovaná Catharinou Lis a Hugem Solym – „*Craft Guilds in the Early Modern Low Countries: Work, Power, and Representation*“,¹³ studie „*Das Ende der Zünfte: Ein europäischer Vergleich*“,¹⁴ jejímž autorem je Heinz Gerhard Haupt, nebo práce Sheilagh Ogilvie – „*Institutions and European Trade: Merchant Guilds, 1000–1800*“,¹⁵ či „*The European guild: An Economic Analysis*“.¹⁶ Vznikla též řada odborných článků a studií, které přinášejí spoustu nových zjištění, co se pohledu na cechy týče. Jmenovitě ku příkladu „*Guilds and the Economy*“,¹⁷ nebo „*Craft guilds: in the pre-modern economy: a discussion*“.¹⁸ Řada výše zmíněných řeší například přístup k řemeslům, vstupní podmínky, diskriminace v ceších, otevřenost a uzavřenost těchto korporací, chování cechů ke svým členům, kontrolování kvality, mnohé definují inovace a jejich vliv na ekonomiku a spoustu dalšího.

S ohledem na zaměření práce se soustředím na knihy, které se zabývají mapováním vývoje těchto korporací v českém prostředí.

Neopominutelnou osobností, která se v českých zemích jako jedna z prvních začala věnovat historii řemesel ve 14., 15. a 16. století, byl Zikmund Winter. Winterovu tvorbu zařazujeme do pozitivistické historiografie, kde můžeme pozorovat jeho systematické zpracovávání historických pramenů a specializaci na problematiku měst, řemesel a každodenní život. K jeho stěžejním dílům patří „*Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*“¹⁹, „*Český průmysl a obchod v XVI. věku*“²⁰, „*Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526–1620)*“²¹ a „*Zlatá doba měst českých*“²². Ač se jedná o literaturu vydanou na počátku 20. století, nelze ji při studiu řemeslnických organizací opomenout. Tyto práce jsou velmi obsáhlým a barvitým popisem významu a vzniku měst, řemeslného a obchodního života, počátku a vývoji

---

¹³ LIS, Catharina – SOLY, Hugo: *Craft Guilds in the Early Modern Low Countries: Work, Power, and Representation*. Aldershot 2006.

¹⁴ HAUPT, Heins Gerhard: *Das Ende der Zünfte: Ein europäischer Vergleich*. Göttingen 2002.

¹⁵ OGILVIE, Sheilagh: *Institutions and European Trade: Merchant Guilds, 1000–1800*. Cambridge 2011.

¹⁶ OGILVIE, Sheilagh: *The European guild: An Economic Analysis*. Princeton 2019.

¹⁷ OGILVIE, Sheilagh: *Guilds and the Economy*. The Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance. Oxford 2020, s. 1–32.

¹⁸ EPSTEIN, S. R.: *Craft guilds in the pre-modern economy: a discussion*. The Economic Review, New Series, 61, č. 1, 2008, s. 155–174.

¹⁹ WINTER, Zikmund: *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*. Praha 1906.

²⁰ WINTER, Zikmund: *Český průmysl a obchod v XVI. věku*. Praha 1913.

²¹ WINTER, Zikmund: *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526–1620)*. Praha 1909.

²² WINTER, Zikmund: *Zlatá doba měst českých*. Praha 1913.

cechů a jejich organizace. Autor své teze mnohdy formuluje na základě výzkumů pramenů, které se nám do dnešních dob mnohdy nedochovaly.

Ve 30. letech 20. století byla vydána kniha Zdeňky Karlové *„Změny v cechovním zřízení měst pražských po r. 1547“*.²³ Dle Bedřicha Mendla se jedná o „*důležitý příspěvek k politickému i sociálnímu dějepisů předbělohorské doby*.“²⁴ Tato studie popisuje situaci, která předcházela a následovala po odboji českých stavů proti králi Ferdinandovi I. Na rebéliích se podílely i cechy. Studie se věnuje újmám, které cechy po roce 1547 v českých královských městech postihly.

Po druhé světové válce se v českých zemích plně rozvíjí marxistická historiografie, se kterou se zde setkáváme až do sametové revoluce, kdy stěžejními tématy prací se stalo utlačování nižších vrstev společnosti. Převažují knihy zaměřující se na hospodářské a sociální dějiny. Tyto tendence lze pozorovat i v literatuře meziválečného období.

Bedřich Mendl,²⁵ jakožto představitel sociálních a hospodářských dějin, byl zastáncem podrobného studia pramenů, které doplnil o studium vztahů mezi hospodářstvím a populací. Mimo jiné se věnoval studiu vzniku středověkých měst, právní organizace a cechům.²⁶ V roce 1927 se v *„Počátcích našich cechů“*²⁷ kriticky vyjadřuje k Winterovým tezím a reviduje výklad článku *„První cechy řemeslné v Čechách“* v Časopise Musea království Českého z roku 1904 a knihy *„Dějiny řemesel a obchodu“*. Mendelův pohled na problematiku je, jak sám uvádí, sociálně-politický. *„Článek Winterův sledoval dějiny cechů od nejstarších zpráv v časovém sledu až do válek husitských, všímaje si všech stránek řemeslného života. Kladu si zde úkol poněkud jiný. Stavím do popředí ony stránky, jež tvoří sociálně-politický obsah vývoje.“*²⁸ Především je jeho cílem objasnění původu cechů na základě analýzy nejstarších pražských statut. V 50. letech vyšla kniha Bedřicha Mendla *„Vývoj řemesel a obchodu v městech*

---

²³ KARLOVÁ, Zdeňka: *Změny v cechovním zřízení měst pražských po r. 1547*. Praha 1934.

²⁴ MENDL, Bedřich: *Zprávy*. Český časopis historický, 43, 1937, č. 3–4, s. 621.

²⁵ Bedřich Mendl byl prvním profesorem hospodářských a sociálních dějin na Karlově univerzitě.

²⁶ KUTNAR, František; MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví : od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 296–300.

²⁷ MENDL, Bedřich: *Počátky našich cechů*. Český časopis historický, 33, 1927, s. 1–20.

²⁸ Tamtéž, s. 1.

pražských“;²⁹ která popisuje hospodářský život, dějiny živností, obchodu a řemesel v Praze.

Mezi představitele české marxistické historiografie patří Arnošt Klíma. Jeho „*Manufakturní období v Čechách*“³⁰ reflektuje hospodářské změny druhé poloviny 17. a 18. století, které zapříčinily řadu společenských změn. Zaměřuje se na tíživou situaci venkovského obyvatelstva. Autor kritizuje českou buržoazní historickou vědu, která neumožňuje vysvětlení přechodu od feudalismu ke kapitalismu. Klíma použil pro svou studii velmi obsáhlou pramennou základnu.

Z dalších autorů dále pak Josef Janáček, jenž nepřímou navazuje na Winterovy práce ve své knize „*Přehled řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*“.³¹ Nejenže se zabývá nejstaršími doloženými zmínkami řemeslné výroby, ale také rozvíjí své pole působnosti na dobu třicetileté války, dobu pobělohorskou, manufakturní výrobu, či průmyslovou revoluci. Poskytuje tak čtenářům ucelený pohled na vývoj těchto institucí, co jim předcházelo, a co přispělo k jejich omezení. Mezi jeho další publikace patří „*Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*“³² a „*Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*“³³.

V roce 1984 a 1987 vychází dvě publikace zaměřující se na výčet všemožných řemesel a jejich popis doplněný ilustracemi Františka Skály. Konkrétně se jedná o „*Zapomenutá řemesla: Vyprávění o lidech a věcech*“³⁴, „*Řemesla našich předků*“³⁵. Obě knihy vznikly ve spolupráci Miroslava Janotky a Karla Linharta. Za zmínku stojí též „*Dějiny hmotné kultury*“³⁶ vydané kolektivem autorů pod vedením Josefa Petráňe obsahující informace o ceších a jejich fungování.

Práce popisující historický vývoj cechů, řemesel a obchodu jako takových v 90. letech nahrazuje literatura regionálního charakteru. Autoři se zaměřují na výzkum řemesel v daných městech. V knize „*Pražské cechy*“³⁷ se této problematice věnoval Jan Diviš. V roce 2001 vyšla publikace opět zaměřující se na prostředí Prahy, a to „*Pražská*

---

²⁹ MENDL, Bedřich: *Vývoj řemesel a obchodu v městech pražských*. Praha 1947.

³⁰ KLÍMA, Arnošt: *Manufakturní období v Čechách*. Praha 1955.

³¹ JANÁČEK, Josef: *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha 1963.

³² JANÁČEK, Josef: *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*. Praha 1961.

³³ JANÁČEK, Josef: *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*. Praha 1955.

³⁴ JANOTKA, Miroslav – LINHART, Karel: *Zapomenutá řemesla: Vyprávění o lidech a věcech*. Praha 1984-

³⁵ JANOTKA, Miroslav – LINHART, Karel: *Řemesla našich předků*. Praha 1987.

³⁶ PETRÁŇ, Josef: *Dějiny hmotné kultury*. Praha 1985.

³⁷ DIVIŠ, Jan: *Pražské cechy*. Praha 1992.

a venkovská stavební řemesla v době renesance a baroka“.³⁸ Její autorkou je Ivana Ebelová. O 9 let později, v roce 2010, byla vydána kniha Karin Pátrové „*Řemeslnické cechy v Brandýse nad Labem: polovina 16. století – polovina 19. století*“.³⁹ Nutno také zmínit Hanu Pátkovou, která se rovněž ve svých několika člancích věnovala pražským cechům, či z nejnovější doby knihu Jiřího Smrže „*Cechy v pražských městech od prvních zpráv ve 13. století až do jejich zrušení v roce 1860*“.⁴⁰

V současnosti v českém prostředí stále vzniká řada případových studií regionálního charakteru ať už v rámci monografií, či diplomových prací, kterým bude věnován prostor v následujících odstavcích.

Jak již bylo zmíněno, v posledních letech vzniká spousta diplomových prací, které se cechovní problematikou intenzivně zabývají. Především se těší značné popularitě případové studie. David Sobek se věnoval dějinám cechovních korporací na Moravě na příkladu města Kroměříže a Prostějova⁴¹, Jakub Huška olomouckým cechům v letech 1700–1860⁴², Pavlína Kratěnová se na základě cechovních artikulí věnovala cechům v Mimoni⁴³, nebo Eva Němečková, která svou dizertační práci zasvětila cechům královských měst v severozápadních Čechách.⁴⁴

Má diplomová práce na tyto případové studie navazuje, zejména pak na práci Davida Sobka, který se migrací řemeslníků zabýval. Nicméně můj pohled na mobilitu bude mnohem hlubší a detailnější.

V následujících odstavcích představím literaturu spjatou s migračními procesy, která bude pro mou práci stěžejní. Během 70. a 90. let 20. století se studiu městských migrací věnovali autoři v Německu. První snahy o tuto problematiku byly zaznamenány

---

³⁸ Ebelová, Ivana: *Pražská a venkovská stavební řemesla v době renesance a baroka*. Praha 2001.

³⁹ PÁТРOVÁ, Karin: *Řemeslnické cechy v Brandýse nad Labem: polovina 16. století – polovina 19. století*. Praha 2010.

⁴⁰ SMRŽ, Jiří: *Cechy v pražských městech od prvních zpráv ve 13. století až do jejich zrušení v roce 1860*. Praha 2019.

⁴¹ SOBEK, David: *Raně novověká Kroměříž a její cechy v 17.–19. století*. Olomouc 2013 (bakalářská diplomová práce); SOBEK, David: *Cechovní korporace ve vrchnostenských městech na raně novověké Moravě: Kroměříž a Prostějov v 16.–19. století*. Olomouc 2015 (magisterská diplomová práce).

⁴² HUŠKA, Jakub: *"U konce s dechem"? Olomoucké řemeslné cechy v kontextu konstituování (proto)moderního státu 1700–1860*. Olomouc 2011 (magisterská diplomová práce).

⁴³ KRATĚNOVÁ, Pavlína: *Cechy v Mimoni*. Brno 2011 (magisterská diplomová práce).

⁴⁴ NĚMEČKOVÁ, Eva: *Cechy královských měst severozápadních Čech jako součást života raněnovověkého města*. Ústí nad Labem 2015 (disertační práce).

již na konci 19. století.⁴⁵ Martin Nodl se ve svém článku⁴⁶ věnuje problematice studia migrací v německé historiografii, čemu bádání věnovalo pozornost a čemu nikoliv, jaké byly pro studium využity prameny a metody, a kteří autoři se na výzkumu podíleli. Pro mne velmi důležitým bude jeho hodnocení bádání o přistěhovalectví, kde se věnuje mimo jiné přistěhovalectví tovaryšů a nádeníků, typologizaci a motivům migrací, či klasifikaci migrací na základě výzkumu Christiny Müller.⁴⁷

Německý historik Klaus J. Bade se ve své práci „*Evropa v pohybu: Evropské migrace dvou staletí*“⁴⁸ zabývá různými druhy migračních proudů, a to zejména v 19. a 20. století v Evropě. Analyzuje jejich shody i neshody. Jeho bádání se zaměřuje na kolektivní fenomény, se kterými pracuje na základě strukturalistického přístupu.

Druhým přístupem uplatňovaným v německé historiografii je historická antropologie zaměřující se na role konkrétních jedinců. Migraci řemeslníků v 18. a 19. století se věnuje Annemarie Steidel ve studii „*Auf nach Wien!: die Mobilität des mitteleuropäischen Handwerks im 18. und 19. Jahrhundert am Beispiel der Haupt- und Residenzstadt*“.⁴⁹ Tato kniha mi poskytne možnost srovnání migračních procesů v evropském měřítku, konkrétně s Vídní.

Josef Ehmer se mimo jiné také věnuje migraci tovaryšů. V knize „*The Artisan and the European Town 1500–1900*“⁵⁰ napsal kapitolu nesoucí název „*Worlds of mobility: migration patterns of Viennese artisans in the eighteenth century*“. Do této knihy přispěli svými texty například Geoffrey Crossick, Michael Berlin, Lars Edgren a mnozí další.

V českém prostředí bylo napsáno poměrně velké množství literatury o migracích zaměřujících se především na konkrétní dílčí problémy. Obecné zpracování této problematiky v širším kontextu chybí. Problémům jejich studia se ve svém článku věnuje

---

⁴⁵ NODL, Martin: *Raně novověké městské migrace. Perspektivy, tendence a metodické podněty německého bádání 70. až 90. let.* In: *Folia Historica Bohemica*, 18, Praha 1997, s. 289.

⁴⁶ NODL, M.: *Raně novověké městské migrace*, s. 289–304.

⁴⁷ Christina Müller se věnuje ve své monografii městu Karlsruhe, kde pozoruje, jaké motivy vedly imigranty k přestěhování se do tohoto města. „MÜLLER, Christina: *Karlsruhe im 18. Jahrhundert. Zur Genese und sozialen Schichtung einer residenzstädtischen Bevölkerung. Karlsruhe 1992.*“

⁴⁸ BADE, Klaus J.: *Evropa v pohybu: Evropské migrace dvou staletí.* Praha 2005.

⁴⁹ STEIDL, Annemarie: *Auf nach Wien!: die Mobilität des mitteleuropäischen Handwerks im 18. und 19. Jahrhundert am Beispiel der Haupt- und Residenzstadt.* München 2003.

⁵⁰ CROSSICK, Geoffrey: *The Artisans and the European Town 1500-1900.* Routledge 2018.

Eduard Maur.⁵¹ Výzkumy jsou inspirovány spíše kvantitativní analýzou, ovšem mnohé z prací využívají též kvalitativní informace a zkoumají například motivy migrací.⁵²

Studiu prostorové mobility venkovského a městského obyvatelstva v českých zemích na příkladu panství českobudějovického se zabýval Josef Grulich v knihách „*Migrace městského a vesnického obyvatelstva: Farnost České Budějovice 1750–1824*“,⁵³ „*Migrační strategie: Město, předměstí a vesnice na panství České Budějovice ve druhé polovině 18. století*“,⁵⁴ či v příspěvku do knihy „*Dílo Josefa Petráně a současná historická věda: Pocta Jihočeské univerzity českému historikovi*“.⁵⁵ Tematické číslo časopisu *historická demografie*⁵⁶ se věnuje pouze tomuto tématu. Obsahuje deset studií o dějinách migrací v českých zemích. Nalezneme zde též studii Josefa Grulicha zabývající se sňatkovými migracemi na jihu Čech v letech 1750–1824. J. Grulich se mimo jiné zabýval též problémem motivace migrací.⁵⁷ Zmíněné příspěvky mi v mé práci pomohou nastínit stimuly, které mohly mít vliv na migraci řemeslníků do Fryštáku.

V neposlední řadě se městským migracím věnoval Jaroslav Miller.⁵⁸ Jeho příspěvek nastiňuje tendence imigrací ve středoevropském měřítku na základě knih nově přijatých měšťanů, či radních protokolů. Dále možno zmínit monografii „*Uzavřená společnost a její nepřátelé*“,⁵⁹ jejíž hlavní teze úzce souvisejí s tématem této práce. Jaroslav Miller nastiňuje zásadní kritéria a rysy spojené s životem ve městě středovýchodní Evropy v raném novověku. Předmětem výzkumu jsou země Koruny české, polsko-litevská republika a Královské Uhry.

---

⁵¹ MAUR, Eduard: *Problémy studia migrací v českých zemích v raném novověku*. In: *Historická demografie: Dějiny migrací v českých zemích v novověku*. 30, Praha 2006, s. 7–18.

⁵² Tamtéž, s. 8.

⁵³ GRUHLICH, Josef: *Migrace městského a vesnického obyvatelstva: Farnost České Budějovice 1750–1824*. České Budějovice 2013.

⁵⁴ GRUHLICH, Josef: *Migrační strategie: Město, předměstí a vesnice na panství České Budějovice ve druhé polovině 18. století*. České Budějovice 2018.

⁵⁵ GRUHLICH, Josef: *Migrace poddaného obyvatelstva*, in: Václav Bůžek (ed.), *Dílo Josefa Petráně a současná historická věda. Pocta Jihočeské univerzity českému historikovi*. České Budějovice 2020, s. 40–47.

⁵⁶ MAUR, Eduard – GRULICH, Josef: *Historická demografie*. 30, 2006.

⁵⁷ MAUR, E.: c. d., s. 8–9.

⁵⁸ MILLER, Jaroslav: *Raně novověká městská migrace – české země, královské Uhry, polsko-litevský stát: Pokus o základní komparaci*. In: *Český časopis historický*, č. 3, 100/2002, s. 522–554.

⁵⁹ MILLER, Jaroslav: *Uzavřená společnost a její nepřátelé: Město středovýchodní Evropy (1500–1700)*. Praha 2006.

Článek Johana Dambruynne „*Guilds, Social Mobility and Status in Sixteenth Century Ghent*“⁶⁰ vyvrací tradiční negativní pohled na cechy jako na organizace bránící hospodářskému vývoji měst a sociálnímu zlepšení situace obyvatel města. Tvrdí, že poslední výzkumy ukázaly, že převaha mistrovských synů v ceších nebyla pravidlem, ale spíše výjimkou, což je pro mne hypotéza k prověření. Budu mít tak možnost určit, zda tomu tak bylo i v případě fryštáckých cechů, či nikoliv.

Sigrid Wadauer v kapitole „*Journeyman's Mobility and the Guild System: A Space of Possibilities Based on Central European Cases*“⁶¹ využívá ke svému výzkumu cestovní diáře tovaryšů a na jejich základě ukazuje postupný úpadek cechů v polovině 19. století. Opírá se o názory Josefa Ehmera a popisuje rozdíly mezi vandrem a cestováním.

Je nutno také nahlédnout do literatury regionální povahy, která čtenářům nabídne pohled do historie Fryštácka. Jako jedny z velmi významných prací, které pro město Fryšták vznikly, musím v první řadě jmenovat knihy fryštáckého rodáka Ludvíka Jadrníčka – „*Městečko Fryšták od nejstarších dob až po naše časy: paměti starých Fryštáčanů a jejich rody*“⁶² a „*Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*“⁶³. První kniha líčí historii městečka v průběhu staletí a druhá je obohacena o vesnice Horní Ves, Dolní Ves, Vítová a Lukoveček. Na druhém vydání spolupracovalo již více autorů.

Zastupitelstvo města Fryštáku vydalo volné pokračování knihy pana Ludvíka Jadrníčka. Pokračování nese název „*Město Fryšták 1945–1995*“.⁶⁴ Jedná se o výsledek práce autorského kolektivu vedeného Česlavem Zapletalem.

Dějínám fryštácké farnosti se věnuje publikace Josefa Paly „*Fryšták: Kapitoly z dějin města a farnosti*“.⁶⁵ Nabízí stručný pohled do historie města, popisuje významné památky a osobnosti s tímto městem spjaté, či historii farnosti.

---

⁶⁰ DAMBRUYNE, Johan: *Guilds, Social Mobility and Status in Sixteenth Century Ghent*. In: *International Review of Social History*, č. 1, 43, 1998, s 31–78.

⁶¹ WADAUER, Sigrid: *Journeyman's Mobility and the Guild System: A Space of Possibilities Based on Central European Cases*. In: *Guilds and Association in Europe, 900–1900*, eds. Ian Gadd and Patrick Wallis, London 2006, s. 169–186.

⁶² JADRNÍČEK, Ludvík: *Městečko Fryšták od nejstarších dob až po naše časy: paměti starých Fryštáčanů a jejich rody*. Fryšták 1933.

⁶³ JADRNÍČEK, Ludvík: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*. Fryšták 1947.

⁶⁴ ZAPLETAL, Česlav: *Město Fryšták 1945–1995*. Fryšták 1996.

⁶⁵ PALA, Josef: *Fryšták: Kapitoly z dějin města a farnosti*. Fryšták 2016.

V roce 2015 byla znovu vydána kniha „*Okresní hejtmanství Holešovské*“,⁶⁶ jejímž cílem bylo zmapování historie obcí Holešovského hejtmanství, zejména pro účely edukace společnosti. Kniha zahrnuje tři okresy – Holešovský, Vizovický, Bystřický. Obce jsou řazeny abecedně, nicméně první kapitola je vždy v rámci okresu věnována městu, podle něhož okres nese název. Fryšták v letech, kdy byla kniha vydána, spadl do Holešovského okresu. Dozvídáme se zde o základních údajích o obci, o první písemné zmínce, vrchnostenských majitelích obce, ceších, pečetích a pohromách, které toto město v průběhu dějin postihly.

V následující kapitole přiblížím jednak prameny, z nichž jsem během výzkumu vycházela, a také celkový výčet archiválií, kterým byla při studiu cechů věnována pozornost. Podíváme se na stav dochování cechovní agendy pro Fryšták a přiblížíme zde historii jednotlivých korporací.

PRAMENY

V rámci svého výzkumu se opírám o dochované cechovní knihy pro cechy ve Fryštáku. Jedná se o jedenáct knih učňů, tovaryšů a mistrů z let 1625–1893. Konkrétně: Kniha mistrů cechu řeznického (1625–1789),⁶⁷ kniha mistrů cechu tkalcovského (1712–1857),⁶⁸ kniha mistrů cechu tkalcovského (1762–1893),⁶⁹ kniha mistrů cechu tkalcovského (1850–1856/1884),⁷⁰ kniha učňů a tovaryšů cechu tkalců (1771–1893),⁷¹ kniha učňů a tovaryšů cechu tkalců (1855–1869),⁷² kniha mistrů přijatých do cechu ševcovského (1750–1881),⁷³ kniha mistrů cechu mlynářského (1769–1878),⁷⁴ kniha mistrů cechu bednářského (1740–1860),⁷⁵ kniha mistrů cechu smíšeného (1752–1813)⁷⁶ sdružující krejčí, kováře, koláře, stolaře, hrnčíře, punčocháře, sklenáře a provazníky, a

---

⁶⁶ PECK, Eduard: *Okresní hejtmanství Holešovské*. Brno 2015. Původní vydání: PECK, Eduard: *Okresní hejtmanství holešovské*. Holešov 1892.

⁶⁷ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech řezníků 1625–1789, inv. č. 2, kniha mistrů. Do cechovní knihy vložen dopis z roku 1881.

⁶⁸ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1712–1857, inv. č. 5, kniha mistrů.

⁶⁹ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1762–1893, inv. č. 6, kniha mistrů.

⁷⁰ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1850–1856, inv. č. 7, kniha mistrů.

Kniha mistrů pochází z let 1850–1856, z 24/2 1884 je dochován protokol o kapitálu cechu.

⁷¹ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1771–1893, inv. č. 8, kniha učňů a tovaryšů.

⁷² MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1855–1869, inv. č. 9, kniha učňů a tovaryšů.

⁷³ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech ševců 1750–1881, inv. č. 14, kniha mistrů.

⁷⁴ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech mlynářů 1769–1878, inv. č. 19, kniha mistrů.

⁷⁵ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech bednářů 1740–1860, inv. č. 22, kniha mistrů.

⁷⁶ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech smíšený 1752–1813, inv. č. 25, kniha mistrů.

kniha učňů a tovaryšů cechu smíšeného (1785–1883)⁷⁷ sdružující krejčí, kožešníky, kováře, koláře, stolaře, tesaře, sklenáře, punčocháře, hrnčíře, kamnáře, soukeníky, kominíky, sedláře, perníkáře, zedníky, knihaře a košíkáře.

Fond „*Fryštácké cechy*“ obsahuje 30 inventárních jednotek. Kromě cechovních knih jsou dochovány artikule cechu řezníků z roku 1626, generální cechovní artikule cechu mlynářů, listina z roku 1752 potvrzující zřízení smíšeného cechu ve Fryštáku, typář cechu ševců z let 1700/1750 a pečetidla cechu mlynářů, bednářů, smíšeného cechu a kamenářů a zedníků, či výuční listy, účty, příjmy, nebo cechovní dluhy. Je nutno zdůraznit, že řada cechovních archiválií je dochována do dnešních dob pouze fragmentárně oproti svým původním rozsahům. Ke studiu cechů a jejich fungování lze využít mnoho nejrůznějších typů pramenů.

Co nám tyto prameny říkají o fungování cechu a co se z nich můžeme dozvědět? Cechovní artikule podávají základní informace o fungování a pravidlech těchto organizací. Jsou jakýmsi odrazem ideálního stavu, jak měly být cechy spravovány a jak měly v praxi fungovat. Do jaké míry tomu tak bylo, či nikoliv, je diskutabilní. Nicméně jsou jedním z primárních pramenů, které jsou velmi dobře dochované do dnešních dob napříč českými městy. Poskytují možnost srovnání různých podmínek panujících v těchto korporacích. Artikule se rovněž vymezují k otázce víry svých členů, udávají částku, kterou musel učeň, jenž chtěl do cechu vstoupit, položit, jak dlouho trvalo vyučení se, podmínky pro mistrovské syny, podávají informace o tovaryších, výši jejich platu a délce vandru, určovaly povinnosti pro mistry i pro členy v případě smrti mistra, popisovaly povinnost účastnit se mší v kostele a spravování oltáře, určovaly pravidelnost schůzí, prodej na jarmarcích, slavené svátky, ale také jakým způsobem mají být řešeny pře a jaký trest postihne členy cechu za porušení některého ze zmíněných pravidel.⁷⁸

Knihy učňů, tovaryšů a mistrů, které jsem se rozhodla pro svůj výzkum využít, jsou často dochovány nerovnoměrně, nicméně co se týče Fryštáku, je jejich stav velmi dobrý pro pochopení a analýzu migračních procesů uvnitř cechu v dlouhodobé perspektivě. Jak již bylo zmíněno v úvodu práce, analyzované knihy podávají informace o přijatých členech, místě jejich původu, jaké povolání vykonávali a kolik peněz položili do cechovní pokladnice. V rámci dlouhodobého hlediska umožňují pozorovat osudy

---

⁷⁷ MZA Brno, SokA Zlín, Cech smíšený 1785–1883, inv. č. 26, kniha učňů a tovaryšů.

⁷⁸ ŠTACHOVÁ, Michaela: *Zlínské cechy v raném novověku*. Olomouc 2019 (bakalářská práce).

jednotlivých členů – kdy byli přijati za učně, po jaké době se stali tovaryšem, či zda se jim podařilo dosáhnout důležitého milníku v životě řemeslníka, tedy stát se mistrem. Tyto knihy umožňují sledovat migraci řemeslníků, přesněji počty členů, kteří v určitém období do cechu přišli, lokality původu a mistrovská místa v dlouhodobém horizontu. V případě Fryštáku v letech 1625–1893. Dalším možným využitím jsou genealogické výzkumy či výzkum jmen.

Má práce se opírá o údaje o místě původu členů a jejich četnost. Jak již bylo uvedeno dříve, jedním z finálních výstupů tohoto výzkumu budou grafy, kam se analýza migračních procesů v dlouhodobém časovém horizontu plasticky promítne, a také grafy zachycující místa původu jednotlivých členů.⁷⁹

Pro výzkum mobility je možno využít také cestovní diáře/deníky tovaryšů. Z nich můžeme vyčíst informace o jejich vandrování po světě, kde byli ubytováni, s kým se během své cesty potkali, jaké potíže je potkaly a celkově, jaké byly jejich zkušenosti. Deníky také nabízí možnost studia mobility tovaryšů. Možností jakým způsobem pojmout a uchopit tuto problematiku na základě výše jmenovaných pramenů, je nespočet. Pole působnosti pro výzkum cechů v českých zemích je tak otevřené spoustě dalších badatelů a badatelek.

Pro podrobnější studium cechů lze využít následující typy pramenů. Jedná se o zápisy členů, registra, kupní smlouvy, účty, výuční listy, typáře, či fedrovní listy. Zmíněné prameny tvoří střípky původního materiálu, a proto je mnohdy potřebné, aby historik doplnil nedostatečně dochované prameny analogiemi ze sekundární literatury.

Předměty jako lavice v kostelích, oltáře, ferule, typáře, pečetidla, truhlice, zdobené pokladny, postavníky, korouhve, štíty, náčiní, které využívali členové k vykonávání svého řemesla, nádobí a mnohé další ukazují, jakým způsobem se cechy prezentovaly navenek.

Dalším pramenem vhodným pro studium cechů jsou městské knihy, které umožňují poněkud odlišný pohled na fungování těchto společností a jejich vývoj. Soupisy členů městské rady poukazují na průnik cechovních mistrů do politického života obce. Ze zápisů rady se také dozvídáme o usneseních, které tento orgán vydal v platnost.

---

⁷⁹ Pro každý jednotlivý cech bude odlišen graf promítající migraci.

Prameny, s nimiž pracuji, jsou uchovány ve Státním okresním archivu Zlín⁸⁰ na Klečůvce. Nalezneme zde poměrně dobře zachované zázemí pro studium fryštáckých cechů, které poskytuje možnost udělat si ucelený pohled o jejich fungování. Fond „*Fryštácké cechy*“ v časovém rozsahu 1625–1893 obsahuje archiválie spjaté s cechem řezníků, tkalců, ševců, mlynářů, bednářů a s cechem smíšeným. Nicméně jak je uvedeno v inventáři, mnohé z archiválií a pečeti se do dnešních dob nedochovaly a byly ztraceny.

V následujících odstavcích představím stručné informace o historii cechů ve Fryštáku. Jak uvádí archivář Ivan Bittner: „*Nejstarší doklady o existenci cechů ve Fryštáku se dochovaly z 1. poloviny 17. století. Později zde existovalo sedm cechovních organizací, ve kterých byla v 18.–19. století soustředěna tato řemesla: tkalcovské, řeznické, mlynářské, ševcovské, krejčovské, kamenické, zednické, kožešnické, kovářské, kolářské, stolařské, sklenářské, punčochářské, provaznické, hrnčířské, kamnářské, kominické, soukenické a sedlářské.*“⁸¹

Cech řeznický patří na základě dochovaných archiválií mezi nejstarší fryštácké cechy. Jsou dochovány artikule z roku 1626, které cech převzal od cechu kroměřížského.⁸² Z roku 1683 pochází pečeť cechu, která se bohužel do dnešních dob nedochovala. Slušovičtí mistři byli součástí fryštáckého cechu řezníků až do roku 1751, kdy si vytvořili svůj vlastní cech.⁸³

Cech tkalcovský byl až do roku 1706 součástí cechu hradištského. Ve zmíněném roce se cech osamostatnil a převzal artikule hradištského cechu z roku 1609. Tkalcovský cech byl, co se počtu mistrů týče, nejsilnějším cechem ve Fryštáku. Přináleželi k němu nejen Fryštáčané, ale také mistři z Horní Vsi, Dolní Vsi, Vítové, Lukovečka, Kostelce i Štípy. Pečeť z roku 1769 se též nedochovala.⁸⁴ Tkalcovský cech vlastnil v kostele dva postavníky⁸⁵ a příkrov (pokrov)⁸⁶ využívaný na přikrytí rakve zemřelého mistra. Z roku

---

⁸⁰ Dále jako SOkA Zlín

⁸¹ BITTNER, Ivan: *Cechy Fryšták 1626–1893 (inventář)*. Klečůvka 1979.

⁸² Původní artikule řeznického cechu byly totiž během válek zničeny.

⁸³ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták*. s. 23.

⁸⁴ BITTNER, I.: c. d., passim.

⁸⁵ Postavníky byly umístěny v kostele na krajích lavic a označovaly cech, kterému přináležely.

⁸⁶ Příkrov byla látka větších rozměrů z černého sukna zdobená výšivkami. Byla využívána při pohřbu mistra, jeho manželky, nebo dětí. Příkrov zakrýval rakev. PÁTROVÁ, Karin: *Řemeslnické cechy v Brandýse nad Labem: polovina 16. – polovina 19. století*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 2010, s. 11.

1775 pochází ferule,⁸⁷ na níž je vyřezán znak řemesla. Po zaniknutí cechu byly jeho peníze použity na koupi lustru v kostele a opravu postavníků.⁸⁸

Není přesně známo, kdy vznikl ševcovský cech. Z roku 1720 je dochován výpis artikulí, které byly sepsány po vzoru artikulí cechu kroměřížského. Artikule kroměřížského cechu obnovil Karel VI. v roce 1718.⁸⁹ Do současnosti se dochovala stříbrná pečeť cechu.⁹⁰

Do cechu mlynářského spadali všichni mlynáři žijící na lukovském panství. Počátek cechu je rovněž neznámý. Správa probíhala na základě mlynářského řádu Karla VI. z roku 1712, posléze se o změny těchto nařízení zasloužila Marie Terezie, či v roce 1812 František I.⁹¹ Mlynářský cech byl ve Fryštáku velice vážený, v kostele mu náležely první lavice.⁹²

Z cechu bednářského se nedochovala pečeť z roku 1642, to by jej řadilo mezi nejstarší fryštácké cechy. Původní artikule nejsou rovněž známy, pouze generální cechovní artikule z roku 1739. Ferule cechu pochází z roku 1775. Tento cech neměl, co do počtu členů, ve Fryštáku moc velké zastoupení.⁹³

Cech smíšený vznikl v roce 1752. Byl sdruženým cechem krejčí, kovářů, kolářů, zámečnicků, stolařů, sklenářů a hrnčírů. Posléze se stali součástí tohoto cechu i kožešníci, punčocháři, provazníci, kamnáři, kominíci, soukeníci, sedláři. Krejčí se postupem času od cechu smíšeného oddělili a vytvořili si cech vlastní. Platila v něm pravidla generálních cechovních artikulí z roku 1739.⁹⁴ Cech měl původně dvě pečeti, které se nedochovaly.⁹⁵

Co se týče cechu kamenického a zednického, nezanechaly po sobě dle Ludvíka Jadrníčka žádné archiválie. Byla známa jen pečeť s německým nápisem, která se, jako mnoho dříve zmíněných pečeti, nedochovala.⁹⁶

---

⁸⁷ Ferule byla symbolem moci cechmistra. Využívala se zejména k reprezentativním účelům. Jednalo se o tyč s kruhovou plochou na konci, která byla zdobena cechovními symboly. https://publikace.nm.cz/file/38b3abd47936c76ab9b977fd31eb1cc4/19761/ISSN_1214-0627%E2%80%932_2016_p_49-66.pdf [cit. 13. 4. 2021]

⁸⁸ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták*, s. 22–23.

⁸⁹ Původní artikule při požáru v roce 1643 shořely.

⁹⁰ BITTNER, I.: c. d., passim.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták*, s. 24.

⁹³ Tamtéž, s. 23.

⁹⁴ BITTNER, I.: c. s., passim.

⁹⁵ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták*, s. 25.

⁹⁶ Tamtéž, s. 24.

Je známo, že v roce 1859 byly cechovní korporace zrušeny a substituovány živnostenskými společenstvy. Není tomu jinak ani v případě fryštáckých řemesel.

METODOLOGIE

Z metodologického hlediska bude využita induktivní metoda, kdy na základě dílčích zjištění o geografickém dosahu jednotlivých cechovních korporací, vyvodím obecný závěr o jejich aplikovatelnosti na jiné lokality v českých zemích.

Bude se jednat o případovou studii, kdy východiskem bude podrobné studium regionálního tématu a zjištění dosahu geografické a mezigenerační mobility. Zároveň bude výsledkem práce struktura cechů ve Fryštáku ve zkoumaném období, jejichž prameny jsou dochovány.

Současně využiji komparativní metodu, která umožní srovnání výsledků výzkumu jak v evropském měřítku (s Vídní), tak s případovými studii u nás. Důležitým zjištěním bude, zda se zde objeví dlouhodobější trendy a procesy, které se z větších měst potvrdí na menší lokalitě.

Jako podklad pro analýzu poslouží vytvořené grafy a rejstřík. Při jejich vytváření jsem postupovala následovně. Grafy znázorňující četnost původu na svislé ose zobrazují výčet míst původu fryštáckých řemeslníků, na vodorovné ose počet členů, kteří z daných míst pocházeli. Umožní tak sledovat, odkud a z jaké vzdálenosti řemeslníci do cechů přicházeli, a zda museli přejít hranice panství. Grafy vyobrazující objem migrace na svislé ose ukazují počet členů, kteří v daném roce zobrazeném na vodorovné ose, do daného cechu přišli. Pro každou knihu přijatých členů byly vytvořeny dva zmíněné grafy.

Rejstřík, který je vzhledem ke své rozsáhlosti elektronickou přílohou této práce, obsahuje v prvním sloupci příjmení daného člena, ve druhém jeho jméno, ve třetím pramen, ve kterém se nachází a ve čtvrtém folio, na kterém jej nalezneme – pokud jej bylo možné určit. V případě, že nebylo možné stanovit rok, ve kterém daný člen přišel, nebyl uveden. Pokud nastala situace, že se zápis nacházel mezi dvěma roky, např. 1820 a 1821, je u člena uveden rok 1820/1821. U nečitelných jmen je v hranatých závorkách uveden otazník „[?]“. V případě nejasné správné výslovnosti jména je přesný přepis uveden v hranatých závorkách „[Příjmení]“. Jestliže v příjmení bylo opomenuto

písmeno, bylo dopsáno tímto způsobem: „Sovadin[a]“. Za podmínky, že daná informace v zápisu chyběla, je kolonka prázdná (př. u datace přijetí), nebo obsahuje informaci „neuveďeno“. Jména a jejich různé varianty jsou napsány formou lomítek: „Jan/Johan/Johanes“, „Franc/František“. Problém nastal u opakujících se jmen. U těch, u kterých nebyla možnost vyloučit, že se jedná o již zmíněnou osobu, jsou jména opět v rejstříku uvedena.

Tento výzkum je do jisté míry průkopnický, jelikož mapují proces mobility ve velkém detailu. Na základě jasně vymezeného místa, pramenů a časového období zkoumám migrační vzorce platné pro jednotlivé fryštácké cechy. Vzhledem k jasnému geografickému a tematickému vymezení se jedná o případovou studii, která s ohledem na výzkum jednotlivých osudů dostává až mikrohistorický rozměr. Současně tyto jevy sleduji v delším časovém úseku, ve kterém se mohou projevit dlouhodobé trendy. Doufám, že se jedná o případovou studii, která bude moci vzbudit dialog ke srovnání s jinými regiony. Tento postup je náročný zejména z časového hlediska, jelikož vytvoření jmenného rejstříku všech členů fryštáckých cechů zahrnuje několik tisíc jmen. Nicméně umožňuje srovnání migračních vzorců v rámci jednotlivých cechů, zmapování dynamiky mobility a její proměnlivost, zmapování kariérního postupu v rámci cechu, výzkum vývoje jmen v regionu, či pochopení vztahu mezi migrací a ekonomickou situací v regionu. Tato práce nemá relevanci jen pro dějiny zlínského regionu, ale na úrovni sledování sociální a geografické mobility nabízí možnost komparace s jinými lokalitami.

1. DĚJINY MĚSTEČKA FRYŠTÁK

Obrázek č. 1: Mapa lukovského panství⁹⁷

Pro pochopení dynamiky migračních procesů je nutné vzít v úvahu dění ve městě. Migrace⁹⁸ ovlivňuje lokalitu ekonomicky, sociálně, kulturně, ale také politicky.⁹⁹ Důležitým mezníkem se stal rok 1781, zrušení nevolnictví, které mimo jiné umožnilo poddaným volný pohyb, učení se novým řemeslům, či bez povolení vrchnosti uzavírat sňatky. Projev se v analyzovaném materiálu po tomto roce početný příliv řemeslníků do Fryštáku, nebo bude tento jev pozvolný?¹⁰⁰ Obyvatelé vesnic odcházeli za lepšími pracovními podmínkami do měst, ať už jako řemeslníci, či jako dočasní námezdníci. Měnila se lidnatost a skladba společnosti ve městech i vesnicích.¹⁰¹ Sílu migrace

⁹⁷ <http://www.muzeum-drzkova.cz/aktuality/> [cit. 14.7.2021]

⁹⁸ Veřejná pozornost bude věnována migracím v příslušném oddílu práce.

⁹⁹ MAUR, E.: *Problémy studia migrací*, s. 7.

¹⁰⁰ GRULICH, J.: *Migrační strategie*, s. 8.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 41.

ovlivňoval rovněž ekonomický vývoj daného místa, hustota osídlení, poloha města, válečné období.¹⁰²

1.1. Poloha, původní osídlení a první písemná zmínka o Fryštáku

Cílem této kapitoly je přiblížit čtenáři stručnou historii Fryštáku tak, aby byl lépe uveden do problematiky s ním související. Zejména se bude zaměřovat na hospodářský vývoj a ekonomický život města, který nám pomůže pochopit, zda dané události nějakým způsobem ovlivnily příliv nových řemeslníků.

„Ve středu kotliny mezi karpatským pásmem vsetínským a vizovickým, necelých 11 km od Holešova, rozkládá se městečko Fryšták... Městečko rozloženo je na mírném svahu jižně od lesa hornoveského mezi potokem Fryštačkou (Januščicou) a pramenem vznikajícím na lukách pod „Fryštačským parkem“; ... Střed městečka tvoří náměstí, jehož východní roh směřuje ke kostelu a farní budově a pak postranní uličkou k Horní Vsi, v rohu pak severním tyčí se krásná školní budova... Opevněný Fryšták tvořil důležité předhradí hradu Lukova proti západu.“¹⁰³ Těmito slovy popisuje své rodné město Ludvík Jadrníček.¹⁰⁴

Fryšták se rozprostírá asi 9 km od města Zlína na pomezí dvou pohoří, Vizovické vrchoviny a Hostýnsko-vsetínské hornatiny.¹⁰⁵ Prostor, geology nazývaný fryštačká brázda, byl v pravěku zalesněný. Na základě archeologických nálezů bylo zjištěno, že se zde první obyvatelstvo usadilo již v době neolitu, tedy 5–3 tisíce let před naším letopočtem. První příchozí z oblasti Pomoraví se usadili v blízkosti Rackové. Vzhledem k příznacným/příhodným? geologickým podmínkám se živilí zemědělstvím a pastevectvím. S navyšujícím se počtem obyvatel se mnozí z nich rozhodli odpojit a hledat nová útočiště v blízkém okolí. Velmi výrazným prvkem pro výběr místa byl přísun pitné

---

¹⁰² Tamtéž, s. 315.

¹⁰³ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová.*, s. 9.

¹⁰⁴ Ludvík Jadrníček byl národopisecem, pedagogem a ilustrátorem narozeným v roce 1863 ve Fryštáku. Jeho kniha „*Městečko Fryšták*“ patří k velmi cenným zdrojům informací. První vydání vyšlo již v roce 1933. Časopis Vlastivědného spolku muzejnictví v Olomouci (53, č. 197,198, 1940) se ke knize vyjádřil následovně: „*Autor podává historii svého rodiště v 19. století na základě fakt, zpráv starých pamětníků, vlastních vzpomínek a svých zápisků (od r. 1883)... Ačkoliv tato monografie nepřináší nových objevů pro staré jeho dějiny, má kniha vedle osobitého půvabu nemalou cenu kulturně-historického dokumentu pro poznání života v minulém století.*“ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*, s. 5.

¹⁰⁵ KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. I. díl A–G. Praha 1996, s. 852.

vody, a proto se jedna ze skupin usadila v blízkosti potoka Januštice (Fryštáckého potoka).¹⁰⁶

Vzhledem k výhodné poloze Fryštáku poblíž Jantarové stezky, Hrozenkovského a Vlárského průsmyku bylo umožněno osadě stát se centrem řemesel a obchodu.¹⁰⁷ O tom, zda byl Fryšták založen Němci či Slovy, byly vedeny debaty. Jan Drábek uvádí dohady mezi obyvateli Horní a Dolní Vsi a Fryštáčany, čí obec je starší. Pozdější vznik Fryštáku jako německé osady údajně dokládá německý název Fryštáku (Freistadt), místní kroje, německá jména či privilegia.¹⁰⁸ Na druhou stranu Ludvík Jadrníček spatřuje jako zakladatele města Slovy, čemuž napovídají výhradně české názvy ulic, částí městečka, tratí,¹⁰⁹ česká rodinná jména a česká řeč s valašským nářečím.¹¹⁰ S touto tezí se shoduje rovněž pan Česlav Zapletal.¹¹¹

První písemná zmínka o Fryštáku je doložena k roku 1356¹¹². Pojí se s ní jméno notáře, klerika diecéze olomoucké, Mikuláše Luce, jehož učitelem byl kněz a kazatel Matěj z Janova. Po druhé se o Fryštáku dozvídáme v roce 1362, kdy je poprvé popsán jako „městečko“.¹¹³ Ovšem nejdůležitější je listina pocházející z roku 1389, která potvrzuje mnohé výsady Fryštáku – jatka, lázně, působení mnohých řemesel, vybírání mýta. Následně městečko získalo mnohá městská práva jako právo mílové, várečné, hrdelní a právo budovat si opevnění.¹¹⁴

S Fryštákem byly úzce spjaty okolní vesnice – Horní Ves, Dolní Ves,¹¹⁵ Vítová,¹¹⁶ Lukoveček¹¹⁷ a již zaniklá Markova Lhota, Malíková Lhota a Rovná.¹¹⁸

---

¹⁰⁶ ZAPLETAL, Česlav: *Na prahu dějin*. Fryštácké listy, 16, 2006, č. 4, s. 6.

¹⁰⁷ ZAPLETAL, Česlav: *Město Fryšták 1945-1995*. Fryšták 1996, s. 8.

¹⁰⁸ DRÁBEK, Jan: *Dějiny městečka Fryštáku a far, které dříve do Fryštáku náležely : Slušovic, Štípy, Kašavy, Všeminy, Hvozdné, Lukova a Trnavy*. Fryšták 2011, s. 9.

Původní vydání vyšlo v roce 1915.

¹⁰⁹ Až na výjimku kolonie „Výlanta“, jejíž název pocházel z německého „Viehland“ (paseka).

¹¹⁰ JADRNIČEK, L.: *Městečko Fryšták*, s. 8.

¹¹¹ ZAPLETAL, Č.: *Město Fryšták*, s. 8–9.

¹¹² Karel IV. ve svém autobiografickém díle *Vita Caroli* zmiňuje jako jeden z prvních hradů na Moravě právě Lukov s předhradím ve Fryštáku. ZAPLETAL, Č.: *Na prahu dějin.*, s. 6.

¹¹³ „*In oppido Freistat*“

¹¹⁴ ZAPLETAL, Č.: *Město Fryšták*, s. 9; KUČA, K.: *Města a městečka*, s. 852.

¹¹⁵ Horní Ves a Dolní Ves byly lánovými vsemi, které byly rozlišovány od Fryštáku až od roku 1397. KUČA, K.: *Města a městečka*, s. 853.

¹¹⁶ O Vítové a Markově Lhotě se dozvídáme roku 1398. ZAPLETAL, Č.: *Na prahu dějin*, s. 6.

¹¹⁷ Poprvé se o Lukovečku dozvídáme z listiny z roku 1480. Byla s ním spojena i obec Malíková Lhota. Tamtéž.

¹¹⁸ ZAPLETAL, Č.: *Město Fryšták*, s. 9.

1.2. Fryšták jako součást lukovského panství

„Hrad Lukov má blízký vztah k městečku Fryštáku, neboť jeho majitelé bývali i pány Fryštáku, pokud se týkalo jeho právního řízení.“¹¹⁹

Už od dob středověku byl Fryšták považován za ekonomické zázemí lukovského panství. Hrad Lukov, jehož počátky jsou spjaty s první čtvrtinou 13. století, byl jednou z nejpodstatnějších východomoravských královských pevností.¹²⁰ Karel IV. se o hradu zmiňuje ve svém díle *Vita Caroli*.¹²¹

V následující kapitole velmi stručně představím historii spjatou s hradem Lukovem a jeho majiteli a tedy i vlastníky Fryštáku.

1.2.1. Hrad Lukov

Vzhledem k nedostatku pramenů nelze určit, v jakém roce byl hrad postaven. Jan Drábek jej spojuje s řádem templářů, kterému Lukov údajně patřil do roku 1311. Poté byl do roku 1334 vlastnictvím neznámého majitele, kterému byl posléze jeho majetek odňat.¹²²

První zmínka o Lukově pochází z roku 1332.¹²³ S jistotou můžeme říci, že v této době byl hrad postaven/už hrad stál minimálně po dobu jednoho století. Jeho počátky se pojí se zeměpanskou stavbou hradů v českých zemích v první polovině 13. století.¹²⁴

Písemné prameny hovoří o hradu až v první polovině 14. století v souvislosti s jeho novými majiteli – Šternberky. Za jakých okolností se stal hrad Lukov majetkem tohoto rodu, je nejasné.¹²⁵ Ludvík Jadrníček se přiklání k variantě, že byl hrad Janem Lucemburským šlechtickému rodu zastaven,¹²⁶ či jeho získání mohlo souviset s úřadem

---

¹¹⁹ Těmito slovy vyjadřuje vztah Fryštáku k lukovskému panství Ludvík Jadrníček. JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták*, s. 10.

¹²⁰ PALA, J.: c. d., s. 9 an.

¹²¹ ZAPLETAL, Slávek: *Fryšták předhradím zeměpanského sídla Lukova*. In: *Fryštácké listy*, 26, č. 2, 2016, s. 13. Víta byla mnohokrát editována, pokud Vám, Míšo, zbyde chvílka, můžete najít citaci přímo ve zdroji.

¹²² DRÁBEK, J: *Dějiny městečka*, s. 13–14.

¹²³ Jedná se o dokument, který vydala Markéta (vdova po Zdeslavovi ze Šternberka). Lukov zde figuruje jako místo, kde byla listina vydána. JANIŠ, Dalibor – VRLA, Radim a kol.: *Hrady Zlínského kraje*. Lukov 2018, s. 162.

¹²⁴ JANIŠ, D. – VRLA, R. a kol.: *Hrady*, s. 162.

¹²⁵ Tamtéž, s. 163.

¹²⁶ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*, s. 10.

královského purkrabího.¹²⁷ Pravděpodobně se stal na počátku 14. století prvním majitelem Lukova Zdeslav st. ze Šternberka.¹²⁸

Počátkem 15. století byla součástí lukovského panství městečka Fryšták, Slušovice a dalších 25 vesnic.¹²⁹ K důležité události spjaté s historií Fryštáku došlo v roce 1425. Bratři Jiřík a Lacek ze Šternberka vládoucí lukovskému panství se dostali do sporu se svým strýcem Albrechtem¹³⁰ o „*puol hradu Lukova a o Holešov i o ta zbožie a panstvie, což k tomu příslušie, i o jiná všechna panstvie a listy*“.¹³¹ Jiřík a Lacek se zřekli území na Holešovsku a Albrecht poloviny hradu Lukova a okolního panství. V roce 1446 byla tato událost dodatečně zapsána do zemských desek. Albrechtův převedený majetek čítal: „*polovinu hradu Lukova, polovinu městečka Fryšták, Vlčkovou, Držkovou, Kašavu, Zdislavov, Všeminu, Janov, Neubuz, Dešnou, městečko Slušovice, Hvozdnou, Štípu, Ježov, Hrobice, Velíkovou a Lužkovice*“.¹³² Fryšták s Horní a Dolní Vsí se staly součástí panství ve druhé polovině 15. století.¹³³

V roce 1516 se stali novými majiteli Lukova Kunové z Kunštátu,¹³⁴ nicméně v roce 1547 si jej присvojili Nekešové z Landeka, kteří se stali důležitými feudály pro dějiny Lukova i Fryštáku.¹³⁵ V roce 1558, 1565 a 1567 ulevili svým fryštáckým poddaným od jistých feudálních povinností,¹³⁶ věnovali jim lesy a ves Markovsko.¹³⁷ O tato obdarování se zasloužili svými dobročinnými dary bratři Jan a Přemek Nekešovi z Landeka. Lukrecie Nekešová, poslední dědička rodu, která Lukov vlastnila, byla v roce 1609 provdána za Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna. Tím přešla správa do jeho rukou.¹³⁸ Po českém stavovském povstání byly v roce 1619 Albrechtovy statky zabaveny moravskými stavy.¹³⁹ Velmi krátce jej nahradil Jan Adam z Víckova. Záhy byla správa

---

¹²⁷ JANIŠ, D. – VRLA, R. a kol.: *Hrady*, s. 163.

¹²⁸ HOLÍK, Jiří – JANIŠ, Dalibor – LANGOVÁ, Jana – VRLA, Radim: *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. Lukov 2015, s. 33.

¹²⁹ JANIŠ, D. – VRLA, R.: *Hrady Zlínského kraje*, s. 164.

¹³⁰ HOLÍK, J. – JANIŠ, D. – LANGOVÁ, J. – VRLA, R.: *Hrad Lukov*, s. 40.

¹³¹ Citace z: HOLÍK, J. – JANIŠ, D. – LANGOVÁ, J. – VRLA, R.: *Hrad Lukov*, s. 40.

¹³² Tamtéž, s. 41.

¹³³ Tamtéž, s. 41–42.

¹³⁴ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták od nejstarších dob*, s. 16.

¹³⁵ Tamtéž, s. 16–17.

¹³⁶ Byli osvobozeni od roboty.

¹³⁷ Tyto budou blíže specifikovány v následující kapitole. ZAPLETAL, Č.: *Město Fryšták*, s. 9.

¹³⁸ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták od nejstarších dob*, s. 18.

¹³⁹ HOLÍK, J. – JANIŠ, D. – LANGOVÁ, J. – VRLA, R.: *Hrad Lukov*, s. 47.

opět předána do rukou Valdštejna, který Lukov v roce 1625 prodává Štěpánovi Schmidtovi z Freihofenu.¹⁴⁰

Během třicetileté války byl hrad obsazen, vyrabován a vypálen Švédy.¹⁴¹ Ve 30. letech 17. století přešlo panství do rukou rodu Minkwitzů z Minkwitzburku.¹⁴² V roce 1710 přechází do rukou Rottalů, v jejichž držení je do roku 1724.¹⁴³ Jana Josefa Rottala postihly problémy s financemi a spory s poddanými. Z toho důvodu lukovské panství prodává hrabatům ze Seilernu-Aspangu. Hrad od této doby chátrá a přestává být udržován. Ve druhé polovině 18. století byl definitivně opuštěn.¹⁴⁴

1.3. Dějiny Fryštáku v proměnách staletí

V této kapitole nastíním vzhledem k časovému rozmezí práce stručnou historii Fryštáku od středověku do poloviny 19. století.

Dříve, jak již bylo uvedeno, bylo osídlení města situováno v blízkosti potoka Janušnice. Středověk přinesl změnu a centrum bylo přesunuto na dnešní náměstí.¹⁴⁵ Názvy jako „Hrádek“, „Na Baště“, „Na Valech“, a „Na Purku“ dokládají, že byl Fryšták dříve obehnan hradbami.¹⁴⁶ Klíčová cesta směřovala z Fryštáku na Lukov až k moravsko-uherskému pomezí.¹⁴⁷

Druhá polovina 14. století byla pro Fryšták a ostatní vsi lukovského panství slibným počátkem hospodářského i ekonomického rozvoje. Panství se stalo majetkem Šternberků a Fryšták se stal ekonomickým zázemím hradu Lukova.¹⁴⁸

Ve Fryštáku se v této době začaly také rozvíjet cechy.¹⁴⁹ Městečko disponovalo vlastními lázněmi.¹⁵⁰ První zmínka o místním lazebníkovi pochází již z roku 1371.¹⁵¹

---

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 48-49.

¹⁴¹ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*, s. 11.

¹⁴² HOLÍK, J. – JANIŠ, D. – LANGOVÁ, J. – VRLA, R.: *Hrad Lukov*, s. 51.

¹⁴³ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*, s. 11.

¹⁴⁴ HOLÍK, J. – JANIŠ, D. – LANGOVÁ, J. – VRLA, R.: *Hrad Lukov*, s. 53.

¹⁴⁵ ZAPLETAL, Česlav: *Fryšták středověkým městečkem (Jak to u nás vypadalo před šesti staletími)*. In: *Fryštácké listy*, 16, č. 5, 2006, s. 6.

¹⁴⁶ NEKUDA, V.: *Zlínsko*, s. 424.

¹⁴⁷ ZAPLETAL, Č.: *Fryšták středověkým městečkem*, s. 6.

¹⁴⁸ ZAPLETAL, Slávek: *Fryštácko ve středověku a v branách novověku (K 660. výročí nejstarší zmínky o Fryštáku)*. In: *Fryštácké listy*, 26, č. 3, 2016, s. 13.

¹⁴⁹ Jednotlivá řemesla budou blíže specifikována v kapitole věnující se cechům.

¹⁵⁰ ZAPLETAL, S.: *Fryštácko ve středověku a branách novověku*, s. 13.

¹⁵¹ PALA, J.: c. d., s. 15 an.

Dále obdrželo (neznámo kdy) právo hrdelní,¹⁵² které bylo dle dochovaných záznamů použito v několika případech v první polovině 18. století.¹⁵³ V roce 1389 se dozvídáme o mýtě. Velkou podstatu měly pro městečko pravidelné trhy. Vladimír Nekuda uvádí tyto: „4 trhy výroční, 3 „velké“ trhy týdenní (okruh prodávaného zboží blížil se trhům výročním) a obyčejné trhy týdenní konané každé pondělí s různým zbožím především denní potřeby“.¹⁵⁴ Fryšták se stal centrem relativně rozsáhlé fryštské farnosti, která v polovině 17. století spravovala dalších devět farností.¹⁵⁵

Vývoj pozastavily sváry 15. století. Vztah mezi poddanými a jejich pány ovlivnily počínající majetkové neshody, objevovaly se zde „kacířské“ názory spojené s rozšiřujícím se husitstvím, vsi byly drancovány armádami. Další ránou byl požár v roce 1438, kdy část Fryštáku vyhořela.¹⁵⁶

V 16. století pozorujeme snahy Nekešů z Landeka o zlepšení situace, kterou přineslo století předcházející.¹⁵⁷ V roce 1558 bratři Jan a Přemek Nekešovi z Landeka osvobodili Fryštsčany od roboty,¹⁵⁸ což znamenalo velký zvrat ve vývoji tohoto městečka. Obyvatelé tak získali větší prostor k obchodování a vykonávání svých živností a není divu, že se z Fryštáku stalo středisko řemesel a obchodu. Okolní vesnice tuto výhodu neobdržely, byly vázány robotou ke své vrchnosti až do roku 1848.¹⁵⁹

„...aby městečko se vzdělávalo a v dobrém množství mohlo, i aby nynější a budoucí potomci jejich v tomž městečku usedlí, obchody v živnostech a řemeslech svých všelijakých pohodlněji a lehčeji vést mohli.“¹⁶⁰

V roce 1565 přišlo další privilegium pro Fryšták. Místní byli na svou žádost u Jana Nekeše ml. osvobozeni od povinnosti účastnit se honů.¹⁶¹

„...žádajíce mne..., abych s nimi o hony všelijaké...narovnění učinil...a jim je pod plat určitý a slušný pustil, při tom mi okazující a předkládající nedostatky a těžkosti, kteréž skrze takové zaneprázdňování honův na obchodech, statečkách a řemeslech svých

¹⁵² ZAPLETAL, Č.: *Městečko Fryšták 1945–1995*, s. 10.

¹⁵³ PECK, E.: *Dějiny městečka Fryštáku a far*, s. 97.

¹⁵⁴ NEKUDA, Vladimír: *Zlínsko*. Brno 1995, s. 427.

¹⁵⁵ Kašava, Hvozdná, Lukov, Štípa, Slušovice, Zlín, Želechovice, Trnava a Všemina – PALA, J.: *c. d.*, s. 15 an.

¹⁵⁶ ZAPLETAL, S.: *Fryštsčko ve středověku a branách novověku*, s. 13.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 14.

¹⁵⁸ Namísto roboty byli zavázáni dávat plat. Možno doplnit odkaz na zdroj informace

¹⁵⁹ PALA, J.: *c. d.*, s. 10 an.

¹⁶⁰ NEKUDA, V.: *c. d.*, s. 424 an.

¹⁶¹ PECK, E.: *Okresní hejtmanství*, s. 32.

nesou... aby se městečko vzdělávalo a v dobrém množství mohlo, i aby nynější i budoucí potomci jejich v tomž městečku usedlí obchody v živnostech a řemeslech svých všelijakých pohodlněji a lehčeji vésti mohli... za ty a takové hony... v roce jednom při každém svatém Janě Křtiteli, každý jak kdo sedí, po dvacíti čtyřech groších bílých, za jeden groš sedm peněz bílých počítajíc, dávali a takové platy na budoucí a věčné časy...“¹⁶²

Poslední listina pochází z roku 1567. Jan Nekeš daruje za dědičný plat¹⁶³ Fryštáku opuštěnou vesnici Markovsko s pozemky a lesy k ní náležejícími.¹⁶⁴

Nadějný hospodářský a ekonomický vývoj pozastavila třicetiletá válka, která ovlivnila celkovou situaci na Moravě. V roce 1623 byl Fryšták vypálen Valachy. Část Fryštáčanů se postavila na jejich stranu a vyhnali polské žoldnéřské vojsko Lisovčků. Valašské rebelie byly po odchodu Švédů potrestány: „...roku 1644 byli popraveni Mikula Holejch a Jan Hradil z Horní Vsi (oběšeni), z Lukovečka Václav Paštík (oběšen) a Václav Rojek (zaživa čtvrcen)“.¹⁶⁵ Po třicetileté válce zůstala velká část vsí lukovského panství částečně zpustošena. Ve Fryštáku bylo v letech 1669–1675 na základě soupisu zemské lánové komise z celkového počtu 66 usedlostí opuštěno pouze 6. Vzhledem k dobrému stavu řemesel a obchodu se chod Fryštáku brzy obnovil.¹⁶⁶

V roce 1680 propukl ve Fryštáku požár, který zničil radnici na náměstí a 14 dalších domů.¹⁶⁷ Požár zničil rovněž městský archiv.¹⁶⁸

V první polovině 18. století, kdy se novými vlastníky Lukova stala hrabata ze Seilernu-Aspangu, zažíval Fryšták další hospodářský rozkvět. Zejména pak díky cechovní výrobě. Vyskytoval se zde cech „tkalcovský“¹⁶⁹, bednářský, řeznický, ševcovský, mlynářský, krejčovský, kamenářský, zednický a cech smíšený sdružující kováře, koláře, zámečníky, stoláře, kožišníky, tesaře, hrnčíře, provazníky a punčocháře“.¹⁷⁰

Tereziánské a josefínské reformy, především zrušení nevolnictví v roce 1781, se zasloužilo o populační růst nejen ve Fryštáku.¹⁷¹ Karel Kuča uvádí, že v roce 1771 žilo

¹⁶² Citace z: PECK, E.: *Okresní hejtmanství*, s. 32–33.

¹⁶³ O Vánocích musí Fryštáčané zeměpánovi zaplatit po 20 zlatých...

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 33.

¹⁶⁵ ZAPLETAL, Č.: *Město Fryšták 1945–1995*, s. 9–10.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 10.

¹⁶⁷ KUČA, K.: *Města a městečka*, s. 853.

¹⁶⁸ Tato událost znemožňuje podrobné studium fryštáckých dějin. ZAPLETAL, Č.: *Město Fryšták 1945–1995*, s. 10.

¹⁶⁹ Tkalcovský cech ve Fryštáku byl známý díky své kvalitní výrobě na Moravě i v blízkých zemích.

¹⁷⁰ ZAPLETAL, Č.: *Město Fryšták 1945–1995*, s. 10.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 11.

ve Fryštáku 730 obyvatel, v Dolní Vsi 291 obyvatel a v Horní Vsi 314. V roce 1834 se počet obyvatel ve Fryštáku zvýšil na 941 obyvatel, v Dolní Vsi na 910 obyvatel a v Horní Vsi na 617. Stejně tak se zvyšoval počet domů. V roce 1768 bylo ve Fryštáku 22 měšťanských domů, 43 předměstských domů, 18 chalup. V roce 1834 počet stoupl na 133 domů.¹⁷² Od poloviny 19. století se vzrůstající počty obyvatel a domů zpomalily.¹⁷³

Od roku 1850 Fryšták nebyl součástí lukovského panství, nýbrž spadal i s okolními vesnicemi k okresu Holešov. V roce 1880 zde vzniklo Společenstvo živností řemeslnických.¹⁷⁴

---

¹⁷² KUČA, K.: *Města a městečka*, s. 852.

¹⁷³ Tamtéž, s. 854.

¹⁷⁴ ZAPLETAL, Česlav: Odkaz našich předchůdců inspirací a pilířem dneška a budoucnosti. *Fryštácké listy*, 16, 2006, č. 8.

2. CECHY

Cílem této kapitoly bude nastínění vývoje cechovních korporací v českých zemích a definování jejich role ve městech. Cechy byly středověkými a raně novověkými institucemi, které zastávaly mnoho funkcí. Prezentovaly se jako korporace sociální, náboženské, politické, ale také hospodářské.

2.1 Definice pojmu

Jak již bylo uvedeno, cechovní problematika je velmi komplikovaná a diferenciovaná. V odborném prostředí se setkáváme s množstvím výkladů o původu cechů, jejich roli, či názorů na otevřenost a uzavřenost těchto korporací. Ať už v prostředí zahraničním – debata Sheilagh Ogilvie a S. R. Epsteina¹⁷⁵, či v prostředí domácím – odlišnost výkladu Zikmunda Wintera, Bedřicha Mendla, nebo Josefa Janáčka. V následující kapitole se pokusím zohlednit odlišné názory výše zmíněných. Předně bude důležité vysvětlit si samotný pojem „*cech*“ a nastínit jeho počátky a vývoj.

Co je cech? Cech je dle Sheilagh Ogilvie z toho nejjobecnějšího hlediska charakterizován jako „*asociaci/sdružení lidí se společnými vlastnostmi, kteří usilují o kolektivní cíle*“.¹⁷⁶ Pokud bychom chtěli tuto definici rozvést, pak se na základě Akademické encyklopedie jedná o „*Odvětvové společenství, zpravidla řemeslníků (z něm. Zeche = řád, společenství), k němuž paralely existovaly již v antice*“.¹⁷⁷ *Původně se jednalo o organizace (označované jako bratrstvo i cech). Jejich program a cíle nebyly striktně vyhrazeny. Sféry zájmů cechů sahaly od oblasti ekonomické po náboženskou.*“¹⁷⁸

Je nutno uvést, že cechy existovaly v mnoha zemích, v různých dobách, napříč celým světem. Nalezneme je ku příkladu ve starověkém Egyptě, Řecku a Římě, ve středověké Evropě, Číně, Byzanci, Japonsku, ale také v 19. století v Latinské Americe, či

---

¹⁷⁵ Tato debata byla nastíněna v úvodu práce.

¹⁷⁶ OGILVIE, S.: *Guilds and the Economy*, s. 2. (článek dostupný na Academia.edu, r. 2000).

¹⁷⁷ Cechovní korporace nalezneme v různých dobách po celém světě – v antickém Egyptě, Řecku, Římě, ve středověké a raně novověké Evropě, ale také Byzanci, či Japonsku, nebo v 19. století v Latinské Americe. OGILVIE, S.: *Guilds and the Economy*, s. 2.

¹⁷⁸ PÁNEK, Jaroslav: *Akademická encyklopedie A–C*. Praha 2009, s. 287.

v Osmanské říši. Avšak cechy na evropském kontinentě podlely mnohem většímu badatelskému zájmu než cechy mimo něj.¹⁷⁹

2.2 Počátky řemesel a vznik cechů

Úplné počátky řemeslnictví v našich zemích můžeme klást do mladší doby kamenné, kdy se prvním specializovaným řemeslem stalo hrnčířství.¹⁸⁰ V průběhu staletí se řemeslná výroba dále rozšiřovala a orientovala na různá odvětví. Nejzásadnější změny nastaly na sklonku 12. a především ve 13. století se vznikem nových sídelních útvarů – měst.¹⁸¹

Města jako samosprávná střediska s jistými výsadami zajišťovala obyvatelům ochranu v podobě městských hradeb a zemské hotovosti. Vyskytovalo se zde množství řemesel a obchodu, městská správa, škola, církevní budovy. Města nabízela lidem nové možnosti v různých oblastech života. Podle vlastníka se ve středověku města dělila na města královská (horní), královská věnná a poddanská (zvláštním druhem poddanského města byla města komorní), která se dále členila na církevní (klášterní, biskupská) a šlechtická. Dle rozlohy byla dělena na města velká (civitates) a městečka (oppida).¹⁸²

Svobodné provozování řemesel bylo výhradním právem měst. Cílem každého města měla být jeho hospodářská prosperita. Z toho důvodu se zde zpočátku mohl usadit každý řemeslník, aby podpořil ekonomický růst místa. Během 14. století se počet řemeslníků dostal na počet, který byl schopen uspokojit místní poptávku. Řemeslní mistři se bouřili proti nově přichozím, jelikož pro ně představovali konkurenci v prodeji výrobků. Městská samospráva naopak nově přichozí mistry vítala, protože udržovali zdravou konkurenci ve městě a zapříčinili větší příjmy do městské pokladny. Tato situace se stala jedním z podnětů k organizaci řemesel do cechů.¹⁸⁴ Tento systém řemeslníky a obchodníky odlišil od rolníků. Peter Burke tyto rozdíly popsal následovně: „*Cechy měly vlastní světce, vlastní tradice a rituály a organizovaly svým členům volný čas stejně jako práci.*“¹⁸⁵

---

¹⁷⁹ OGILVIE, S.: *Guilds and the Economy*, s. 2.

¹⁸⁰ JANÁČEK, J.: *Přehled vývoje řemeslné výroby*, s. 5.

¹⁸¹ DIVIŠ, J.: c. d., s. 7.

¹⁸² HOFFMAN, František: *České město ve středověku*. Praha 1992, s. 11–12.

¹⁸⁴ DIVIŠ, J.: c. d., s. 7 an.

¹⁸⁵ BURKE, Peter: *Lidová kultura v raně novověké Evropě*. Praha 2005, s. 59.

Velmi výstižné nastínění organizace a role cechů podávají autoři Václav Bůžek a Pavel Král: „*Řemeslná výroba se ve městech tradičně organizovala do cechů, které měly podle svých středověkých kořenů zaručit vlastním členům monopol na výrobu určitého druhu zboží nebo na vykonávání konkrétní činnosti ve městě. Statuta cechů přesně vymezovala zásady pro vstup nového člena, podmínky mistrovských zkoušek, vztahy mezi mistry a učedníky, výši mzdy, cechovní samosprávu, a dokonce i pravidla mravného života. Cechovní organizace lpěly na své tradiční privilegovanosti, dodržování statut i vlastních rituálů a slavností. S koncem 17. století tuto nadřazenost projevovaly spíše v náboženské a kulturní oblasti. Díky fundacím a sociálnímu zajištění vlastních členů si ale i v této době ve městech udržovaly jistou prestiž.*“¹⁸⁶

Winter hovoří o vzniku cechů následovně: „...*brzo vznikala ve městech bratrstva řemeslníků. Obce proti bratrstvům nic nenamítala. Zajisté že ne jeden z předním měšťanů byl v bratrstvě, byť ani nebyl z řemesla. Vyloženo již, že stejní řemeslníci v bratrstvě, puzení jsouce třídními zájmy, smlouvali se k účelům živnostenským, chystajíce tím zvolna jinou organizaci nežli jest bratrstvo.*“¹⁸⁷ Tato bratrstva byla podporována církví. Jejich cílem byla charitativní a náboženská činnost.¹⁸⁸ Jak uvádí Winter ve zmíněném úryvku, bratrstva sdružovala řemeslníky různých profesí. Poskytla však „půdu“ pro vznik organizací sdružující jedno řemeslo.¹⁸⁹ Z náboženského spolku vzniká časem spolek politicko-hospodářský.¹⁹⁰

Bedřich Mendl je názoru odlišného. Pokouší se revidovat Winterovy názory. Rozšiřuje možnosti vzniku cechů o tzv. *hájemství*, kdy na přímý nátlak městské správy nuceně vstupují řemeslníci do dané organizace.¹⁹¹ Mendl popírá dobrovolný vstup do bratrstva na základě požárního řádu pražského vydaným před rokem 1314. Ten má dle něj policejní ráz a vypovídá o tom, že cechy byly organizacemi nucenými. Nazývá je pořádky.¹⁹²

Josef Janáček se pokusil o další revizi Winterových a Mendlových teorií o vzniku cechů z dobrovolných či nucených organizací. Hovoří o tom, že „*není důležitá vnější forma organizace, ale její vznik sám o sobě. Rozhodující otázkou nemůže být zda vznikly*

---

¹⁸⁶ BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel: *Člověk českého raného novověku*. Praha 2007, s. 140.

¹⁸⁷ WINTER, Z.: *Dějiny řemesla a obchodu v Čechách v 14. a v 15. století*, s. 180–181.

¹⁸⁸ DIVIŠ, J.: c. d., s. 7 an.

¹⁸⁹ WINTER, Z.: *Dějiny města a obchodu v Čechách v 14. a v 15. století*, s. 180–181.

¹⁹⁰ MENDEL, B.: *Počátky našich cechů*, s. 2.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 2.

¹⁹² DIVIŠ, J.: c. d., s. 8 an.

z nucených, nebo dobrovolných složek. Je jisté, že podněty ke vzniku mohly vycházet jak od řemeslníků, tak od městské správy.“¹⁹³ Cech dle něj vzniká tehdy, když si řemeslníci v rámci jednoho řemesla dělají nároky na oprávnění v živnostenských a politických otázkách.¹⁹⁴

Za jakých okolností tedy cechovní korporace vznikly, je nejasné – interpretací je více. Zda to byly organizace nucené či dobrovolné nebudeme schopni nikdy obecně vyřešit. Pravděpodobně záleželo na situaci v jednotlivých městech.

2.3 Data a události související s vývojem cechů

S počátky cechů jsme se seznámili v přechozí kapitole. Následně si ukážeme, jakým způsobem probíhal jejich vývoj, a obeznámíme se s důležitými daty.

Je zřejmé, že vladař počáteční cechovní vývoj nijak neovlivňoval. K prvním konfliktům došlo v roce 1341 a 1346, kdy Karel Lucemburský zakázal cechy v Olomouci, Brně a Znojmě. V roce 1351 a 1352 je zrušil v Chebu, Mostě, Hradci Králové a Chrudimi. Důvodů bylo pravděpodobně hned několik – jejich rostoucí moc a nároky na účast v městské správě,¹⁹⁵ snaha o přirozenou konkurenci ve městech, nedostatek řemeslníků v důsledku moru v letech 1348–1349. Není zřejmé, co panovníka k proticechovní politice vedlo. V pozdějších letech byl jeho vztah k cechům kladný a řemeslům bylo umožněno organizovat se do těchto korporací.¹⁹⁶

Od konce 15. století a v první polovině 16. století vznikala v českých zemích řada nových měst a městeček spravovaných vrchností. Rozrůstala se zde řemeslná výroba, zvětšoval se počet cechů a rozvíjel místní trh. To vše zapříčinilo ekonomický růst.¹⁹⁷

Období mezi lety 1419 (počátek husitské revoluce) – 1526 (nástup Ferdinanda I. Habsburského na český trůn) je označováno jako zlatá doba cechovnictví.¹⁹⁸ Doba

---

¹⁹³ JANÁČEK, J.: *Přehled vývoje řemeslné výroby*, s. 99.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 100.

¹⁹⁵ Řemeslníci byli prokazatelně součástí městských rad. Jaroslav Mezník informuje o snaze Karla IV. o oslabení moci patriciátu v radě Starého Města pražského dosazováním a nahrazováním stávajících členů řemeslníky. Po roce 1350 začal do rad dosazovat představitele cechů.

BOROVSKÝ, Tomáš: *Městská rada, patriciát a střety o moc v českých a moravských středověkých městech : Přínos Jaroslava Mezníka urbánnímu dějepisceví*. Český časopis historický, r. 138, č. 2, 2019, s. 345, 247

¹⁹⁶ DIVIŠ, J.: c. d., s. 8–9 an.

¹⁹⁷ JANÁČEK, J.: *Přehled vývoje řemeslné výroby*, s. 169–170.

¹⁹⁸ SMRŽ, Jirí: *Cechy pražských měst od jejich počátků až do zrušení cechovního zřízení*. Praha 2018, s. 51. (rigorózní práce)

husitská nijak značně cechovní vývoj neovlivnila. Došlo ovšem ke zvýšení ochranné funkce a zavedení nového práva tzv. přímusu.¹⁹⁹ Zprvu dobrovolná příslušnost k cechu byla nahrazena povinností být jeho členem. Řemeslníci, kteří se nesdružovali do cechů, neměli právo svou živnost provozovat.²⁰⁰ Vstoupit do cechovní korporace nebylo již jednoduchou záležitostí, počet členů byl omezen.²⁰¹

Po usednutí Ferdinanda I. Habsburského na trůn prodělaly cechy zásadní změny. Cílem Ferdinandovy politiky bylo posílení panovnické moci a zmenšení moci městské samosprávy, která po husitské revoluci nabyla významu.²⁰² Svou proticechovní politiku prvotně tento panovník ukázal v roce 1526 a 1527, kdy nejprve omezil samosprávu města Vídně a posléze vydal řemeslný a policejní řád. Existence a vznik nových cechů byly omezeny, jejich vliv byl zmenšen a Vídně bylo odňato právo udělovat mistrovství.²⁰³

V českých zemích nastala vhodná příležitost k podobnému aktu v době šmalkaldské války v letech 1546–1547. Náboženský spor mezi Karlem V., bratrem Ferdinanda I., a protestantskými říšskými knížaty, byl záminkou pro českého krále o žádost o svolání zemské hotovosti na pomoc císaři. České stavy králi nevyhověly, a proto svolání hotovosti nařídil.²⁰⁴ To zapříčinilo první odboj českých stavů vůči panovníkovi, který skončil vítězstvím císařského vojska.²⁰⁵

Ferdinand I. Habsburský se chopil vhodné situace a započal s omezováním samosprávy měst a moci cechů.²⁰⁶ V červenci 1547 po češích požadoval, aby: „*všechna privilegia a svobody, kterákoli města pražská mají, které se jich samých dotýkají a od předešlých císařův a králův českých i od něho krále jim dána jsou, králi v moc dali a na tom přestali, jaký jim on dále řád cechovní ustanoví a jaké svobody zase s těch jejich jim navrátí. Tolikéž aby cechové všech tří měst své svobody králi k rukám vydali.*“²⁰⁷

Cechy svá privilegia králi odevzdala a stala se bezprávními korporacemi, které měly povolenou pouze svou vnitřní samosprávu. Ferdinand I. ovšem nehodlal pražské

---

¹⁹⁹ EBELOVÁ, Ivana: *Pražská a venkovská stavební řemesla v době renesance a baroka*. Praha 2001, s. 16.

²⁰⁰ HOFFMAN, F.: c. d., s. 188 an.

²⁰¹ EBELOVÁ, I.: c. d., s. 16 an.

²⁰² KARLOVÁ, Z.: c. d., s. 57 an.

²⁰³ Tamtéž, s. 63.

²⁰⁴ SMRŽ, J.: c. d., s. 57 an.

²⁰⁵ KARLOVÁ, Z.: c. d., s. 58 an.

²⁰⁶ Starého Města pražského, Nového Města pražského a Menšího města.

²⁰⁷ KARLOVÁ, Z.: c. d., s. 59 an.

cechy zrušit definitivně. Jejich privilegia jim postupně po letech navracel.²⁰⁸ Josef Janáček shledává celou situaci jako spornou s ohledem na důsledky pro města. Ferdinand I. zrušil cechy v Praze a ostatních královských městech v Čechách. Poddanských měst²⁰⁹ se však toto nařízení netýkalo. Cechům odňal privilegia, ale tím, že i po vydání zákazu nezanikly, přiznal jejich existenci.²¹⁰ Cechovní korporace v této době tedy nezažívaly rozkvět, ale nebyly predestinovány k úplnému rozpadu.²¹¹

Zrušení cechů po roce 1547 mělo na jejich existenci velký vliv. Král dal tímto příkazem cechům najevo, že je jejich život v panovníkových rukou. Cechy již neměly volnost, jako tomu bylo předtím. Královský rychtář byl pověřen nad nimi dohlížet.²¹²

Od 60. let 16. století se situace postupně navrátila do původního stavu a cechy opět získaly své kompetence a zažívaly konjunkturu.²¹³

Třicetiletá válka přinesla mimo jiné úpadek hospodářství a cechovní vývoj značně poznamenala. Během rekatolizace byli protestanti, kteří odmítli přestoupit na katolickou víru, nuceni odejít do exilu. Mezi nimi byla i řada řemeslnických mistrů, což zapříčinilo úpadek některých cechů.²¹⁴ Města přišla o účast na politickém životě v zemi, započaly konfiskace a počet populace se značně snížil. Cechovní regule se zpřísnily. Byl pevně stanoven počet učňů a tovaryšů v cechu, připovězení²¹⁵ nového mistra bylo podmíněno vyššími vstupními poplatky.²¹⁶

Vyskytly se snahy ze strany vlády o zlepšení hospodářských podmínek v českých zemích zpustošených válkou. Během let 1698–1700 byly veřejnosti kladeny dotazy zaměřené především na otázky hospodářské a finanční. Ty měly ukázat, jak poválečnou situaci vylepšit. Byla zde kladena i otázka týkající se reformy či zrušení cechů, která však nebyla dotazovanými přijata. Jedním z prvních důvodů bylo poukázání na kvalitu výrobků řádně vyučenými řemeslníky, druhým důvodem bylo znemožněné vandrování

---

²⁰⁸ DIVIŠ, J.: c. d., s. 11 an.

²⁰⁹ V tomto případě se jednalo i o městečko Fryšták. Toto nařízení se jej netýkalo.

²¹⁰ JANÁČEK, J.: *Přehled vývoje řemeslné výroby*, s. 229.

²¹¹ Tamtéž, s. 231–232.

²¹² SMRŽ, J.: c. d., s. 59 an.

²¹³ DIVIŠ, J.: c. d., s. 11 an.

²¹⁴ SMRŽ, J.: c. d., s. 62–63 an.

²¹⁵ Přijetí do cechu.

²¹⁶ ČORNEJ, Petr – ČORNEJOVÁ, Ivana – RADA, Ivan – VANÍČEK, Vratislav: *Dějiny země Koruny České: od příchodu Slovanů do roku 1740*. Praha 1992, s. 281.

tovaryšům jak místním do zahraničí, tak zahraničním do českých zemí, a v neposlední řadě byla vyzdvihnuta důležitost cechů při ceremoniích a slavnostech.²¹⁷

Cechy, které si udržovaly své tradiční hodnoty, postupem času začaly zpomalovat hospodářský vývoj českých zemí. Jednalo se o delší proces, který v každém městě probíhal odlišným tempem. Konkurenty se jim staly vznikající manufaktury, které začaly být upřednostňovány a ochraňovány privilegii.²¹⁸

Vývoj v královských městech upadal. Navzdory tomu se situace v městech poddanských ve druhé polovině 17. století zlepšovala: „*Vrchnost zde účinně podporovala rozkvět trhů, udělovala nová práva trhů týdenních a výročních a organizoval výrobu pro širší export. Tato opatření vedla dokonce k obrovskému vzestupu některých dříve bezvýznamných městeček, v nichž začala vzkvétat odvětví spojená především s textilní výrobou.*“²¹⁹

Od konce 17. století pozorujeme postupný úpadek cechovníctví, který vyústil v roce 1731 k vydání řemeslnického patentu. Patent znemožnil cechům stanovovat si počet mistrů a tovaryšů, zrušil výhody pro přijímání mistrovských synů a současně vrchnost, která doposud schvalovala cechům jejich privilegia, tyto pravomoci ztratila. Rozhodování přešlo na panovníka. O osm let později, v roce 1739, přišlo další omezení cechovní správy. Karel VI. nechal vydat generální cechovní artikule, které stanovily stejná pravidla pro všechny řemeslné cechy v českých zemích. Snahou této proticechovní politiky byla kontrola nad těmito korporacemi, omezení jejich moci, odebrání pravomocí, čímž se otevřela možnost jejich definitivního úpadku.²²⁰

Monopol cechů ve městech degradoval. Jejich funkce se zredukovaly pouze na sociální a charitativní činnost.²²¹ 20. prosince 1859 byl vydán „*prozatímní živnostenský řád*“, který vešel v platnost 1. května roku 1860. Řád definitivně zrušil cechovní korporace, které byly nahrazeny živnostenskými společenstvy. Vydání tohoto řádu neznamenal okamžitý konec pro všechny cechy. Přerod byl pozvolný. Spolky si

---

²¹⁷ DIVIŠ, J.: c. d., s. 12 an

²¹⁸ EBELOVÁ, I.: c. d., s. 17 an.

²¹⁹ ČORNEJ, P. – ČORNEJOVÁ, I. – RADA, I. – VANÍČEK, V.: c. d., s. 281 an.

²²⁰ EBELOVÁ, I.: c. d., s. 17 an.

²²¹ Tamtéž, s. 18.

ponechaly své tradice, majetek i písemnosti, nicméně provozování řemesla nebylo již podmíněno členstvím v cechu.²²²

2.4 Struktura cechů

2.4.1 Učedník

Učedník byl na žebříčku cechovní hierarchie úplně vespod. Do dílny mistra přicházel zhruba ve věku 15 let, avšak jeho přesný věk nebyl stanoven. Jednalo se o nejmladšího člena mistrovské dílny.²²⁶ Podmínkou pro vstup do cechu bylo potvrzení o manželském a počestném původu.²²⁷ V případě, že se jednalo o poddaného, bylo nutností doložit vrchnostenské povolení.²²⁸ Vstup do cechu tak nebyl umožněn úplně každému.²²⁹ Mezi skupinou lidí, kteří se nemohli dostat do cechu, byli Židé, ženy,²³⁰ nemanželské děti, Cikáni, bývalí nevolníci a otroci.²³¹ Za učně se museli zaručit ručitelé, kteří se zavázali, že pokud učeň od mistra uteče, zaplatí za něj do cechovní pokladnice pokutu.²³²

Po provedení zápisu do cechovní knihy byl učeň řádně přijat do spolku.²³³ Učební doba se lišila řemeslo od řemesla, ale zpravidla trvala tři roky.²³⁴ V rámci jednoho cechu mohlo docházet k rozdílnostem v době vyučení. Ti, kteří si učení mohli řádně zaplatit, jim mohla být učební doba zkrácena až na jeden rok. Naopak chudí učedníci mohli sloužit svému mistru i po dobu osmi let. Učedníci nepobírali od svého mistra žádný plat, byl jim zajištěn nocleh a strava. Vztah mistra a učně fungoval na principu otcovského práva. Učedník musel svého mistra ve všem poslouchat a mistr jej mohl naopak trestat bitím.²³⁵

Potom, co se chlapec řádně vyučil a naučil se novému řemeslu, mu dal mistr „zavyučenu“. Sešla se schůze, na které cechmistr chlapce informoval o mravech, které

---

²²² SMRŽ, J.: c. d., s. 76 an.

²²⁶ Zikmund Winter v knize „Zlatá doba měst českých“ uvádí, že mohli být do učení přijati i chlapci ve věku 5 let.

²²⁷ WINTER, Z.: *Český průmysl a obchod*, s. 312.

²²⁸ ŠTACHOVÁ, M.: c. d., s. 41 an.

²²⁹ VAN DÜLMEN, Richard: *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.–18. století): Město a vesnice*. Díl 2, Praha 2007, s. 94.

²³⁰ Až na výjimky – př. vdova po zemřelém mistrovi mohla převzít jeho řemeslo.

²³¹ OGILVIE, S.: *Guilds and the Economy*, s. 2.

²³² ŠTACHOVÁ, M.: c. d., s. 41 an.

²³³ Tamtéž, s. 317.

²³⁴ HOFFMAN, F.: c. d., s. 187 an.

²³⁵ WINTER, Z.: *Zlatá doba*, s. 219.

má mít, aby se mohl stát tovaryšem.²³⁶ V 16. století se setkáváme s udělováním tovaryšského jména učňovi, které mělo dle Zikmunda Wintera čistě symbolický význam: „*Mělo se novým jménem naznačiti, že tovaryš pochází z otcova i z mistrova područí, že začíná býti samostatným a neodvislým.*“²³⁷ Od jmen charakterizujících řemeslo, kterým se chlapec vyučil (př. Točpivo, Jelínek, Skočdopole) po jména hanlivá až ponižující (př. Neřád).²³⁸

2.4.2 Tovaryš

Tovaryš se od učně odlišoval tím, že za svou práci již dostával týdenní plat.²³⁹ S jeho výší však mnohdy nebyli tovaryši spokojeni.²⁴⁰ Z celkové částky se odečítala strava a poplatek za ubytování.²⁴¹ Během letních dnů pracovali až 17 hodin denně, během zimních dnů 14 hodin. Ve sváteční dny byla práce zakázána. Rozmohlo se také tzv. „*modré pondělí*“, kdy se zavedlo nepracování během pondělního odpoledne.²⁴²

Tovaryš u svého mistra, u kterého se vyučil, dlouho nezůstal. Byl totiž povinen jít na vandr. Tento čas na cestách mu nabízel možnost uplatnění stávajících a nasbírání nových zkušeností ať už v domovině či zahraničí. Tovaryši se naučili o zvycích v jiných krajích. Důležitými se pro ně na cestách staly tzv. *herbergy*, což byly hostince sloužící jednak jako úkryt, nocleh, ale také místo, kde proudily informace o dění ve světě. Tovaryši si zde sdělovali své zkušenosti a seznamovali se s novými lidmi.²⁴³ Doba vandrování nebyla zpočátku stanovena. Lišila se město od města, země od země.²⁴⁴ AnneMarie Steidl hovoří o cestování řemeslníků následovně: „*Artisan journeying constituted a period of circular mobility that lasted several years or more, and during which the time spent traveling was interrupted by longer or shorter intervals of employment in a town.*“²⁴⁵

---

²³⁶ WINTER, Z.: *Zlatá doba*, s. 220.

²³⁷ WINTER, Z.: *Český průmysl a obchod*, s. 333.

²³⁸ Tamtéž, s. 333.

²³⁹ HOFFMAN, F.: c. d., s. 187 an.

²⁴⁰ WINTER, Z.: *Zlatá doba*, s. 217–218.

²⁴¹ VAN DÜLEM, R.: c. d., s. 95 an.

²⁴² WINTER, Z.: *Zlatá doba*, s. 217–218.

²⁴³ WADAUER, S.: c. d., s. 169–170 an.

²⁴⁴ EPSTEIN, S. R. – PRAK, M.: *Guilds, Innovation and the European Economy*, s. 117.

²⁴⁵ STEIDL, AnneMarie: *On many routes: Internal, European, and Transatlantic Migration in the Late Habsburg Empire*. Indiana 2021, s. 27.

Platy tovaryšů často nepokryly náklady na několikaletý vandr. Tovaryši museli spoléhat na to, že mistr u něhož budou sbírat zkušenosti je obdaruje finančně, či jim nabídne jinou odměnu za dobře odvedenou práci. Je pravděpodobné, že se už u svého mistra chlapci učili jak a kam na vandr.²⁴⁶

Tovaryši vytvářeli tzv. tovaryšské spolky. Ty jim zajišťovaly pomoc při hledání pracovního místa, ale také útočiště před neshodami s mistry. Pokud bylo tovaryšovi umožněno složit zkoušky a stát se mistrem, byla existence těchto spolků čistě doplňkovou. Ovšem poté, co jim začala být tato možnost upírána,²⁴⁷ mohly se spolky vzbouřit a započat povstání. Problematickou záležitostí bylo, že se tovaryš mohl stát mistrem pouze v případě, že se uvolnilo místo po mistrovi stávajícím. Proto doba v tovaryšském stavu nebyla nijak časově omezena. Až s přijetím mistrovského práva se mohl tovaryš oženit a založit si rodinu.²⁴⁸

2.4.3 Mistr

Na posledním pomyslném stupínku cechovní hierarchie stál mistr. Mistrovství bylo podmíněno otázkou víry, kterou upřesňovala statuta daného cechu.²⁴⁹ Obdržení mistrovského statusu v době raného novověku umožnilo rovněž přijetí do statusu měšťanského.²⁵⁰

Rozhodnutí o přijetí tovaryše za mistra muselo proběhnout pouze na hlavní schůzi před všemi členy cechu. Jednalo se o tzv. připovězení.²⁵¹ Vstup byl podmíněn zaplacením poplatku do cechovní pokladnice²⁵² a zhotovením mistrovského kusu. Posledním bodem ke splnění všech podmínek k přijetí bylo uspořádání a zaplacení hostiny pro cechmistry či přítomné mistry.²⁵⁴

Mistrovští synové a manželé vdov nebo mistrovských dcer měli přístup do cechu snazší.²⁵⁵ V mnoha případech nemuseli vyrábět mistrovský kus. Dokonce jim mohl být

---

²⁴⁶ EPSTEIN, S. R. – PRAK, M.: *Guilds, Innovation and the European Economy*, s. 175.

²⁴⁷ Jako důsledek upřednostňování mistrovských synů.

²⁴⁸ VAN DÜLMEN, R.: c. d., s. 94 an.

²⁴⁹ WINTER, Z.: *Český průmysl a obchod*, s. 192.

²⁵⁰ SOBEK, D.: c. d., s. 76. an.

²⁵¹ WINTER, Z.: *Český průmysl a obchod*, s. 194.

²⁵² Tamtéž, s. 196.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 226.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 247.

snížen poplatek až na polovinu.²⁵⁶ Pokud chudý tovaryš neměl dostatek peněz, aby složil povinný poplatek, jediným východiskem bylo oženit se s vdovou po mistrovi a převzít po něm jeho řemeslo.²⁵⁷

Mistr pracoval v řemeslnické dílně. Ta bývala povětšinou rozměrově velmi malá. Pracoval v ní mistr, jeden až dva tovaryši a jeden učeň.²⁵⁸ Často bývala přidružena k domu mistra. Mnohdy zabírala celé dolní patro budovy.²⁵⁹ Rodina mistra žila společně s uční i tovaryši v jedné domácnosti. Pracovní život nebylo možno oddělit od života domácího.²⁶⁰

2.4.4 Cechmistr

Cechmistr jakožto představitel administrativního vedení a autonomie cechu stál v jeho čele. Jejich počet nebyl nijak omezen. Záleželo na velikosti daného spolku.²⁶¹ Do 15. století byli voleni městskou radou, poté cechovním shromážděním. Cechmistr zastával hned několik funkcí – soudní, správní, reprezentoval cech navenek a spravoval jeho vnitřní život.²⁶² Předsedal valným hromadám, na kterých se projednávalo dění v cechu a otevírala cechovní pokladnice, za kterou měl zodpovědnost.²⁶³

2.5 Ekonomická role cechů

Jakým způsobem lze tedy cechy vnímat? Byl jejich dopad na hospodářství města pozitivní či spíše negativní? Jaký měly efekt na místní ekonomiku? Přijímaly dobové inovace? Byly otevřené či uzavřené? Na to vše se pokusíme zodpovědět v následující kapitole, ve které zohledníme protichůdné názory mnoha zahraničních historiků na tuto problematiku. Je nutné předpokládat, že vývoj každého města je individuální a není možné ekonomickou roli cechů příliš zobecňovat. Následující kapitola tak bude mít za cíl

---

²⁵⁶ ŠTACHOVÁ, M.: c. d., s. 42 an.

²⁵⁷ WINTER, Z.: *Český průmysl a obchod*, s. 247.

²⁵⁸ VAN DÜLMEN, Richard: *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.–18. století): Město a vesnice*. Díl 2, Praha 2007, s. 93.

²⁵⁹ VAN DÜLMEN, R.: c. d., s. 95 an.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 99.

²⁶¹ WINTER, Z.: *Český průmysl a obchod*, s. 93–94 an.

²⁶² EBELOVÁ, I.: c. d., s. 14 an.

²⁶³ WINTER, Z.: *Zlatá doba*, s. 213 an.

shrnout stávající diskuzi, která přímo souvisí s mým tématem práce, a pomůže mi tak zodpovědět některé z otázek na úrovni zkoumaného regionu.

O tom, zda měly cechy či neměly pro místní ekonomiku přínos, jsou vedeny velké debaty. Někteří, jako například Stephan R. Epstein, Maarten Prak, Hickson & Thompson, věří v jejich příznivý ekonomický dopad. „*Guilds were so widespread and long-lived that they must have generated economic benefits.*“²⁶⁴

Existuje ovšem i odlišný názor, na němž se shodují autoři jako Sheilagh Ogilvie, Caracausi, Horn či Stasavage. „*Guilds were in a position to extract benefits for their own members by acting as cartels, exploiting consumers, rationing access to human capital investment, stifling innovation, bribing governments for favors, harming outsiders such as women, Jews, and the poor, and redistributing resources to their members at the expense of the wider economy.*“²⁶⁵

Osvícenský pohled na cechy byl od konce 18. století negativní. A to z toho důvodu, že jejich existence a působnost údajně znemožňovala hospodářský růst měst. Ve století 19. převažoval názor považující tyto instituce za, jak uvádí Ulrich Pfister, tzv. paradigmatické instituce předkapitalistické ekonomiky. Naopak německá historická škola působící v 19. století je vnímala jako charakteristickou pre-moderní ekonomickou instituci.²⁶⁶ Donedávna byl pohled na cechy spíše negativní a to z výše zmíněných důvodů – bránění blahobytu a hospodářskému růstu měst, diskriminace při vstupu, protekce mistrovských synů, konzervatismus. Vstoupit do cechu bylo vnímáno jako exkluzivní záležitost. Johan Dambruyne ve svém článku upozorňuje na následující: „*Recent investigations show that guilds with a numerus clausus and a preponderance of masters' children were not the rule but rather the exception in pre-industrial society. From the traditional viewpoint guilds were no channels of social mobility.*“ Důvod negativního pohledu na cechy má dle autora co do činění s vnímáním pre-industriální společnosti jako společnosti sociálně nepohyblivé.²⁶⁷

Přijímaly a šířily cechy inovace? Pokud ano, jakým způsobem? Z hlediska ekonomického růstu jsou inovativní postupy ve výrobě velmi žádané. Jedná se opět o

---

²⁶⁴ OGILVIE, S.: *Guilds and the Economy*, s. 3.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 3–4.

²⁶⁶ EPSTEIN, S. R. – PRAK, M.: *Guilds, Innovation and the European Economy*, s. 25 an.

²⁶⁷ DAMBRUYNE, J.: c. d., s. 31–32 an.

O tom, zda tomu tak skutečně bylo, pohovoříme v kapitole věnující se mobilitě.

téma, u kterého se setkáváme s diametrálně rozdílnými názory, se kterými se nyní seznámíme. S. R. Epstein a M. Prak nabízejí myšlenku hovořící o ekonomické výhodnosti cechovních korporací: „*Guilds provided a framework for the vertical and horizontal integration of complicated production progress. They helped set quality standards, and thus generated greater market transparency. In other words, through institutionalised clustering, guilds created an environment that was conducive to the type of tacit, embodied, and incremental Innovation typical of the most industrial development before the Industrial Revolution, and much of it even after the momentous event.*“²⁶⁸

Autoři tvrdí že cechy inovace jednak přijímaly, ale zároveň je šířily dál do povědomí ostatních. Nevylučují však, že za specifických podmínek byly proti jejich přijetí.²⁶⁹ Velkou roli v šíření technologických informací hráli tovaryši, kteří během svých vandrovnicích cest navštěvovali různá místa a seznamovali se s tamními novinkami a lidmi.²⁷⁰ Během své práce se těmito výzkumnými otázkami na příkladu městečka Fryštáku také zabývám.

Sheilagh Ogilvie zastává názor jiný.²⁷¹ Nepovažuje tovaryše za šířitele inovativních myšlenek. Důvodem je mobilita řemeslnických prací nehledě na vandr tovaryšů. V zemích jako například renesanční Itálie, kde tovaryši neměli povinnost vandrovat, se nové technologie šířily velmi rychle. Dalším důvodem by mohlo být, že tovaryši obvykle necestovali za hranice země, ve které žili. Tudíž neměli možnost se seznámit s jinými kulturami. Ogilvie považuje pozici tovaryšů jakožto šířitelů technologických novinek za nevěrohodnou.²⁷²

S. R. Epstein shledává zmíněné názory S. Ogilvie za nepřesné. Uvádí několik argumentů, které vyvrací tento názor: „*First, it assumes tautologically that which it sets out to prove, guild conservatism. Second, it relies on a concept, guild „weakness“, which is left underdetermined and possibly misunderstood. Ogilvie seems to suggest that*

---

²⁶⁸ EPSTEIN, S. R. – PRAK, M.: *Guilds, Innovation and the European Economy*, s. 23.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 73.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 131.

²⁷¹ Odlišný názor zastával z českých historiků rovněž Josef Janáček. O přijímání inovací hovoří takto: „*Cechy na jedné straně hájily dobrou kvalitu výrobku (dokud řemeslo prosperovalo), na druhé straně však naprosto nekompromisně brzdily jakékoliv změny v tradiční technice. Cechovní výrobní řády platily celá desetiletí bez jakýchkoliv změn a v cechu se nemohl uplatnit žádný řemeslník, který by chtěl prosazovat technické novinky.*“

JANÁČEK, Josef: *České dějiny: Doba předbělohorská 1526–1547. kniha I., díl I, Praha 1968, s. 70.*

²⁷² OGILVIE, S.: *Guilds and the Economy*, s. 16–17.

innovative (and thus in her view „weak“) guilds were subordinated to powerful merchants and clothiers.“²⁷³

Další historiografií odlišně hodnoceným faktorem je otázka otevřenosti a uzavřenosti cechovních korporací. Byla účast v nich exkluzivní záležitostí? V praxi se míra otevřenosti a uzavřenosti mohla místo od místa lišit. Převládá však hodnocení zdůrazňující větší otevřenost cechů, zejména pak ve větších městech.²⁷⁴ I když byl mnohdy počet mistrů početně regulován, i přesto měli přespolní možnost stát se jeho členem.²⁷⁵ Ve Frankfurtu, v Augsburgu, v Paříži cechy umožňovaly připovězení „cizím“ lidem. Tato informace tedy do jisté míry popírá jejich exkluzivitu.²⁷⁶ Předkládaný výzkum si klade za cíl charakterizovat cechy ve Fryštáku i z hlediska jejich otevřenosti, nebo uzavřenosti. Zda přijímaly cizí mistry, či byly tvořeny převážně místními členy.

Hovořili jsme již o tom, že mistrovští synové měli vstup do cechu jednodušší, což by z cechu udělalo velmi exkluzivní uzavřenou skupinu. Ale do jaké míry byli mistrovští synové součástí cechů? Znemožňoval jejich počet vstup ostatním, kteří nebyli v příbuzenském vztahu s řemeslným mistrem? Podíváme-li se na situaci v zahraničních ceších, pak v Anglii tvořili mistrovští synové pouhých 20% nových mistrů. V Nizozemí a Francii byl jejich počet okolo 26–27%, ve Španělsku a v Itálii bylo toto číslo ještě nižší.²⁷⁷

Výzkum zkoumající podíl místních na pozicích nových mistrů v Anglii, Francii, Německu, Nizozemí a Španělsku v letech 1600–1799 ukazuje následující: „85% of guilds drew less than two-third of their membership from the local population, and in 61%, locals represented less than 50% of new masters.“, „Guilds in the Low Countries recruiting a high share of masters from locals (58%), English guilds (45%), German guilds (38%)... There is no sign that German guilds were more closed than those in England or the Netherlands...“²⁷⁸

---

²⁷³ EPSTEIN, S. R.: *Craft Guilds*, s. 164.

²⁷⁴ CROWSTON, Clare Haru – DE MUNCK, Bert – KISSANE, Christopher – MINNS, Chris – PRAK, Maarten – SCHALK, Ruben – WALLIS, Patrick: *Access to the Trade: Monopoly and Mobility in European Craft Guilds in the Seventeenth and Eighteenth Century*. *Journal of Social History*, 2020, s. 1.

²⁷⁵ Do jaké míry byli přespolní lidé členy cechů, ukážeme v příslušném oddíle práce, který se zaměří na původ jednotlivých členů fryštáckých cechů.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 3.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 7–8.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 11.

Obecně lze tedy říci, že většina cechů přijímala obdobné množství cizinců, kteří převyšovali počty místních. Většina cechů byla poměrně otevřených. Nicméně existují výjimky, kdy tomu bylo naopak.²⁷⁹ Bylo tomu tak i v případě fryštáckých cechů? To zodpovíme v kapitole věnující se migraci cechovních členů.

---

²⁷⁹ Příkladem může být Valencia s 93% lokálních mistrů. Tamtéž, s. 13.

3. FRYŠTÁCKÉ CECHY

V předešlých kapitolách jsme se seznámili s historií městečka Fryštáku a cechovních korporací v českých zemích. V následující kapitole bude věnována pozornost konkrétním řemeslným cechům, které ve Fryštáku v době přelomu raného novověku a 19. století působily. Rovněž si uvedeme základní charakteristiky spjaté s těmito druhy řemesel.

Na základě dochovaných pramenů lze konstatovat, že se ve Fryštáku soustředilo následujících devatenáct řemesel: řeznické, tkalcovské, mlynářské, ševcovské, krejčovské, kamenické, zednické, kožešnické, kovářské, kolářské, stolařské, sklenářské, punčochářské, provaznické, hrnčířské, kamenářské, kominické, soukenické, sedlářské.²⁸⁰

Mezi samostatné cechy patřil cech tkalcovský, bednářský, řeznický, ševcovský, mlynářský, krejčovský a kamenický-zednický. Ostatní řemesla byla sdružena v českých smíšených, jelikož počet členů nedostačoval k založení samostatné korporace.²⁸¹

Mezi nejstarší fryštácký cech patřil patrně **cech řeznický**, jehož výpis artikulů pochází ze 14. března 1626. Cechmistři a mistři řeznického cechu v Kroměříži poskytli fryštáckému cechu výpis svých artikulů.²⁸² Kniha mistrů zachycuje období 1625–1789.²⁸³ Játka jsou ve Fryštáku doložena již v roce 1389. Cech jako takový však potvrdil až olomoucký biskup Stanislav Thurso v roce 1537.²⁸⁴ Řeznické řemeslo jako součást potravinářského odvětví má své počátky v českých zemích ve 13. století. S rostoucím počtem řeznických cechů se ve městech a městečkách objevuje stále více masných krámů, rozmáhá se vznik jatek a dobytčích trhů.²⁸⁵ Řezník byl zodpovědný za nákup dobytka, jeho zabíjení, výsek požadované váhy a prodej.²⁸⁶

---

²⁸⁰ BITTNER, I.: c. d., passim.

²⁸¹ JADRNÍČEK, L.: *Městečko Fryšták od nejstarších dob*, s. 21.

²⁸² Původní artikule fryštáckého cechu řezníků byly zničeny, tudíž historie tohoto cechu sahá dál než datace zmíněné listiny.

²⁸³ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech řezníků 1625–1789, inv. č. 2, kniha mistrů.

²⁸⁴ NEKUDA, V.: *Zlínsko*, s. 425.

²⁸⁵ JANOTKA, M. – LINHART, K.: *Zapomenutá řemesla*, s. 29.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 32.

Bednářský cech, jakožto druhý nejstarší, je datován k první polovině 17. století. Dokládá jej pečeť z roku 1642.²⁸⁷ Kniha mistrů zahrnuje léta 1740–1860.²⁸⁸ Toto řemeslo převažovalo ve vsích Horní a Dolní Ves. Vyráběné sudy zásobovaly vinařské oblasti na jižní Moravě.²⁸⁹ I přes to, že se v cechu soustředili nejen mistři fryštáctí, ale také hornovesští a dolnovesští, patřilo řemeslo svým významem k těm nejslabším.²⁹⁰ Bednářské řemeslo má na českém území dle archeologických nálezů kořeny v době stěhování národů, na Moravě v 10. století. Je nutno rozlišovat bečváře a bednáře. Bečvář se zabýval výrobou bečev, sudů a kádí. Naopak bednář zhotovoval dřevěné nádoby jako škopky a vany. Od 15. století pozorujeme zvyšující se počet bednářských cechů na našem území.²⁹¹

Tkalcovský cech byl do roku 1706²⁹² součástí cechu hradištského, od něhož převzal artikuly datované k roku 1609. Tento cech byl nejsilnějším fryštáckým cechem co se do počtu členů týče. Sdružoval mistry z celého lukovského panství.²⁹³ Bylo tomu tak z jednoho prostého důvodu. Tkalcovské řemeslo bylo velmi diferencované a technicky náročné. K cechu tkalců se dochovalo nejvíce cechovních knih – kniha mistrů (1712–1857),²⁹⁴ kniha mistrů (1762–1893),²⁹⁵ kniha mistrů (1850–1856),²⁹⁶ kniha učňů a tovaryšů (1771–1893),²⁹⁷ kniha učňů a tovaryšů (1855–1869).²⁹⁸ Textilní výroba zažívá svůj prvotní rozvoj v českých zemích v době 10.–13. století. Proces výroby tkaniny byl velmi složitou a časově náročnou záležitostí.²⁹⁹

V roce 1720 byl potvrzen na královském tribunálu v Brně opis artikulů **ševcovského cechu**. V roce 1718 tyto artikuly obnovil pro kroměřížský cech Karel VI.³⁰⁰ Kniha mistrů je dochována pro rozmezí let 1750–1881.³⁰¹ Oděvní obory byly od 14. století jedny z nejpočetnějších. Základní dělení se skládá z ševcovského a krejčovského

---

²⁸⁷ NEKUDA, V.: *Zlinsko*, s. 425.

²⁸⁸ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech bednářů 1740–1860, inv. č. 22, kniha mistrů.

²⁸⁹ NEKUDA, V.: *Zlinsko*, s. 425.

²⁹⁰ BITTNER, I.: c. d., passim.

²⁹¹ JANOTKA, M. – LINHART, K.: *Zapomenutá řemesla*, s. 141–142.

²⁹² V tomto roce si založili svůj vlastní cech.

²⁹³ BITTNER, I.: c. d., passim.

²⁹⁴ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1712–1857, inv. č. 5, kniha mistrů.

²⁹⁵ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1762–1893, inv. č. 6, kniha mistrů.

²⁹⁶ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1850–1856, inv. č. 7, kniha mistrů.

²⁹⁷ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1771–1893, inv. č. 8, kniha učňů a tovaryšů.

²⁹⁸ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1855–1869, inv. č. 9, kniha učňů a tovaryšů.

²⁹⁹ JANOTKA, M. – LINHART, K.: *Zapomenutá řemesla*, s. 63.

³⁰⁰ BITTNER, I.: c. d., passim.

³⁰¹ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech ševců 1750–1881, inv. č. 14, kniha mistrů.

řemesla. Do těchto řemesel se promítala současná móda a trendy proměnné v různých dobách.³⁰² Prací ševců byla výroba obuvi z různých druhů kůží.³⁰³

Přesný vznik **cechu mlynářského** není znám. Dochované artikuly, kterými se cech řídil, pochází z roku 1739 – generální cechovní artikuly vydané Karlem VI. Cech sdružoval všechny mlynáře z lukovského panství. Ve Fryštáku se v první polovině 17. století vyskytovaly mlýny dva – „*Na výпустě*“ a „*pod kostelem*“.³⁰⁴ Kniha mistrů cechu mlynářského pochází z let 1769–1878.³⁰⁵ Během zřizování měst se mlýny často stávaly majetkem lokátorů. Posléze začaly i samotné obce mlýny stavět a pronajímat je mlynářům. Poloha mlýna byla dána blízkostí řeky, jejíž proud byl využit k pohánění kol.³⁰⁶ Mlynář musel nejenom umět mlít obilí, ale také musel znát a ovládat mnoho dalších řemesel. Musel umět postavět mlýn, pily, vyrobit nástroje, a dokonce i dělat mosty přes vodu.³⁰⁷

Kristián August Seilern povoluje zřízení **smíšeného cechu** ve Fryštáku sdružující krejčí, kováře, koláře, zámečníky, stolaře, sklenáře a hrnčíře. Listina byla vydána 3. února 1752. Posléze se stala součástí cechu i jiná řemesla – kožešníci, punčocháři, provazníci, kamnáři, kominíci, soukeníci a sedláři.³⁰⁸ Krejčí se v roce 1818 rozhodli vytvořit si cech vlastní.³⁰⁹ Kniha mistrů cechu smíšeného (hrnčíři, krejčí, koláři, kováři, provazníci, punčocháři, sklenáři, stolaři) pochází z let 1752–1813.³¹⁰ Kniha učňů a tovaryšů³¹¹ cechu smíšeného sdružující soukeníky, barvíře, zedníky, tesaře, kamenáře, soustružníky, stolaře, kováře, zámečníky, sedláře, kominíky, perníkáře, punčocháře, kožešníky, koláře, pekaře, hrnčíře, kolečkáře, knihaře a košíkáře pochází z let 1785–1883.

K **cechu krejčovskému** uvádí Eduard Peck dochovanou pečeť. O tom, kdy a za jakých okolností byl cech zřízen, nevíme. Totéž platí pro **cech kamenický a zednický**,

---

³⁰² PETRÁŇ, Josef: *Dějiny hmotné kultury I (2): Kultura každodenního života od 13. do 15. století*. Praha 1985, s. 689–690.

³⁰³ JANOTKA, M. – LINHART, K.: *Zapomenutá řemesla*, s. 92.

³⁰⁴ NEKUDA, V.: *Zlínsko*, s. 425.

³⁰⁵ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech mlynářů 1769–1878, inv. č. 19, kniha mistrů.

³⁰⁶ PETRÁŇ, J.: *Dějiny hmotné kultury I (2)*, s. 681.

³⁰⁷ JANOTKA, M. – LINHART, K.: *Zapomenutá řemesla*, s. 34.

³⁰⁸ BITTNER, I.: c. d., passim.

³⁰⁹ NEKUDA, V.: *Zlínsko*, s. 425–427.

³¹⁰ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech smíšený 1752–1813, inv. č. 25, kniha mistrů.

³¹¹ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech smíšený 1785–1883, inv. č. 26, kniha učňů a tovaryšů.

opět se dočítáme pouze o pečeti.³¹² Do roku 1681 byl cech slučující kamenáře a zedníky součástí cechu smíšeného. Jedná se tedy o cech nejmladší.³¹³

Archivář Ivan Bittner popisuje konec existence fryštáckých cechů následovně: „Po zrušení cechovního zřízení v habsburské monarchii r. 1859 přežívají fryštácké cechy až do roku 1880 (mimo cech tkalcovský, který zanikl až roku 1884), kdy ve Fryštáku vzniká Společenstvo živností řemeslných, údaje v cechovních knihách jsou však vedeny dále.“³¹⁴

---

³¹² PECK, E.: c. d., s.37 an.

³¹³ NEKUDA, V: *Zlínsko*, s. 427.

³¹⁴ BITTNER, I.: c. d., passim.

4. MIGRACE

Pohyb, o němž lze uvažovat v procesu „*longue durée*“, patřil neodmyslitelně k lidskému životu už od jeho prvopočátků a doprovází lidstvo až do současnosti. Lidé migrovali s různými záměry – za lepšími životními podmínkami, za potravou, za lepším zaměstnáním, z náboženských důvodů, z politických důvodů, či jen z důvodu cestování a poznávání nových míst. Nutno dodat, že ekonomická situace daného místa migraci značně ovlivňovala. Příznivé podmínky přilákaly větší množství přistěhovalců. Tato kapitola se zaměří na mobilitu městského a venkovského obyvatelstva, stimuly, které je k migraci vedly a především pak na migraci cechovních členů.

Co je to migrace? „*Latinské slovo migratio znamená stěhování, resp. přistěhování se. Slovo je odvozeno od migro, migrare, tedy odstěhovat se, vystěhovat se, přesídlit. V sociálně vědním diskurzu představuje slovo migrace bádání o pohybu, stěhování či přestěhování lidí, ať je pohyb permanentní, dočasný, dobrovolný, nedobrovolný. Problematika migrací je interdisciplinární, dotýká se oblastí sociologie, ekonomie, sociální antropologie, politologie i urbanismu.*“³¹⁵

Migrace ovlivňuje daná místa ekonomicky, ekologicky, sociálně a kulturně.³¹⁶ Pro období raného novověku je typická vysoká míra mobility obyvatelstva.³¹⁷ Motivace migrací je dle Josefa Grulichy dvojího typu: 1. motivace v krizové situaci: v původním bydlišti migranta nastala situace, která mu neumožnila nadále zůstat na daném místě (přelidnění), 2. oblast, do které obyvatelé migrují, jim nabízí lepší podmínky pro uspokojování svých životních potřeb.³¹⁸

Na základě délky migrací rozlišujeme migraci dočasnou, která mohla zahrnovat ku příkladu čelední služby, a migraci sezónní jako například sklizně. Samozřejmě i ze strany vrchnosti byla snaha o omezení odcházení poddaných jako upevňování poddanských povinností, robota, dědické právo, konfese, hranice panství...³¹⁹ Následující typologii geografické mobility navrhl Josef Grulich: „*1. občasná, každodenní změna místa pobytu související s výkonem povolání, krátkodobý pobyt mimo panství (formani, řezníci, voroplavba, účast řemeslníků na trzích, poutě, svatby, pohřby...), 2.*

---

³¹⁵ GRULICH, J.: *Migrace městského a vesnického obyvatelstva*, s. 9.

³¹⁶ BADE, K. J.: *c. d.*, s. 7 an.

³¹⁷ MILLER, J.: *Uzavřená společnost*, s. 47.

³¹⁸ Tamtéž, s. 9.

³¹⁹ Tamtéž, s. 10.

*sezónní migrace (polní práce), 3. dlouhodobý, několikaletý pobyt mimo hranice panství (čelední služba, učební doba řemeslníků, vandr tovaryšů...), k dlouhodobému odchodu mimo panství bylo zapotřebí potvrzení vrchnosti a vydání tzv. fedrovního listu, 4. trvalý odchod umožněný zhostem/výhostem (propuštěním na svobodu), umožněno sňatkem, odchodem do armády...*³²⁰

Podle vzdálenosti, kterou migrující ušli, rozlišujeme migraci na krátkou (do 15 km) a velkou (15–50 km, 50+ km) vzdálenost.³²² Z dlouhodobého hlediska v Evropě u venkovského obyvatelstva převládala migrace na kratší vzdálenost (do 15 km).³²³ Tuto tezi si potvrdíme, nebo vyvrátíme i v případě mobility členů fryštáckých cechů.

Dalším typem migrace je migrace vnitřní, vnější a zahraniční. Vnitřní migrace probíhala pouze v rámci jednoho územního celku, panství, kraje mezi jeho obcemi. Pokud byla hranice panství překročena, jednalo se o migraci vnější. K tomu, aby se jednalo o zahraniční migraci, musel migrující přejít hranice dané země.³²⁴

Zásadní vliv na pohyb obyvatelstva mělo vydání tolerančního patentu 13. října 1781 a zrušení nevolnictví 1. listopadu 1781. Poddaní na vrchnostenských panstvích již nebyli vázáni k půdě, nepotřebovali svolení vrchnosti k sňatku, k vyučení se řemeslům v jiném městě, ke studiu.³²⁵ Znamenalo to, že obyvatelé vesnic i měst mohli v podstatě odejít, kam chtěli. V případě Fryštáku budeme zkoumat, zda po tomto roce počet cechovních členů rostl, či zůstával stejný.

---

³²⁰ Tamtéž, s. 11–12.

³²² GRULICH, J.: *Migrační strategie*, s. 73.

³²³ BŮŽEK, V.: *Dílo Josefa Petráně*, s. 44.

³²⁴ GRULICH, J.: *Migrace městského a vesnického obyvatelstva*, s. 56.

³²⁵ Tamtéž, s. 6.

5. MOBILITA ČLENŮ CECHOVNÍCH KORPORACÍ

Předmětem následující kapitoly je výzkum míry mobility členů fryštáckých cechů v době raného novověku. O vyvrácení mýtu nízké míry mobility předindustriální společnosti jsme se již zmínili v přechozí kapitole. Nachází se zde však problém související s výzkumem tohoto tématu, se kterým nás seznamuje Jaroslav Miller: „...snaha o podchycení mobility obyvatelstva... je limitována několika základními faktory. Hlavní překážkou zůstává především fragmentární charakter pramenné základny, který neumožňuje komplexní rozbor struktury a dynamiky městské migrace. Badatel je zpravidla odkázán na prameny, které vznikaly naprosto za jiným účelem a mobilitu obyvatelstva prvoplánově nezachycovaly.“³²⁶

Pro výzkum mobility je možno využít širokou škálu historických pramenů – cechovní knihy, knihy svatebních smluv, registra farností, soudní záznamy, knihy nově přijatých měšťanů,³²⁷ matriky, daňové soupisy, knihy „*status animarum*“, sirotčí a poddanské seznamy, soupis obyvatel podle víry, univerzitní matriky, knihy svěcenců, knihy měšťanských práv atd.³²⁸

Pro města a městečka byla typická zjevná vnitřní dynamika, kterou do daného místa vnášeli příchozí ženy a muži. Především pak jde o zachování populačního růstu. Ať už přicházeli z blízkého okolí, ze stejné země, nebo dokonce ze zahraničí, vnášeli do společnosti nové kulturní vjemy, názory, myšlenky, inovace. Současně se město snažilo být prozíravé k nově příchozím a cizím, aby tak nebyly poškozeny jeho tradiční hodnoty.³²⁹ Pro venkovské obyvatelstvo byla města velmi atraktivním místem. Nabízela jim spoustu pracovních možností, byla bezpečnější, byla kulturním, náboženským a vzdělávacím centrem, měla svou infrastrukturu, rozvinutá řemesla o obchod, dostupnost zboží. Byla to místa, kde se scházelo široké spektrum lidí různého sociálního postavení, byla ve všech ohledech diferenciovaná.

Dalším činitelem, který ovlivňoval míru migrace, byla místní městská politika. Důležitá byla rovněž poloha daného sídla, jeho ekonomická situace a imigrační politika

---

³²⁶ MILLER, J.: c. d., s. 49 an.

³²⁷ Tamtéž, s. 49–50.

³²⁸ GRULICH, J.: *Migrace městského a vesnického obyvatelstva*, s. 74–76.

³²⁹ BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel: *Člověk českého raného novověku*. Praha 2007, s. 140.

městské rady. Úbytek mohla zapříčinit probíhající válka v daném regionu či morová epidemie. Přistěhovalci značně ovlivňovali vnitřní chod města z hlediska konfesijního, sociálního i kulturního. Intenzita migrace mohla být regulována i ze strany vrchnosti, církve a panovníka. V dobách, kdy bylo místo zdevastováno válkou, nebo bylo místo zasaženo nějakou nemocí, pozorujeme ze strany vrchnosti snahu o podpoření přistěhovalectví a navrácení prosperity daného místa. Konkrétně zmírněním podmínek pro přijetí měšťanství³³⁰ a doby pobytu ve městě před jeho dosažením.³³¹

Migrace byla důležitým faktorem, který ovlivňoval existenci města z demografického i hospodářského hlediska. Rostla tak jeho obranyschopnost a kupní síla trhu. Jak středověká tak raněnovověká města potřebovala příchod nových obyvatel.³³² Především kvůli nedostatečnému počtu měšťanů a všeobecně vysoké míře úmrtnosti.³³³ Důsledkem byla změna společenské skladby měst a vesnic.³³⁴

Na evropských cestách se v raném novověku potkávali vandrující s potulnými umělci a cestujícími šlechtického stavu. Klaus J. Bade přibližuje situaci na cestách takto: „Široká paleta pocestných sahala v 18. století od urozených mladíků, kteří si vyjeli v kočáru na „kavalírskou cestu“, či společností podnikajících „velkou cestu“ do Itálie, přes vandrující tovaryše a zbožím obtíženě obchodníky až po nejrůznější čeládku...“³³⁵ Vidíme tedy, že škála cestujících zahrnovala nejrůznější sociální skupiny obyvatelstva.

Nyní se podrobněji podíváme na samotnou mobilitu v evropských řemeslnických ceších se zaměřením na vandrování tovaryšů. Pracovním migracím nebyla doposud věnována v českém prostředí velká pozornost. „Migrace spojená s výkonem různých povolání byla důležitým komunikačním nástrojem, jímž vesnické prostředí navazovalo kontakt se širším světem. Vcelku dobře je to patrné, pokud jde o vandr tovaryšů.“³³⁶

---

³³⁰ Dosáhnout měšťanského práva nebylo jednoduchou záležitostí. Ucházející musel dokázat svůj legitimní původ a „dobrou pověst“. Nutností bylo mít obnos peněz, který pokryje koupi nemovitosti, zaplacení poplatku do městské pokladny a přichystání hostiny pro městskou radu. Podmínkou bylo rovněž členství v cechu, které bylo rovněž podmíněno vstupními poplatky. Stát se měšťanem se stalo privilegovanou záležitostí, kterou si mnoho obyvatel nemohlo dovolit. Města zavedla pro přijetí i různé restriktce. Mohlo se jednat o konfesijní kritéria, která požadovala, aby byl uchazeč katolické či protestantské víry (záleželo na dané době, lišilo se město od města). MILLER, J.: c. d., s. 54 an.

³³¹ MILLER, J.: c. d., s. 52–53 an.

³³² Tamtéž, s. 81.

³³³ HUŠKA, J.: c. d., s. 79 an.

³³⁴ GRULICH, J.: *Migrace městského a vesnického obyvatelstva*, s. 41.

³³⁵ BADE, K. J.: c. d., s. 13 an.

³³⁶ MAUR, E.: c. d., s. 14 an.

Určité skupiny lidí byly mimořádně mobilní. Jednalo se ku příkladu o tuláky, žebráky, obchodníky,³³⁷ cikány, zloděje,³³⁸ ale také studenty, kejklíře či vojáky. Řemeslníci patřili jednoznačně mezi ně. Tato informace se ovšem nevztahuje na všechna řemesla. Prostitutky a kati zůstávali, pokud jim to městská rada umožnila, stále na stejném místě.³³⁹ Je ovšem nutno rozlišit mezi potulkou „*bez řádné obživy*“ a potulným, který byl vybaven pasem (vandrující řemeslníci a obchodníci vlastnící vandrovni knížku, nebo náležité oprávnění).³⁴⁰ „*Pracovní migrace a cesty za obchodem představovaly dvě nejdůležitější formy migrace za obživou, mívaly různý rozsah od cest do nejbližšího okolí až k dálkovým výpravám na stovky kilometrů.*“³⁴¹

Jak již bylo uvedeno, tovaryši byli vysoce pohyblivou skupinou a pravděpodobně i širitelé, jak Epstein uvádí, „*neintuitivní vědomosti a dovednosti*“. Vzhledem k tomu, že byly cechy přítomné na všech místech napříč různými státními útvary, byla tak mobilita tovaryšů žádaná. Potulný řemeslník měl velkou šanci, že si v novém městě najde práci, získá zkušenosti a naučí se něčemu novému o tom, jak to chodí mimo domov.³⁴² Vyskytly se i pokusy o regulaci pohybu kvalifikovaných řemeslníků, avšak nesetkaly se s úspěchem. „*Political and guild authorities came to realise that stopping mobility was at best a waste of time, at worst counterproductive. By the 18th century, and probably much earlier, they actively promoted mobility rather than preventing it.*“³⁴³

Během raného novověku a především v době 18. a 19. století byly nejméně 2/3 učňů a mistrů v evropských ceších imigranti. Příkladem může být Vídeň v první polovině 19. století, konkrétně v letech 1830–1840. V této době měla Vídeň 356 000 obyvatel a za prací zde přišlo každý rok okolo 140 000–160 000 tovaryšů.³⁴⁴ Tzn. že během 10 let do Vídně přišlo okolo 1 400 000–1 600 000 vandrujících, kteří ve městě po určitou dobu žili a učili se řemeslu. Procentuálně se každý rok počet obyvatel navýšil, ač ne nastálo, o 39–45%.

---

³³⁷ HIML, Pavel: *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách v 17. a 18. století*. Praha 2012 (habilitační práce), s. 52.

³³⁸ Tamtéž, s. 54.

³³⁹ NODL, M.: c. d., s. 298 an.

³⁴⁰ HIML, P.: c. d., s. 78 an.

³⁴¹ BADE, K.: c. d., s. 16 an.

³⁴² EPSTEIN, S. R. – PRAK, M.: c. d., s. 131–141 an.

³⁴³ Tamtéž, s. 141.

³⁴⁴ WADAUER, S.: c. d., s. 171 an.

I přes to, že byla v polovině 19. století existence cechů zakázána, tovaryši nadále cestovali. Důležité je si říci, že vandrování tovaryšů³⁴⁵ nelze pokládat za pracovní migraci. Jednalo se spíše o rituál, zkoušku v daném řemesle, která přinesla zkušenosti k profesionálnímu vykonávání práce.³⁴⁶ Ne všichni tovaryši měli s vandrováním pozitivní zkušenosti. Na základě cestovních diářů řemeslníků³⁴⁷ můžeme pozorovat diverzitu zkušeností jednotlivých osob: „*There are successful and happy years of travel but there are also stories of frustration, hardship and distress... In some writings, journeymen seem to improve their craftsmanship and skill, while others they experience loss and suffer as a result of their social position and its obligations.*“³⁴⁸

O tom, jak správně vandrovat, byli učni informováni už v ceších. Museli se na tuto „velkou cestu“, kde ukážou své dovednosti, předem řádně připravit. Seznamovali se s tím, kam cestovat, jak se správně chovat a jaké otázky mají ostatním klást na základě dosavadních cechovních zvyků a tradic. Sigrid Wadauer cituje část z deníku³⁴⁹ tovaryše, který se ocitl ve 30. letech 19. století v Miláně: „*I... was glad to sneak into the Herberge. However, there was the same misery with the journeymen like verywhere recently. Most of the guests were in no way like decent journeymen; it seemed to me that they didn't honour their profession and didn't behave according to guild custom. No questions about „where are you from“ or „where are going to“; instead a rude spectacle of the most ordinary kind. The old customs are wholly fading. No solidarity and the worst performance...*“³⁵⁰

Od jaké chvíle pozorujeme úpadek cechů, nelze jednoznačně formulovat. Situace se lišila město od města. Můžeme však říci, že od přelomu 1. a 2. poloviny 19. století začínáme pozorovat změny v počtech nově přijatých členů. Vytrácejí se tradice a zvyky, které byly dodržovány po dobu stovek let. Moc cechů je s rostoucím procesem industrializace oslabována. Cechy jsou kritizovány jakožto překážka ekonomického růstu měst.

---

³⁴⁵ Synové mistrů a ženatí tovaryši nemuseli vandrovat. Tamtéž, s. 174.

³⁴⁶ Tamtéž, s. 171.

³⁴⁷ Tyto diáře jsou dochovány především z německého prostředí.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 173.

³⁴⁹ Pochází z let 1836–1838.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 177.

6. GEOGRAFICKÁ A VERTIKÁLNÍ MOBILITA ČLENŮ FRYŠTÁCKÝCH CECHŮ

Předmětem této kapitoly je výzkum geografické a vertikální³⁵¹ mobility členů na příkladu fryštáckých cechů v době 1625–1893. Pozornost bude věnována šesti cechům a to konkrétně cechu řeznickému, tkalcovskému, mlynářskému, bednářskému, ševcovskému a smíšenému.

Hlavním cílem bude studium migračních procesů na základě dochovaných cechovních knih pro městečko Fryšták. Důraz bude kladen na studium místa původu cechovních členů, tedy četnost původu u jednotlivých vesnic, městeček a měst, a současně o analýzu četnosti migrace v jednotlivých letech, v nichž byly vedeny knihy přijatých členů daných cechů.³⁵² Pro každý pramen bude vytvořen graf, který zobrazí geografický horizont cechovních členů na tomto území. Tyto vzorce bude možné komparovat mezi sebou. Současně svůj výzkum zanesu do kontingenčního grafu, který ukáže dynamiku jednotlivých procesů v rámci časových úseků. Svá zjištění budu komparovat s již provedeným výzkumem geografické mobility řemeslníků Davida Sobka a Jakuba Hušky pro města Kroměříž, Prostějov a Olomouc, které jsou vhodné z následujících důvodů: jedná se o města ležící v českých zemích, konkrétně na Moravě, vymezení výzkumu je ve všech případech soustředěno na dobu raného novověku. Kroměříž a Prostějov byla rovněž jako Fryšták vrchnostenskými městy. Olomouc však byla městem královským. Ve všech případech se jednalo o důležitá regionální města.

---

³⁵¹ Jedná se primárně o přesuny mezi pozicemi uvnitř cechu.

³⁵² Pro studium migrací můžeme využít následující tituly. Raně novověkým migracím ve městech se ve svém článku věnuje Martin Nodl (NODL, Martin: *Raně novověké městské migrace: perspektivy, tendence a metodické podněty německého bádání 70. až 90. let*. In: *Folia Historica Bohemica* 18, Praha 1997, s. 289–303.). Na téma problémů, které jsou s migracemi spojeny, napsal článek Eduard Maur (MAUR, Eduard: *Problémy studia migrací v českých zemích v raném novověku*. In: *Historická demografie*, 30, 2006, s. 7–18.). Migracím v Českých Budějovicích se věnuje ve svých knihách Josef Grulich (GRULICH, Josef: *Migrace městského a vesnického obyvatelstva: farnost České Budějovice 1750–1824*. České Budějovice 2013.; GRULICH, Josef: *Migrační strategie: Město, předměstí a vesnice na panství České Budějovice ve druhé polovině 18. století*. České Budějovice 2018.) Klaus J. Bade se v knize *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí* (BADE, Klaus J.: *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí*. Praha 2005.) v kapitole „Migrační tradice a struktury kolem raného novověku“ zabývá ku příkladu motivy migrací v raně novověké Evropě, vysoké míře mobility v této době, či pracovním migracím. Ze zahraniční literatury možno zmínit jména jako Sigrid Wadauer (WADAUER, Sigrid: *Journeymen's Mobility and the Guild System: A Space of Possibilities Based on Central European Cases*. In: *Guilds and Association in Europe, 900–1900* (eds.). London 2006, s. 169–186.), či dále pak Annemarie Steidl (STEIDL, Annemarie: *On many routes: Internal, European, and Transatlantic Migration in the late Habsburg Empire*. Indiana 2021.), (STEIDL, Annemarie: *Auf nach Wien!: Die Mobilität des mitteleuropäischen Handwerks im 18. und 19. Jahrhundert am Beispiel der Haupt- und Residenzstadt*. Sozial- und wirtschaftshistorische Studien, Band 30, Wien 2003.).

Rovněž porovnáám zjištěné migrační vzorce se situací ve Vídni, abych zjistila, zda se potvrdí platnost těchto vzorců i v případě říšského města a zda nebude záležet na velikosti daného sídla. Na první pohled se může zdát, že nelze srovnávat situaci ve vrchnostenském městečku na Moravě s centrem habsburské monarchie, ovšem nejde v tomto případě ani tak o postavení a velikost daného místa, jak o migrační vzorce, které se nám zde promítnou. Zároveň se zamyslím nad aplikovatelností svých zjištění na jiná místa v českých zemích.

Cechovní knihy, které byly využity pro výzkum geografické mobility, jsou rovněž velmi důležitým zdrojem pro studium vertikální mobility. Ukazují, do jaké míry byla mistrovská pozice dosažitelná pro cizí mistry, či nikoliv. Současně se z nich dozvídáme, jak dlouho trvala jednotlivá stadia a zda bylo řemeslo předáváno z otce na syna. V práci předkládáme několik sond do této problematiky, které nabídnou odpověď na otázku, do jaké míry byly cechy ve Fryštáku otevřené, nebo uzavřené korporace, a zda je možné v tomto ohledu generalizovat.

Při vytváření grafů jsem se rozhodla pro následující kritéria: migraci zhodnotím z hlediska jejího dělení na vnitřní (v rámci lukovského panství), vnější (mimo hranice panství) a zahraniční³⁵³ (přes hranice českých zemí) a na vybraných příkladech i z hlediska ušlé vzdálenosti, tedy zda se jednalo o migraci na krátkou vzdálenost (do 15 km), či dlouhou (15–50+ km).

Aby bylo čtenářům umožněno se lépe orientovat v místech původu daných členů, bude zde vložena mapa lukovského panství s vyznačenými lokalitami, které doplní vytvořené grafy. Tato mapa znázorní i přilehlá panství. Umožní nám tak sledovat, do jaké míry hrály hranice panství roli či nikoliv.

Vzhledem k tomu, že od roku 1397 přestaly být rozlišovány Horní a Dolní Ves od Fryštáku,³⁵⁴ budu je v případě počítání procentuálního podílu místních mistrů považovat za součást tohoto městečka.

Přesnost cechovních knih a jejich důvěryhodnost je diskutabilní. Je potřeba počítat s jistými kolizemi, co se jejich studia týče. Písař ne vždy u zapsaného člena uvedl jeho původ, což mohlo mít nejrůznější příčiny. Daný člověk mohl být přímo z Fryštáku, a

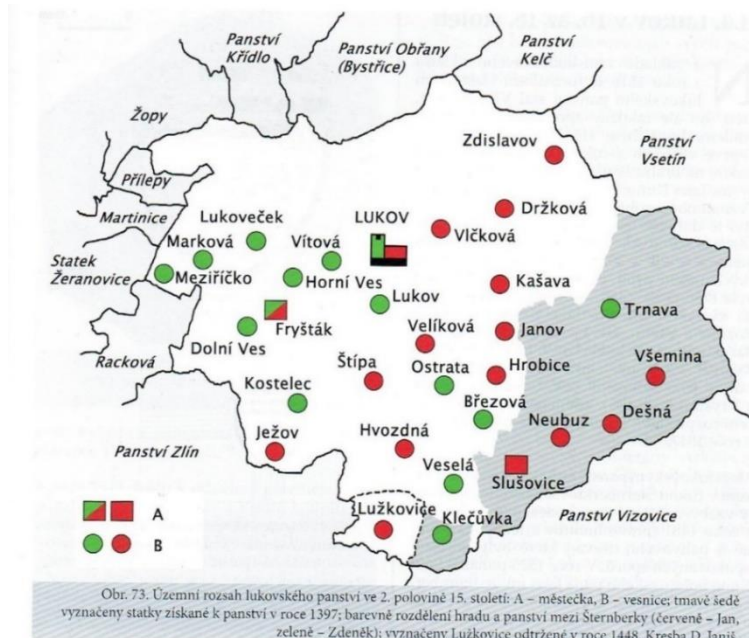
---

³⁵³ I když je zde použití pojmu zahraničí z historického hlediska nepřesné, jelikož Země Koruny české a okolní korunní země byly součástí Habsburské monarchie, rozhodla jsem se považovat Markrabství moravské za domovinu a jako zahraničí brát všechny okolní regiony.

³⁵⁴ KUČA, K.: c. d., s. 853 an.

proto tuto informaci písař neuvedl. Nicméně mohlo být zapsání původu opomenuto. Dalším problémem je uvádění pouhého čísla domu, kde přichází bydlel. Vzhledem k tomu, že písaři knih uvádějí občas čísla domů i u jiných měst a obcí, než je Fryšták, nelze ani zde stoprocentně konstatovat, že se jednalo o rodilé Fryštáčany. Z toho důvodu budou tyto informace odděleny od ostatních – v grafech jim budou věnovány oddělené sloupce. V grafech zhodnotím pouze členy, u nichž byl jejich původ zřetelně uveden. Věřím, že i přes tyto nedostatky, se mi podaří zachytit platné migrační vzorce pro dané území a především dynamiku těchto procesů znázorněnou v grafech.

Než se zaměříme na výše zmíněné, uvedeme si nejprve několik základních informací o fryštáckých ceších. Celkově se jedná o šest cechů reprezentovaných jedenácti cechovními knihami. Během let 1625–1893 činí finální součet všech členů (učni, tovaryši, mistři) 5195 jmen, které jsou uvedeny v rejstříku v závěru práce.³⁵⁵ I zde je nutno brát toto číslo s jistou rezervou, jelikož v případě několika opakujících se jmen nebylo možné vyloučit, zda se jedná o tutéž osobu či nikoliv. Tyto případy nejsou statisticky významné natolik, aby zkreslily celkový obraz. Proto jsou tato jména uvedena všechna. V případě, že jsem si byla stoprocentně jistá, že se jedná o téhož, již uvedeného, členu, jméno jsem nezapisovala.

Obrázek č. 2 – mapa lukovského panství³⁵⁶

³⁵⁵ Rejstřík je přiložen v elektronické formě s ohledem na jeho velkou obsáhlou.

³⁵⁶ HOLÍK, J. – JANIŠ, D. – LANGOVÁ, J. – VRLA, R.: c. d., s. 43 an.

6.1 Cech ševcovský 1750–1881 (mistři, tovaryši, učni)

Cech ševcovský v letech 1750–1881 čítal 308 členů. Na následujícím grafu si ukážeme, s jakou četností a z jakých míst, lidé do tohoto cechu přicházeli. Kniha zaznamenává příchozí mistry do cechu. V zápisech nalezneme však i výjimky, tedy zápisy o přijetí do cechu za učně či tovaryše. Obecně se cechovní mobilita týkala především tovaryšů. Já se však ve své studii zaměřím na místa původu všech cechovních členů, tedy učňů, tovaryšů i mistrů, abychom si tak utvořili celkový pohled na původ všech fryštáckých řemeslníků. Svislá osa grafu zobrazuje informace o místě původu, vodorovná osa o počtu členů, kteří z daného místa do Fryštáku migrovali.

Pokud se týká zápisů o učních, o kterých se v cechovní knize též dozvídáme, zjišťujeme, že ne vždy žádal o přijetí do cechu samotný učeň. Mohl s ním být jeho otec, který se za něj přimluvil. Tuto informaci se dočítáme v knize přijatých členů například v zápise z roku 1781 u Václava Ondůška: „*se synem svým žádá, abychom jej přijali do cechu*“.³⁵⁷

Setkáváme se zde s 39 různými městečky a vesnicemi, u nichž dominují s největší četností Dolní Ves, Fryšták, Lukov a Horní Ves. Jedná se o místa, která byla součástí lukovského panství. Pozorujeme zde i překročení těchto hranic, a to v případě Žop, Žeranovic, Zlína, Všetul, Vršavy, Vlachovic, Třebětic, Šarov, Rackové, Příluk, Míškovic, Martinic, Lechotic, Kojetína, Kolačna,³⁵⁸ Chomýže, Hostišové, Franckovic, Doubravic,³⁵⁹ Dobrotic, Bystřice³⁶⁰ a Boskovic. Co se týče původu „*z obory*“, není zde jasné, kde se toto místo nacházelo. Pravděpodobně mohlo být v blízkosti Fryštáku.

Taktéž u „*Kruclavic*“ není zřetelné, kde se toto místo nachází. Mohlo se jednat ku příkladu o písařskou chybu, či název místa, které už nyní neexistuje. Naskytuje se zde i možnost považovat toto místo za nedaleké Ludslavice.

Pokud se týká Kolačna,³⁶¹ je možné, že se jednalo o slovenskou vesnici. Toto tvrzení nelze však s jistotou potvrdit.

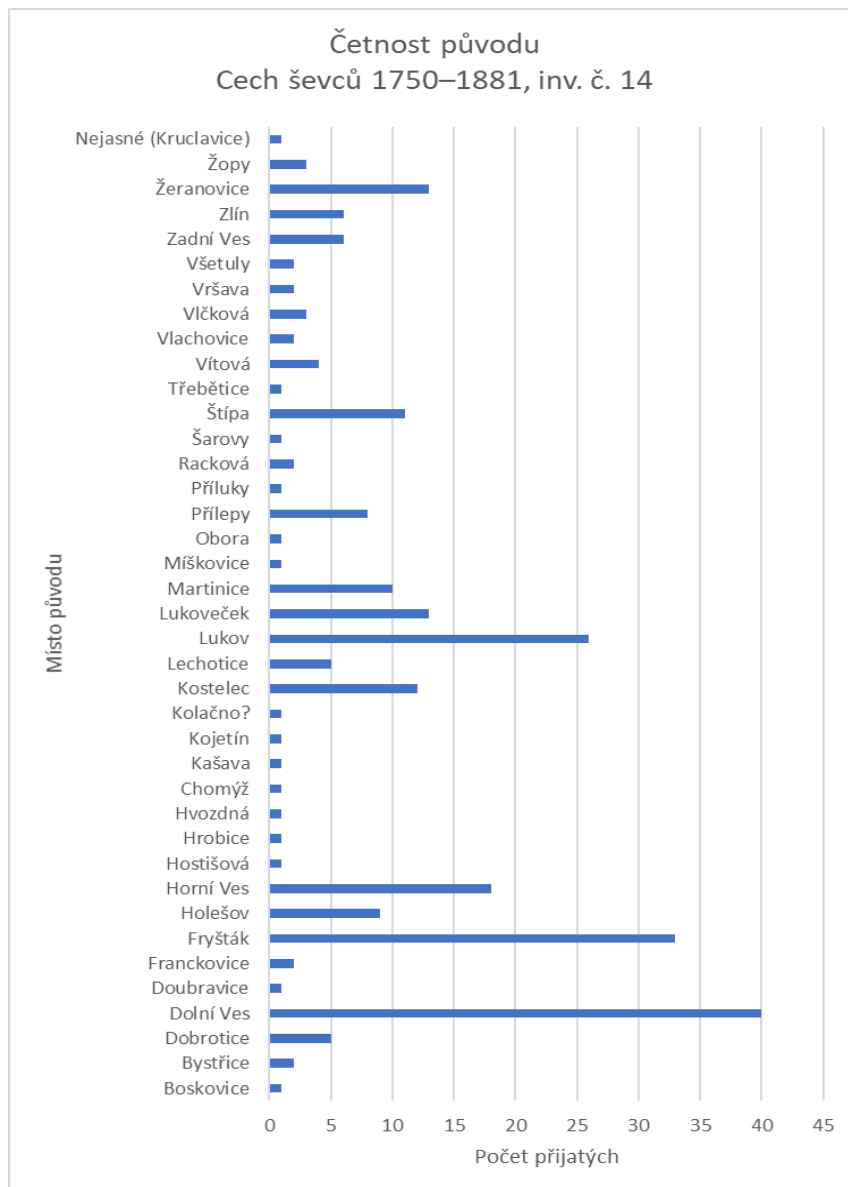
³⁵⁷ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech ševců 1750–1881, inv. č. 14, kniha mistrů.

³⁵⁸ Mohlo by se jednat o slovenskou vesnici Kolačno v Trenčínském kraji.

³⁵⁹ Vesnic s tímto názvem je mnoho, ovšem příkláněla bych se spíše k variantě, že se jednalo o Doubravice v Hulíně.

³⁶⁰ Pravděpodobně se mohlo jednat o Bystřici pod Hostýnem.

³⁶¹ Písař totiž v zápisu uvádí „*z Kolačna*“.

V případě, že zhodnotíme šest nejpočetnějších míst původu (Lukov, Lukoveček, Horní Ves, Dolní Ves, Štípa, Žeranovice) z hlediska ušlé vzdálenosti do Fryštáku, pak zde jednoznačně převažuje migrace do 5 km. V případě Žeranovic do 10 km. Převažujícím typem migrace u ševcovského cechu je tak migrace na krátkou vzdálenost (do 15 km).

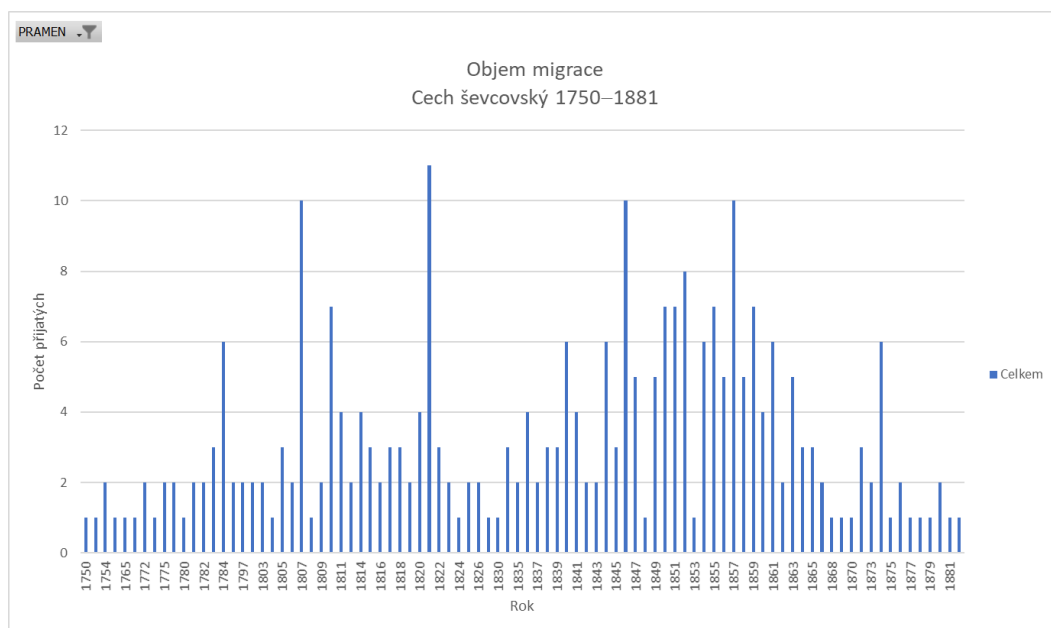
U 252 nově přijatých členů³⁶² do ševcovského cechu byl uveden jejich původ. U zbývajících 56 původ chybí. Ze zmíněných 252 jich 33 pochází přímo z městečka Fryštáku, 40 z Dolní Vsi a 18 z Horní Vsi, což činí zaokrouhleně 36% místních členů. Zbýlých 64% členů imigrovalo z jiných vesnic. Ať už z blízkého okolí, nebo jiných

³⁶² Především se jedná o mistrovskou pozici. V zápisech jsou však i záznamy o přijetí za učně.

panství. Podíváme-li se však na graf, vidíme, že migrace v rámci lukovského panství převažuje nad ostatními.

Následující graf nám ukáže celkový objem migrace cechu ševcovského v rámci jednotlivých let. Umožní nám sledovat, kdy a jaké množství členů do cechu přicházelo. Kdy přišlo nových členů nejvíce, kdy nejméně, ve kterých letech cech pravděpodobně prosperoval, a ve kterých letech pravděpodobně přestal přijímat nové členy. Uvidíme, zda zrušení cechovních organizací v roce 1859 s platností od roku 1860 mělo na počty příchozích vliv či nikoliv. Vzhledem k nutnému zmenšení kontingenčního grafu, který tak neumožňuje vidět všechny roky, budou grafy rovněž součástí přílohy práce. Poslední sloupec/sloupce budou vždy obsahovat informace o letech nejasných. Tedy pokud u člena není uvedeno datum jeho přijetí a předchozí zázpis pochází ku příkladu z roku 1752, následující pak z roku 1753, bude u dané osoby napsán rok lomený – 1752/1753. U cechu ševcovského je tak poslední sloupec v grafu věnován roku 1806/1807.

Vidíme, že nejvíce členů bylo přijato v letech 1807, 1821, 1846 a 1857 s horní kulminací v roce 1821. V těchto letech během jednoho roku do cechu přišlo 10–11 osob.

V průměru každý rok přicházeli 3 noví členové. V případě ševcovského cechu je poslední sloupec věnován roku 1806/1807, kdy byla nejasná datace u 1 člena.

Od roku 1863 začínají počty přijatých mistrů pomalu klesat. Výjimku tvoří rok 1874, kdy bylo přijato 6 nových mistrů. Od té doby se počty pohybují mezi jedním až dvěma novými příchozími. V roce 1881 byl přijat poslední ševcovský mistr. Vidíme, že

se počty přijatých každým rokem mění. Zrušení cechů nemělo okamžitý vliv na omezení počtu řemeslníků, nicméně až na zmíněnou výjimku pozorujeme, že do cechu nepřichází noví členové.

6.2 Cech smíšený 1752–1813 (mistři, tovaryši, učni: hrnčíři, krejčí, koláři, kováři, provazníci, punčocháři, sklenáři, stolaři)

I v tomto případě se jednalo o knihu mistrů. U 161 členů písař poznamenal jejich původ. U zbylých 95 nikoliv.³⁶³ Nutno upřesnit, že se v knize nesetkáváme pouze se zápisy o přijatých mistrech, ale též učních a tovaryších.

Zápisy z cechovní knihy smíšeného cechu nám umožnily pohled na celkový postup cechem v rámci jednotlivých fází vzdělávání se řemeslu. Jedná se konkrétně o přijetí Maurice Chudárka. Ten se v roce 1755 stal učněm v řemesle krejčířském. Byl připovězen do cechu svým otcem Janem Chudárkem z Fryštáku. O dva roky později, v roce 1757, mu bylo umožněno stát se tovaryšem. Velmi záhy, bohužel se nedočítáme o přesném roce, se stal mistrem. Nicméně již v roce 1777 připovídá do cechu svého syna Josefa Chudárka za tovaryše. Ten se stává v roce 1782 mistrem téhož řemesla.³⁶⁴ Na tomto rodinném „příběhu“ můžeme pozorovat, jak bylo po generacích řemeslo předáváno z otce na syna. Dokonce nám poskytuje pohled na to, že se všichni zmínění stali mistry daného řemesla, a dosáhli tak pomyslného nejvyššího stupně v cechovní hierarchii.

Délka učení se v tomto pomyslném cechovním žebříčku lišila. Jakým způsobem si ukážeme na názorných vybraných příkladech. V roce 1762 byl do cechu přijat Franc/František Vrablec, syn Martina Vrabce, z Fryštáku, který se v roce 1769 stal mistrem. Než dosáhl významného milníku v životě řemeslníka a stal se mistrem, uplynulo sedm let.³⁶⁵ Další osud můžeme sledovat například u Jana Chudárka z Fryštáku, který byl v roce 1781 přijat za učně. Na tři roky byl z cechu vypovězen³⁶⁶ a v roce 1794 se stal mistrem. Jeho učení se řemeslu trvalo tři roky, do roku 1784. Tovaryšem byl tedy od roku 1784 do roku 1794, po dobu deseti let.³⁶⁷ Nicméně nic ze zmíněného není pravidlem.

---

³⁶³ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech smíšený 1752–1813, inv. č. 25, kniha mistrů.

³⁶⁴ Na tomto příkladu lze názorně vidět, jak se dědilo řemeslo z otce na syna. MZA Brno, SOkA Zlín, Cech smíšený 1752–1813, inv. č. 25, kniha mistrů.

³⁶⁵ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech smíšený 1752–1813, inv. č. 25, kniha mistrů.

³⁶⁶ Zápisy v cechovních knihách mohou obsahovat zápisy o přijetí či vypovězení členů z cechu. Jedná se o terminus technicus v cechovním názvosloví. Pravděpodobně v této době vandroval, a poté se opět do fryštáckého cechu vrátil, aby se mohl stát mistrem.

³⁶⁷ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech smíšený 1752–1813, inv. č. 25, kniha mistrů.

Josef Ševčík³⁶⁸ byl v roce 1809 připovězen a vypovězen ze učně svým mistrem Josefem Krupou a již v roce 1810 se stal mistrem.³⁶⁹ U Josefa Bardoděje z Dolní Vsi se dočítáme o opět odlišném osudu. V roce 1794 byl přijat za učně. 8. března 1797 se stal tovaryšem a záhy, 11. listopadu 1797, se stal mistrem.³⁷⁰ Jura Topiček, syn Donáta Topička³⁷¹ z Vlčkové, se stal učněm roku 1778, tovaryšem roku 1782 a mistrem o rok později v roce 1783.³⁷²

Vidíme, že postup v cechovní organizaci nebyl nijak časově omezený a pevně daný. Kariérní postup se mohl lišit člen od člena. Cechovní artikule jednotlivých cechů mohly dobu jednotlivých fází jasně časově stanovovat. Ta se mohla lišit řemeslo od řemesla.

Zkrácení doby mohlo záležet na tom, že se jednalo o mistrovského syna, nebo řemeslníka, který si vzal za ženu vdovu po zemřelém mistrovi, či mistrovu dceru. Vandr mohl být tovaryši prominut z důvodu zdravotních potíží, či mohl být zkrácen v případě sňatku s vdovou, nebo dcerou mistra.³⁷³ V Mimoni výuční doba povětšinou činila tři roky. Avšak zlatníci, jircháři, hodináři, kameníci a kožišníci byli v učení čtyři roky. Pekaři, perníkáři, provazníci, tesaři a hrnčíři se vyučili za dva roky.³⁷⁴ Co se týče tovaryšské pozice, tak po roce 1718 kroměřížští tovaryši museli vandrovat po dobu tří let, aby jim bylo umožněno stát se mistrem.³⁷⁵ V Mimoni pak rovněž byla délka vandru stanovena u většiny řemesel na tři roky s výjimkou zlatníků, kameníků, jirchářů a hodinářů – u nich délka vandru činila čtyři roky. Dva roky pak byli povinni vandrovat pekaři, sládcí, řezníci, perníkáři, příkrývači, tesaři a hrnčíři.³⁷⁶ Náročnější řemesla tak mohla vyžadovat delší dobu vyučení a vandru pro nasbírání dostatečných zkušeností. Velmi často však výuční doba a doba trvání vandrování tovaryšů činila tři roky. Dalším faktorem mohlo být to, že

---

³⁶⁸ Místo původu v zápisu neuvedeno.

³⁶⁹ Tamtéž.

³⁷⁰ Lze předpokládat, že se jednalo o mistrovského syna, který měl mistrovskou pozici lépe dosažitelnou. Tamtéž.

³⁷¹ Donát Topiček byl synem Václava Topička. V roce 1765 byl přijat za mistra.

³⁷² Tamtéž.

³⁷³ Tuto možnost umožnil patent z roku 1731. SOBEK, D.: c. d., s. 73 an.

³⁷⁴ KRATĚNOVÁ, P.: c. d., s. 8 an.

³⁷⁵ SOBEK, D.: c. d., s. 73 an.

³⁷⁶ KRATĚNOVÁ, P.: c. d., s. 8 an.

se tovaryš mohl stát mistrem až v případě, kdy se uvolnilo místo po stávajícím mistrovi. Proto mohl tovaryš v tomto stavu zůstat o několik let déle.³⁷⁷

Do cechu smíšeného byla přijata 11. února 1771 žena. Jednalo se o Veroniku Hnilovou³⁷⁸ pozůstalou vdovu po nebožtíkovi Martinovi Hnilovi.³⁷⁹ Ze všech cechovních knih se v tomto případě jedná o jedinou ženu, o které se dočítáme v cechovních zápisech.

O ženách jako takových se dozvídáme v rámci cechovních korporací podstatně méně než o mužích. Prameny cechovní provenience jsou zaměřeny zejména na muže a jejich práva a povinnosti. Výrazná početní převaha mužů v ceších dokládá raněnovověký maskulinní vzhled společnosti. Cech byl ze širšího hlediska tvořen nejen učni, tovaryši a mistry, ale také ženami – manželkami mistrů, vdovami, dcerami. Ženy se tak do jisté míry mohly podílet na řemeslné výrobě. Postavení a role mužů a žen však nebyly rovnocenné.³⁸⁰ Ve středověku byla účast žen v ceších běžnou záležitostí, dokonce existovaly i samostatné ženské cechy. Od dob raného novověku však jejich působnost byla omezena. Z toho důvodu, se v případě Veroniky Hnilové jedná o extrémně výjimečný případ. Mohlo se snad jednat o charitu ze strany cechu vůči pozůstalé vdově po cechovním mistru.

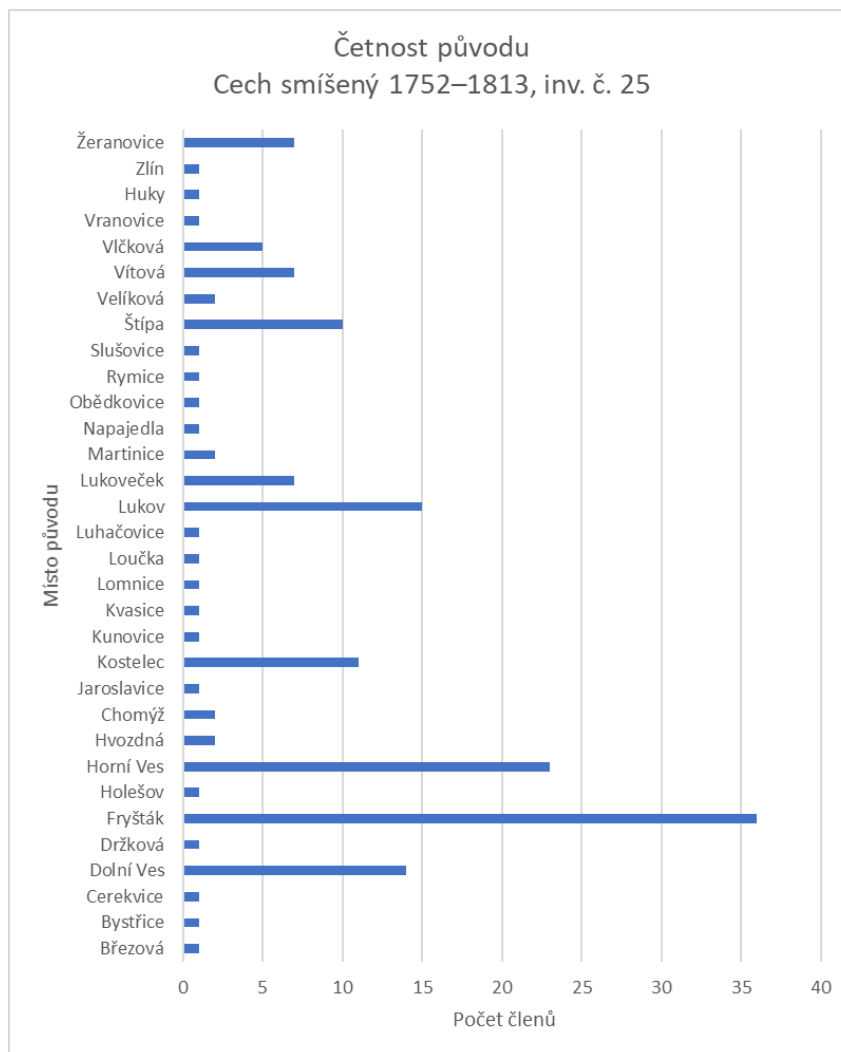
---

³⁷⁷ Sigrid Wadauer upozorňuje na délku doby vandru až 13 let. Příkladem je Benjamin Riedel, který vandroval po Evropě v letech 1803–1816 a pracoval na nejméně 32 různých místech. WADAUER, S.: c. d., s. 181 an.

³⁷⁸ Původ v cechovní knize neuveden.

³⁷⁹ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech smíšený 1752–1813, inv. č. 25, kniha mistrů.

³⁸⁰ SOBEK, D.: c. d. , s. 112–117 an.

Nejvíce členů³⁸¹ zaznamenaných v cechovní knize pochází z Fryštáku, Horní Vsi, Lukova a Dolní Vsi. Schéma je tedy dosti podobné cechu řeznickému. Procentuálně z Fryštáku, Dolní Vsi a Horní Vsi pocházelo 45% členů (početně 73). 55% mistrů (88 členů) přišlo do smíšeného cechu odjinud.

Co se týče příchodu z jiného panství, jednalo se o tato místa: Žeranovice, Zlín, Huky,³⁸² Vranovice,³⁸³ Rymice, Obědkovice, Napajedla, Martinice, Luhačovice, Loučka,

³⁸¹ Místo původu se vztahuje jak k fázi přijetí za učně, tak za tovaryše či mistra.

³⁸² Snad na území dnešního Slovenska?

³⁸³ V případě Vranovic není zřetelné, které Vranovice jsou v zápise myšleny. Mohlo se jednat o Vranovice v blízkosti Židlochovic, nebo například o Vranovice u Prostějova. Možností je zde vícero. Hranice lukovského panství nicméně byly překročeny.

Lomnice,³⁸⁴ Kvasice, Kunovice,³⁸⁵ Jaroslavice, Chomýž, Holešov, Cerekvice³⁸⁶ a Bystřice.³⁸⁷ Dvacet šest členů tedy překročilo hranici lukovského panství. Procentuálně jich minimálně 16% muselo hranici překročit.

Zhodnotíme-li zpětně místa původu, která se v grafu vyskytují, najdeme zde hned několik zajímavostí. První z nich jsou Cerekvice, u nichž písař dodává informaci, že Johannes Najmon³⁸⁸ pochází z Cerekvic z „*bičovského kraje*“. V tomto případě se jednalo o bývalý bydžovský kraj, dnešní královéhradecký. S velkou pravděpodobností se tak jednalo o Cerekvice nad Bystřicí. Což znamená, že zmíněný muž musel urazit v roce 1805, kdy byl přijat do cechu jako mistr, okolo 200 km, aby se do Fryštáku dostal.

V případě Obědkovic tato vzdálenost mohla činit okolo 40 km. U Vranovic není zřetelné, o které Vranovice se jednalo. Mohla zde tak ušlá vzdálenost činit zhruba 50 km, 100 km, nebo dokonce 320 km. V tomto případě nejsme schopni přesně určit, o kterou vzdálenost se mohlo jednat.

Mezi nejpočetnějších šest míst původu patří zjevně Fryšták, Horní Ves, Lukov, Dolní Ves, Štípa a Žeranovice. I v tomto případě tak převažovala migrace na krátkou vzdálenost do 15 km.

Následující graf zobrazující objem migrace v letech 1752–1813 ukazuje, že průměrně za každý rok přišli do cechu 4 členové. Nejvíce jich bylo přijato v letech 1761, 1775, 1805 a 1810. V roce 1775, 1805 a 1810 přišlo ročně do smíšeného cechu osm nových členů. Nejméně pak v letech 1753, 1758, 1759, 1765, 1772, 1788, 1789, 1790, 1798, 1803 a 1812, a to pouze po jednom novém členovi, kteří byli přijati na pozici mistrovskou, tovaryškou či učňovskou.

---

³⁸⁴ Nejasné, o kterou Lomnici se jednalo, snad o Lomnici u Brna?

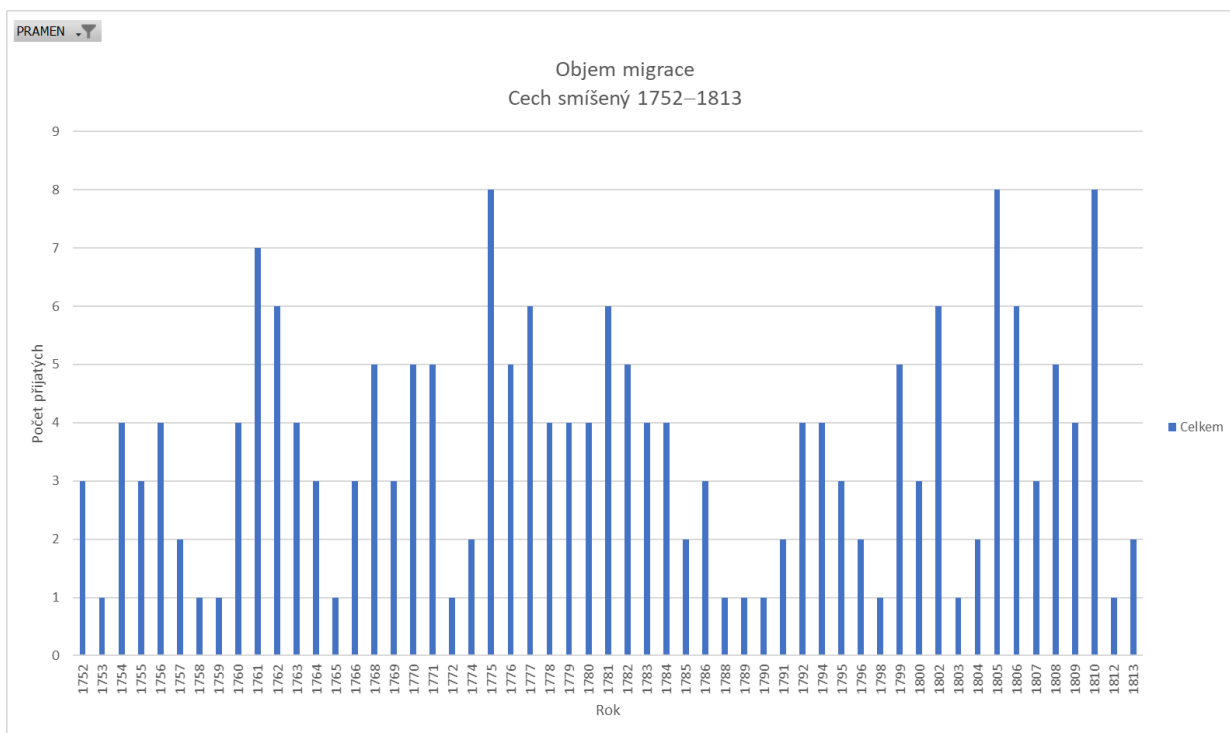
³⁸⁵ V tomto případě je pravděpodobné, že se jednalo buď o Kunovice u Uherského hradiště, nebo o Kunovice u Vsetína.

³⁸⁶ Cerekvice nad Loučnou? Cerekvice nad Bystřicí?

³⁸⁷ Opět bych se v tomto případě přikláníla k Bystřici pod Hostýnem.

³⁸⁸ Přijatý v roce 1805 za mistra.

Hodnoty grafu jsou v tomto případě velmi různorodé. První „úpadek“ v přijímání nových členů pozorujeme v letech 1758 a 1759. Následující roky počty rostly, nicméně v roce 1765 byl opět přijat během jednoho roku pouze jeden nový člen. Tatáž situace nastala ještě několikrát – v letech 1788–1790, 1798, 1803. Po roce 1810, kdy bylo přijato 8 mistrů, počet výrazně klesá – v roce 1812 přijat opět jeden člen.

6.3 Cech smíšený 1785–1883 (učni a tovaryši: soukeníci, barvíři, zedníci, tesaři, kamenáři, soustružníci, stolaři, kováři, zámečníci, sedláři, kominíci, perníkáři, punčocháři, kožešníci, koláři, pekaři, hrnčíři, kolečkáři, knihař, košíkář)

Cechem smíšeným v letech 1785–1883 prošlo 555 učňů a tovaryšů. V době, kdy byla tato cechovní kniha založena,³⁸⁹ byl cechmistrem Václav Odstrčilík, mladším cechmistrem Ignác Krupa a městským a zároveň cechovním písařem Ignác Kašpárek.³⁹⁰ Graf zobrazující četnost původu bude kvůli své rozloze vložen až na konci této kapitoly.

Cechovní kniha nám v tomto případě umožňuje v rámci několika případů sledovat postup jednotlivců v rámci cechu. Po jaké době se učni stávali tovaryši? Povětšinou

³⁸⁹ V roce 1814.

³⁹⁰ MZA Brno, Soka Zlín, Cech smíšený 1785–1883, inv. č. 26, kniha učňů a tovaryšů.

učňovství v tomto cechu trvalo tři roky. Písař už v rámci prvního zápisu o dané osobě uvádí „přiját na tři roky za učně“.³⁹¹ Vyskytovaly se zde také výjimky, kdy byl postup napříč cechovními pozicemi zkrácen. Ku příkladu u Valentýna Mikla³⁹² zjišťujeme, že byl v roce 1862 přijat do smíšeného cechu za učně. A již v roce 1863 se stává tovaryšem.³⁹³ Dále pak u Josefa Paly, který byl za učně přijat v roce 1858 a tovaryšem se stal v roce 1860.³⁹⁴

Různorodost míst původu je zde veliká. V zápisech se vyskytuje 61 různých vesnic a městeček. Původ je uveden u 375 členů. Z nich jich 29 pochází z Fryštáku, 42 z Dolní Vsi a 18 z Horní Vsi. Ze zmíněných členů, u nichž se o jejich původu dočítáme, místní činili zaokrouhleně 24%, 76% mistrů pocházelo z jiných vesnic či městeček.

Místa s největší četností původu jsou následující: Štípa, Lukov, Dolní Ves, Kostelec a Fryšták. Opět se jedná o místa, která byla od Fryštáku vzdálena do 10 km.

Hranice panství byly překročeny v těchto případech: Žeranovice, Zlínské paseky, Zlín, Zahnašovice, Vsechovice, Vrahovice, Vizovice, Uhry, Třebětice, Světlov, Svárov, Slopné, Sazovice, Rymice, Rusava, Příluky, Polkovice, Otrokovice, Mysločovice, Míškovice, Martinice, Malenovice, Machová, Loučka, Lipník,³⁹⁵ Kvasice, Kurovice, Kudlovice, Kralice,³⁹⁶ Kelč, Hošťálková, Hostišová, Holešov, Doubravy, Červené Opočno, Čekyně, Čáslavský kraj, Březolupy, Březnice.

Co se týče nejdelší ušlé vzdálenosti pohybujeme se zde převážně v rozmezí mezi 20–50 km. V případě Otrokovic a Doubrav to bylo necelých 20 km, u Kudlovic a Vsechovic³⁹⁷ necelých 30 km, z Lipníku nad Bečvou byla cesta do Fryštáku zhruba 35 km dlouhá, z Polkovic³⁹⁸ činila 40 km a z Vrahovic³⁹⁹ 50 km.

---

³⁹¹ Tamtéž, fol. 5v.

³⁹² Původ v cechovní knize neuveden.

³⁹³ Tamtéž, fol. 12v.

³⁹⁴ Tamtéž, fol. 10r.

³⁹⁵ V případě Lipníku bych se přiklonila k možnosti, že se jednalo o Lipník nad Bečvou.

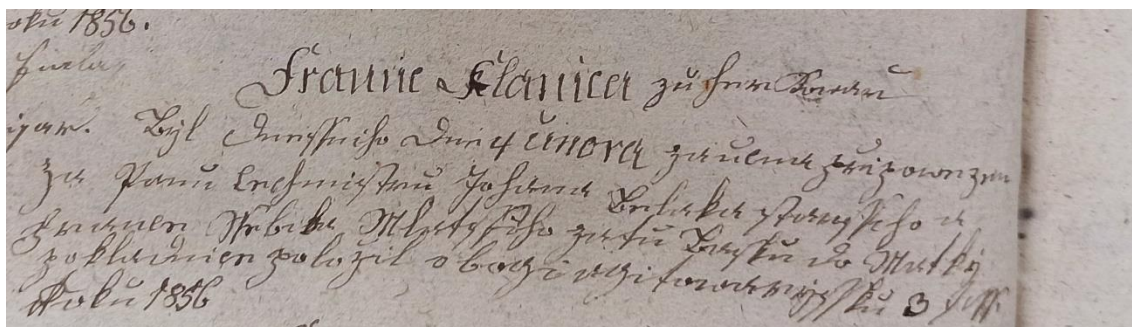
³⁹⁶ Mohlo se jednat o Kralice na Hané či Kralice nad Oslavou.

³⁹⁷ Nyní okres Přerov.

³⁹⁸ Dnes leží v okrese Přerov.

³⁹⁹ Místní část Prostějova.

Nejasnosti nastávají v případě Pasek, nevíme, o které paseky se jednalo. Vzhledem k tomu, že v téže cechovní knize byly uvedeny paseky zlínské,⁴⁰⁰ lze předpokládat, že i v tomto případě se jednalo o paseky v rámci lukovského panství. Dalším problematickým je zápis z roku 1856. Dočítáme se o Fracni/Františku Klanicovi, kováři, který dle zápisu pocházel z Uher.⁴⁰¹ Pokud tomu tak doopravdy bylo, pak můžeme v tomto případě mluvit o zahraniční migraci.

Obrázek č. 3.⁴⁰²

Poslední nejasnost nastává v případě Červeného Opočna. Název jako takový je v současné době již neexistující. Ovšem naskytá se zde varianta, že se mohlo jednat o Opočno v dnešním Královéhradeckém kraji. Místnímu zámku se přezdívalo díky jeho zbarvení „Červený Opočen“. Pokud tomu tak bylo, pak by ušlá vzdálenost u Josefa Poláčka v roce 1810 činila okolo 180 km.⁴⁰³

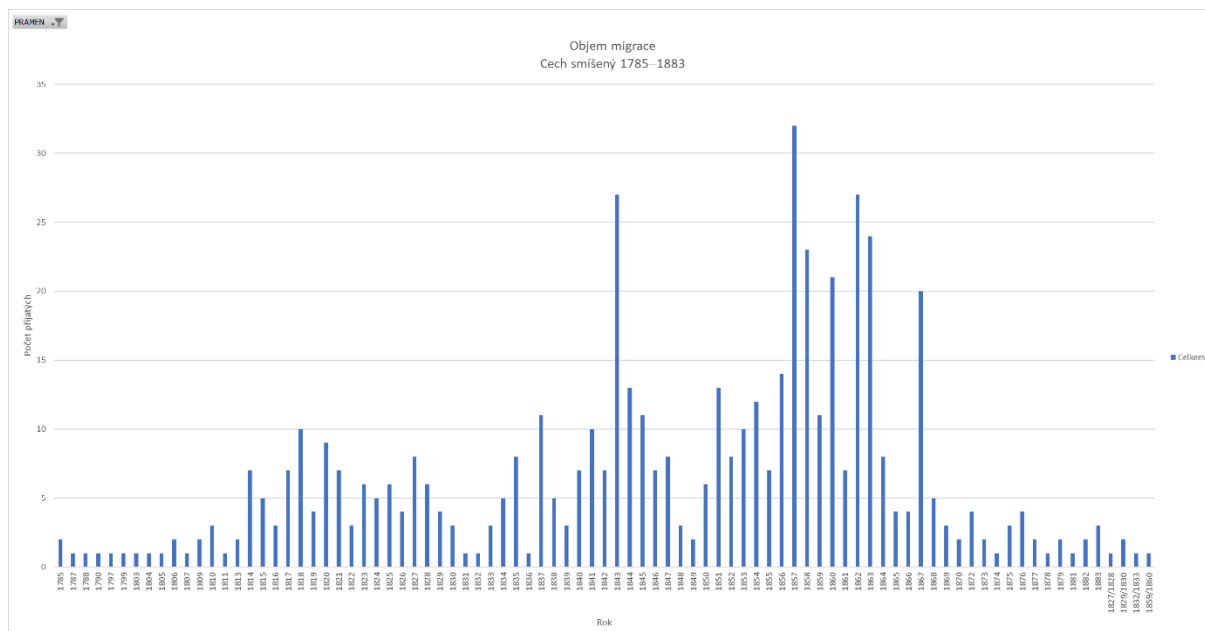
⁴⁰⁰ Stolař Franc/František Jurášek ze zlínských pasek, přijatý do cechu v roce 1854. MZA Brno, Soka Zlín, Cech smíšený 1785–1883, inv. č. 26, kniha učňů a tovaryšů, fol. 105r.

⁴⁰¹ MZA Brno, Soka Zlín, Cech smíšený 1785–1883, inv. č. 26, kniha učňů a tovaryšů, fol. 106v.

⁴⁰² Tamtéž, fol. 106v.

⁴⁰³ MZA Brno, Soka Zlín, Cech smíšený 1785–1883, inv. č. 26, kniha učňů a tovaryšů.

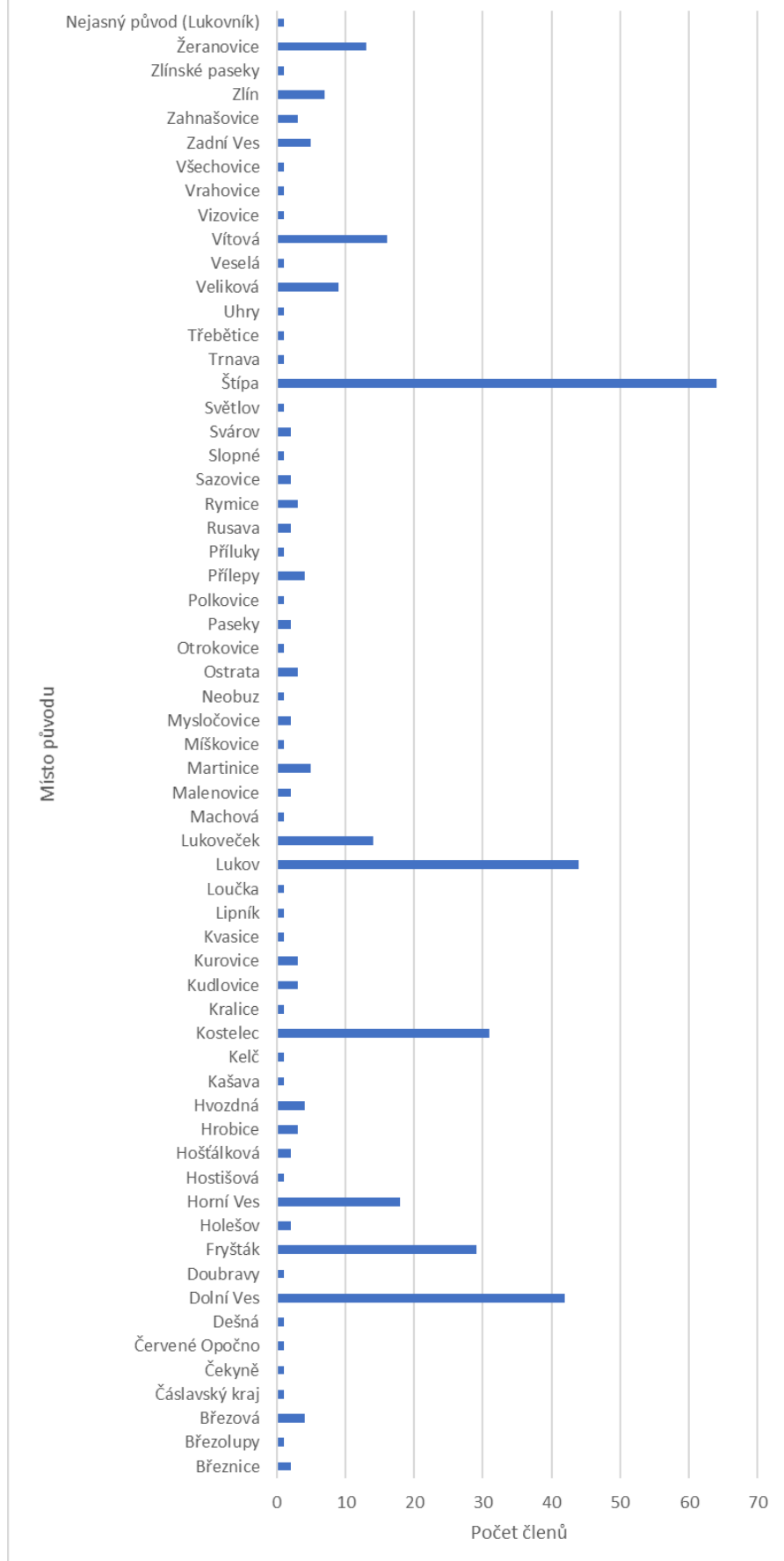
Níže uvedený graf z let 1814–1862 názorně ukazuje objem migrace smíšeného cechu. S největší četností zde dominují roky 1843 (27 členů ročně), 1857 (32 členů), 1858 (23 členů), 1860 (21 členů), 1862 (27 členů), 1863 (24 členů) a 1867 (20 členů).

Kulminace nastala v roce 1857, kdy bylo přijato 32 nových cechovních členů. Průměrně bylo přijímáno 6 členů během jednoho roku. Graf znázorňuje hned několik růstů a poklesů počtu členů. První nastává od roku 1813 do roku 1818 s postupným poklesem až do roku 1832. Podobný vzorec platí pro dobu 1832–1849. V tomto časovém úseku vyčnívá rok 1843, kdy bylo do cechu zapsáno 27 nováčků. Od roku 1849 nastává opětovný růst s kulminací v roce 1857 (32 členů). Navzdory zrušení cechů v roce 1859 pozorujeme útlum v přijímání nových členů až od roku 1867. Poslední zaznamenaný přijatý člen vstoupil do cechu v roce 1883.

Poslední čtyři sloupce v grafu jsou věnovány rokům přelomovým, kdy datace u člena nebyla zřetelná. Jedná se o roky 1827/1828, 1829/1830, 1832/1833, 1859/1860.

Četnost původu Cech smíšený 1785–1883

6.4 Cech mlynářský 1769–1878 (mistři, tovaryši, učni)

Celkový počet členů, kteří podle knihy v dané době cechem prošli, činil 385 členů. Jedná se o knihu mistrů, ovšem od strany 400r se dočítáme i o učních a tovaryších. Místo původu je uvedeno u 199 z nich. Soustředili se zde mlynáři ze širokého okolí – uvedeno je 48 vesnic a městeček. U 189 členů původ chybí.⁴⁰⁴

Největší počet mistrů⁴⁰⁵ pochází z Kašavy, Kostelce, Fryštáku a Slušovic. Jedná se o místa, která byla součástí lukovského panství ve vzdálenosti do 10 km od Fryštáku.

Hranice byly překročeny v těchto případech: Židlochovice, Žeranovice, Zlín, Zádveřice, Všemina, Vršava, Vizovice, Velký Ořechov, Ústí,⁴⁰⁶ Tlumačov, Teplice,⁴⁰⁷ Sušice,⁴⁰⁸ Slavičín, Martinice, Ludkovice, Lhotka, Kroměříž, Hutisko,⁴⁰⁹ Holešov, Bystřice, Březolupy, Březnice, Bratřejov, Bělov.

Označení „*Januvecký*“ charakterizovalo již zaniklou obec Janůvky v blízkosti Slušovic. Bílá Voda byla rovněž zničena. U následujících míst nelze jednoznačně určit jejich polohu. V případě Valchy se mohlo jednat o osadu, část nějaké obce, nebo o oblast ležící v blízkosti řeky. Totéž platí pro Nové Dvory⁴¹⁰ a Hamry.⁴¹¹

Mlynáři, kteří ušli zřejmě do Fryštáku nejdelší trasu pocházeli z Teplíc, Ústí a Hutiska. A to v rozmezí 30–50 km.

Jak již bylo uvedeno, u 199 členů se dozvídáme informaci o jejich původu. Z nich pocházelo 16 z městečka Fryštáku, 6 z Dolní Vsi a 10 z Horní Vsi. Těchto 32 členů činí celkově 16% místních členů. 84% mlynářů pocházelo odjinud. Vezmeme-li v potaz pouze místa, u kterých jsme si jisti, že nebyla součástí lukovského panství, pak počet členů, kteří přišli z tohoto území, činil 46 členů, tedy 23%.

---

⁴⁰⁴ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech mlynářů 1769–1878, inv. č. 19, kniha mistrů.

⁴⁰⁵ Od fol. 400r zápisy o přijetí za učně a tovaryše.

⁴⁰⁶ Ústí u Vsetína.

⁴⁰⁷ Přikláníla bych se zde k variantě, že se jedná o Teplice nad Bečvou.

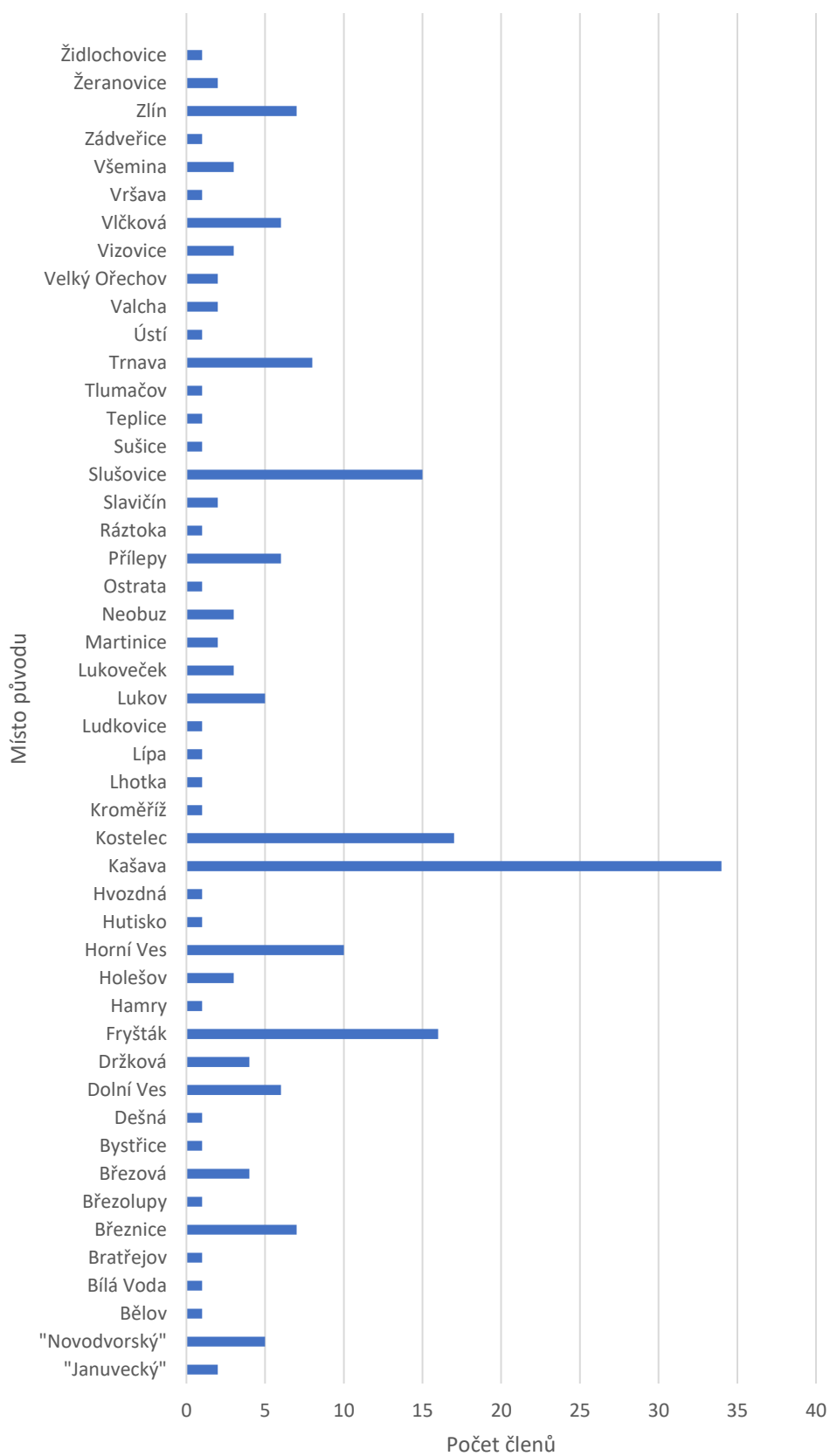
⁴⁰⁸ S velkou pravděpodobností se jedná o Sušice u Uherského Hradiště.

⁴⁰⁹ Snad současné Hutisko-Solanec u Rožnova pod Radhoštěm.

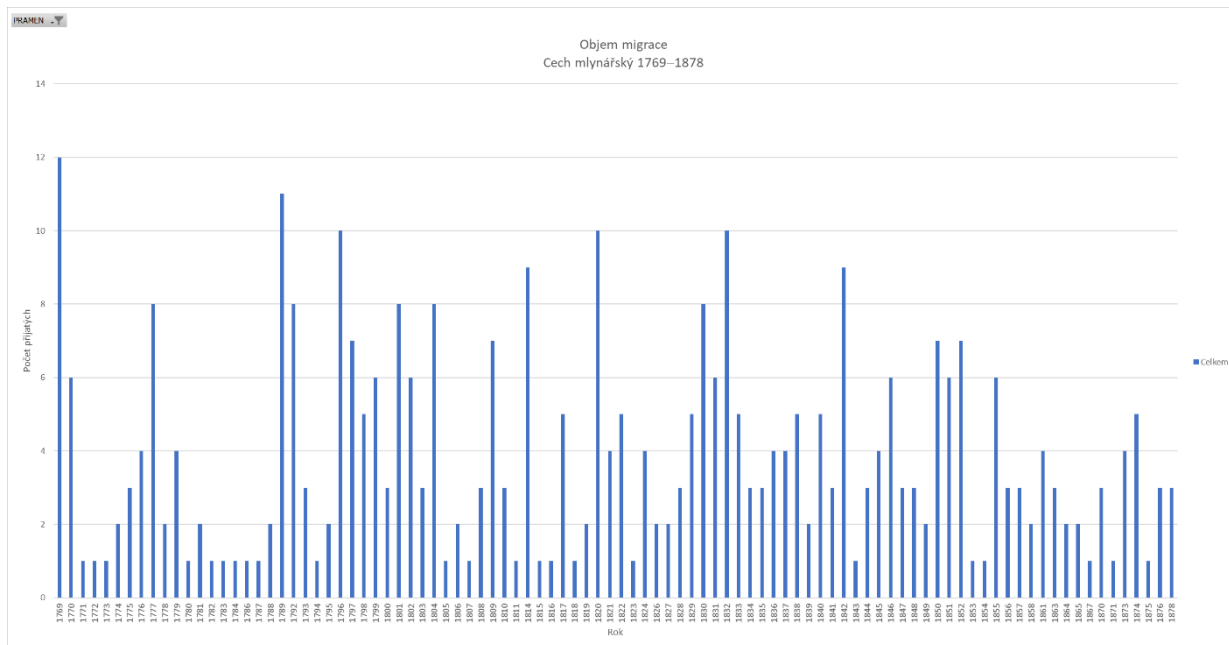
⁴¹⁰ Zde není zřetelné, o které Nové Dvory se jedná.

⁴¹¹ Není zřetelné, o jaké Hamry se jedná. V úvahu připadá, že se jednalo o název obce či o označení hamru jakožto dílny.

Četnost původu Cech mlynářů 1769–1878, inv. č. 19

Níže uvedený graf zobrazuje objem migrace cechu mlynářského v letech 1769–1878. V průměru ročně přicházeli čtyři noví členové. Kulminaci pozorujeme již v roce 1769.

Dále pak se do cechu připovědělo nejvíce členů v roce 1789, 1796, 1814, 1820, 1832, 1842. Poklesy na jednoho člena ročně nastaly v roce 1771–1773, 1780, 1782–1787, 1794, 1805, 1807, 1811, 1815, 1816, 1818, 1823, 1843, 1853, 1854, 1867, 1871, 1875. Objem migrace byl v tomto případě velmi variabilní. Důvodem mohla být naplněná kapacita přijatých mlynářských členů v cechu z let předchozích, kdy jich bylo přijato nadprůměrné množství. Současně mohlo v té době dané řemeslo přestat být atraktivní ku příkladu z důvodu jeho náročnosti, jak fyzické, pracovalo se i 16 hodin denně, tak technické.⁴¹²

⁴¹² Mlynář musel ovládat nejenom řemeslo mlynářské, ale také tesařské. Nutností bylo umět zhotovit a opravit stroje nutné k chodu mlýna. HRUBEŠOVÁ, Nikola: *Historie rouhovanských mlýnů na pozadí dějinných souvislostí. Osudy mlynářských rodin na nich usedlých*. Brno 2013 (magisterská diplomová práce), s. 31–32.

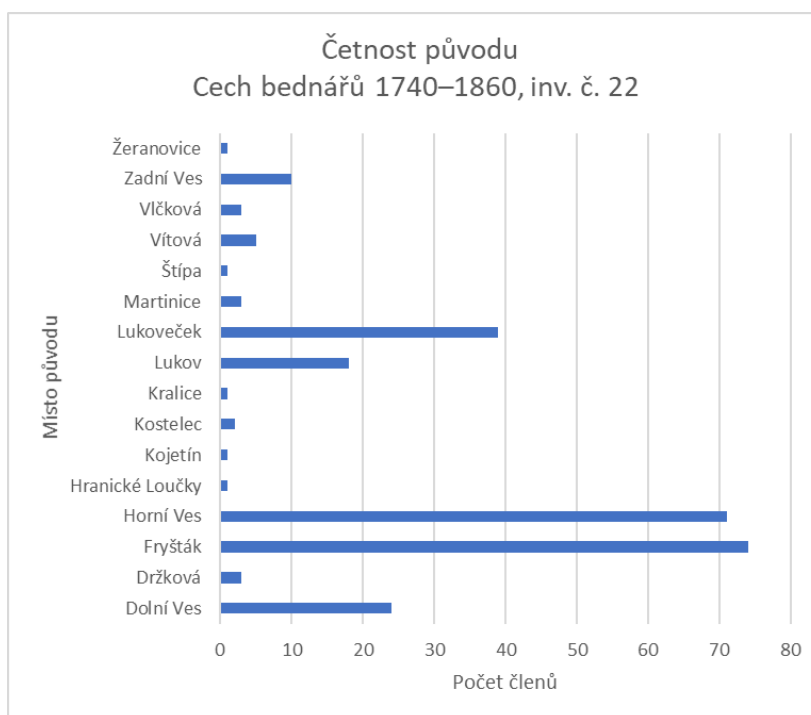

6.5 Cech bednářský 1740–1860 (mistři, tovaryši, učni)

V knize mistrů cechu bednářského se objevuje během let 1740–1860 872 jmen. Bohužel písař u velké většiny z nich neuváděl místo původu.⁴¹³ U pouhých 257 členů je nám tato informace známa. Primárně se jedná o knihu mistrů, obsahuje však také informace o přijatých učních a tovaryších do bednářského cechu.⁴¹⁴

Celkový počet vesnic a městeček, se kterými se v knize setkáváme, je 16. Nejvíce členů pocházelo z Fryštáku, a to 74. Z Dolní a Horní Vsi jich pocházelo dohromady 95. O členech, u nichž je nám jejich původ znám, víme, že 66% z nich bylo místních.

Hranice panství překročili mistři z Žeranovic, Martinic, Kralic,⁴¹⁵ Kojetína⁴¹⁶ a Hranických Louček.⁴¹⁷ Nejdlejší ušlá vzdálenost je diskutabilní. V případě Hranických Louček můžeme s jistotou říci, že František Kainar (Kajnar) v roce 1800⁴¹⁸ migroval do cechu ve vzdálenosti okolo 40 km. V tomto případě necelé 3% členů pocházely z území mimo lukovské panství. Zbylých 97% migrovalo v rámci tohoto územního celku.

⁴¹³ Mohlo tomu tak být z toho důvodu, že se jednalo o místní obyvatele. Na tuto informaci nicméně nelze stoprocentně spoléhat.

⁴¹⁴ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech bednářů 1740–1860, inv. č. 22, kniha mistrů.

⁴¹⁵ Mohlo se jednat o dnešní Kralice na Hané, nebo Kralice nad Oslavou.

⁴¹⁶ I v případě Kojetína není zřejmé, o který Kojetín se jedná.

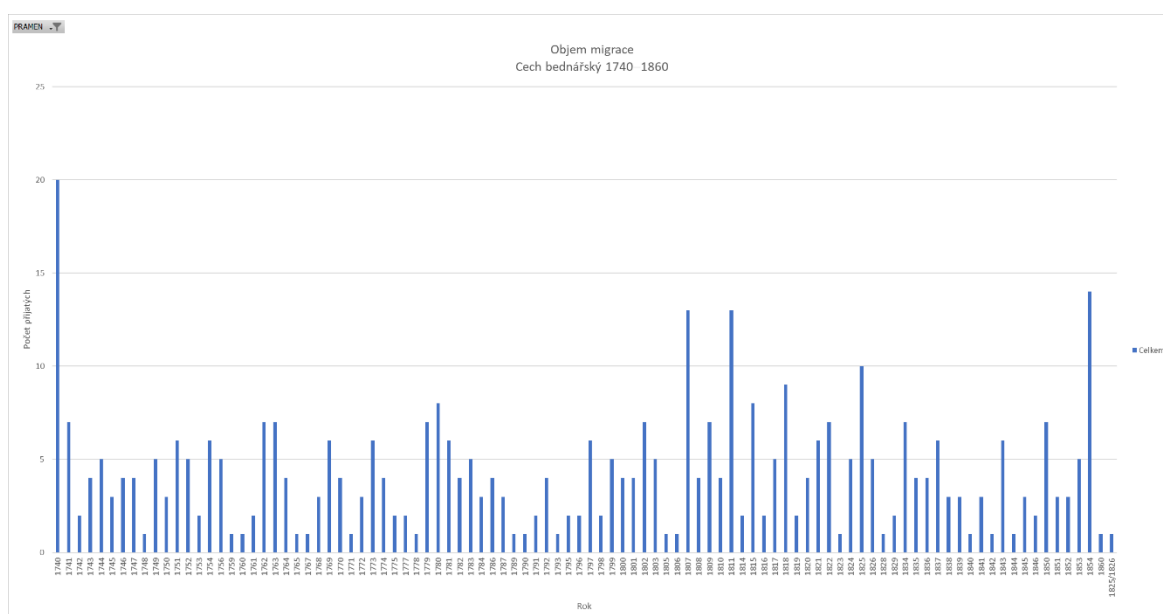
⁴¹⁷ Osada Hranické Loučky původně nesly název Kozí Loučky.

⁴¹⁸ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech bednářů 1740–1860, inv. č. 22, kniha mistrů.

S největší četností se zde objevují Fryšták, Horní Ves, Lukoveček, Dolní Ves a Lukov. Všechna tato místa byla součástí lukovského panství a jejich vzdálenost od Fryštáku byla menší než 5 km.

Následující graf nám ukáže celkový objem migrace bednářů. Průměrně do cechu přicházeli 4 členové za rok. Kulminace nastala v prvním roce, od kterého byla kniha mistrů vedena, tedy v roce 1740. Přisun nových členů byl v případě bednářského cechu relativně ustálený – pohyboval se mezi jedním až pěti mistry ročně. Vetší změny nastaly v letech 1807, 1811, 1825, 1854, kdy se počty pohybovaly mezi 10–14 nově příchozími.

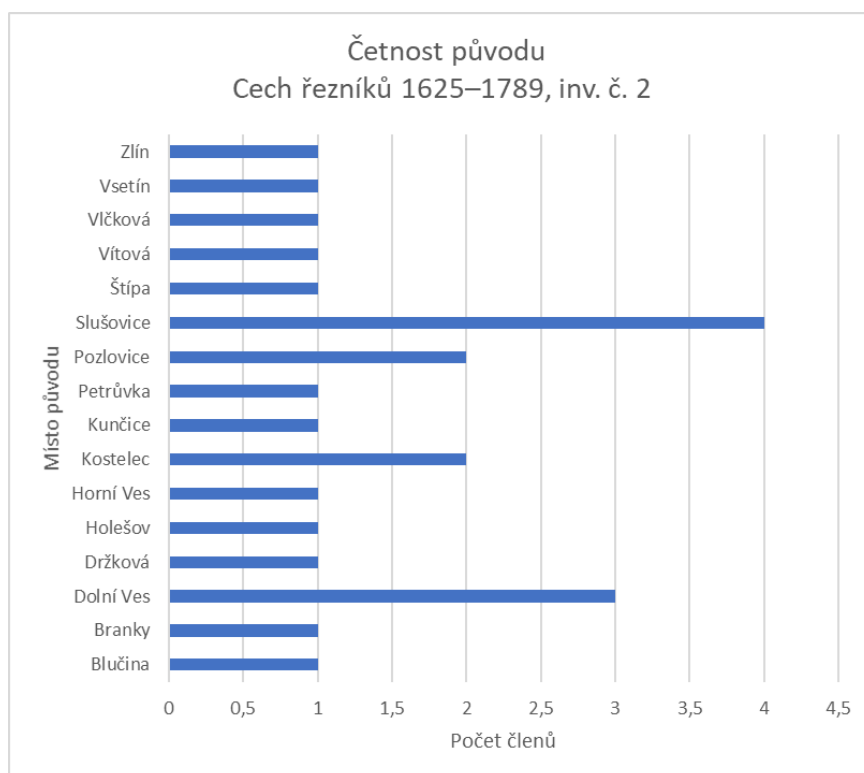
Poslední sloupec je věnován přelomovému roku 1825/1826. Poslední zápis pochází z roku 1860, kdy byl do cechu přijat Jan Doležal z Horní Vsi.⁴¹⁹

⁴¹⁹ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech bednářů 1740–1860, inv. č. 22, kniha mistrů.

6.6 Cech řeznický 1625–1789 (mistři, tovaryši)

Řezníků bylo v cechu v letech 1625–1789 uvedeno celkem 358. Kniha přijatých mistrů do cechu eviduje rovněž v několika případech zápisy o přijetí tovaryšů. V rámci tohoto cechu nelze z důvodu častého neuvádění původu vyvozovat větší důsledky. O místě původu se dočítáme u pouhých 23 členů, kteří pocházeli z 16 vesnic/městeček znázorněných v grafu.

Vzhledem k nedostatku informací nelze v tomto případě procentuálně hodnotit místní a „přespolní“ mistry. Cech nám umožňuje zhodnotit pouze vzdálenost daných míst. Hranici panství překročili řezníci ze Zlína, Vsetína, Pozlovic, Petrůvky, Kunčic, Holešova, Branek a Blučiny.

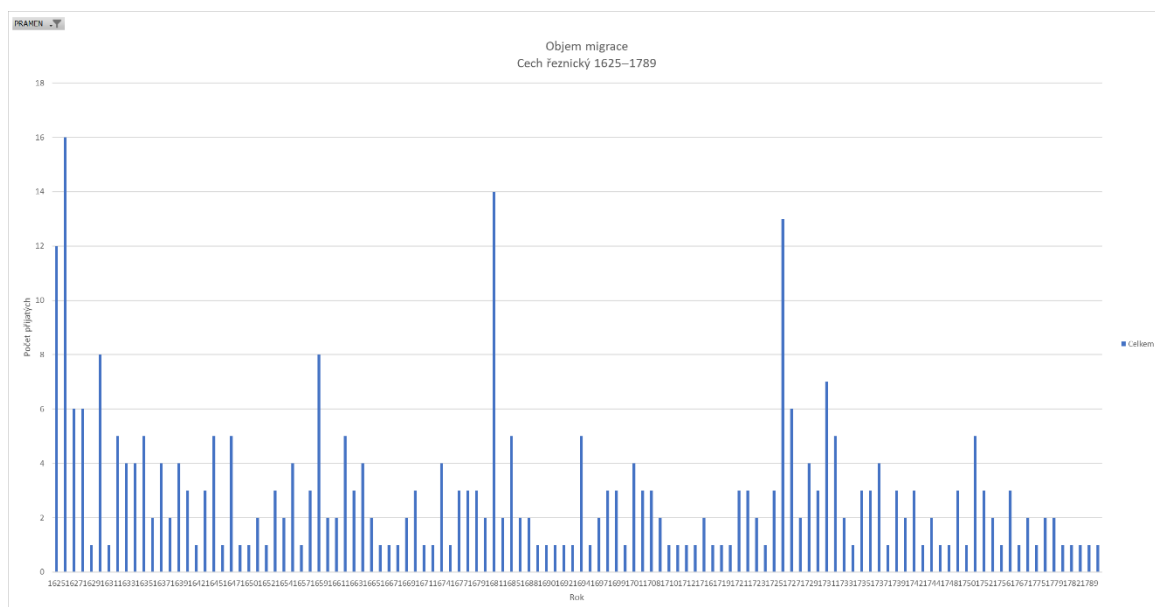
V případě Branek byla vzdálenost od Fryštáku 30 km. Pokud se jednalo o Kunčice u Přerova, pak Jan Závada v roce 1652⁴²⁰ ušel vzdálenost 40 km. Mohlo se však jednat o Kunčice pod Ondřejníkem, o Kunčice v blízkosti Ostravy, o Kunčice v dnešním Olomouckém kraji. Městečko Blučina nacházející se v blízkosti Rajhradu bylo

⁴²⁰ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech řezníků 1625–1789, inv. č. 2, kniha mistrů.

pravděpodobně z výše zmíněných nejdále – necelých 100 km vzdálené. Dozvídáme se o něm v zápisu o Ondřeji Holobrádkovi v roce 1662.⁴²¹

Připovědět⁴²² člena do cechu nemusel pouze otec svého syna. V zápisech knihy mistrů řeznického cechu se dočítáme o tom, že Václav Žák připověděl v roce 1732 po svém zemřelém bratru pozůstalého syna Ignáce Žáka.⁴²³ V tomto případě tedy strýc připověděl do cechu svého synovce.

Níže uvedený graf zobrazující objem migrace cechu řeznického v letech 1625–1789 ukazuje, že průměrný počet členů ročně činil tři. Kulminace vyvrcholila již v roce 1626 (16 členů). Dále pozorujeme větší počet přijímaných v roce 1625 (12 členů), 1681 (14 členů) a 1726 (13 členů). Poslední sloupec je věnován roku 1652/1653. Až na zmíněné výjimky má objem migrace v uvedených letech obdobný průběh.

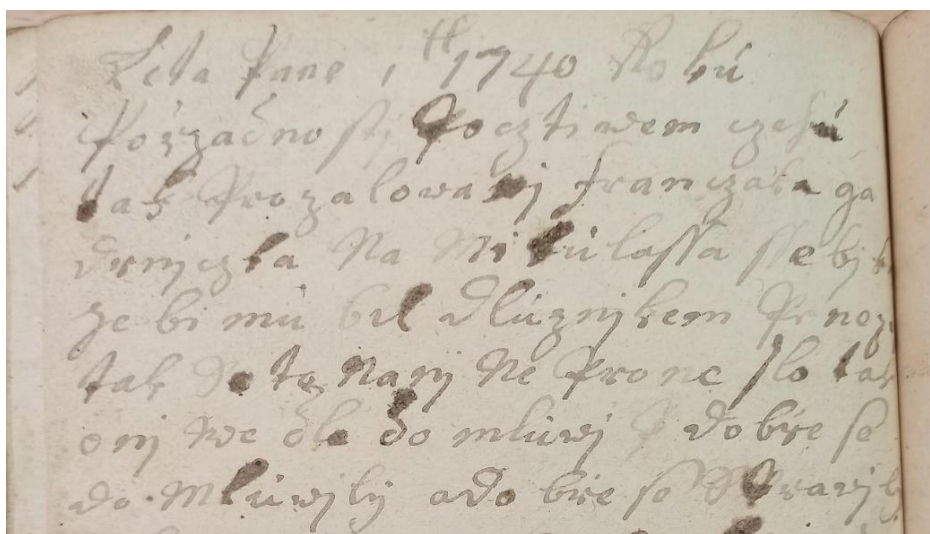
Velmi zajímavou specifičností dané knihy jsou zápisy zvané „porovnání“, s nimiž se setkáváme pouze v případě cechu řeznického. Jedná se o poznamenání pří, které mezi členy nastaly. Dozvídáme se o nich v roce 1637/1638, 1677, 1680, 1706, 1707, 1726, 1730 a 1740. Tyto neshody mohly skončit udobřením se, domluvou, nebo uložením pokuty. Jako příklad si uvedeme dvě pře, které mezi řeznickými členy nastaly. O první z nich nás informuje zápis z roku 1740. Francek Jadrníček žaloval na Mikuláše Šebíka.

⁴²¹ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech řezníků 1625–1789, inv. č. 2, kniha mistrů.

⁴²² Tedy přijetí člena do cechu.

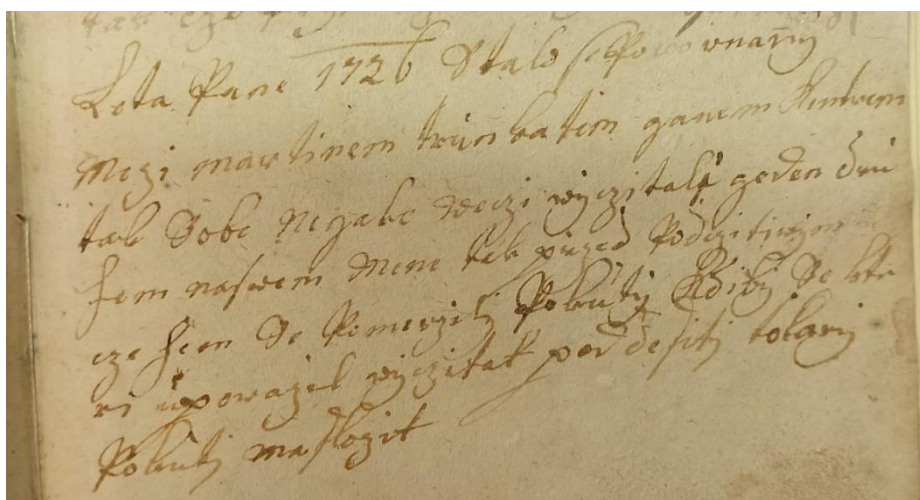
⁴²³ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech řezníků 1625–1789, inv. č. 2, kniha mistrů.

V zápise je uvedeno, že jsou srozuměni s tím, že se mají usmířit. Pokud tak neučiní a budou na sebe stále žalovat, postihne je trest.⁴²⁴

Obrázek č. 4⁴²⁵

Druhý spor se uskutečnil mezi Martinem Trunkátem a Janem [Kyntrem?]. Jeden druhému vyčítal jisté věci. Bylo jim uloženo, že pokud tak nepřestanou činit, čeká je pokuta ve výši 10 tolarů.⁴²⁶

Obrázek č. 5⁴²⁷

---

⁴²⁴ Tamtéž.

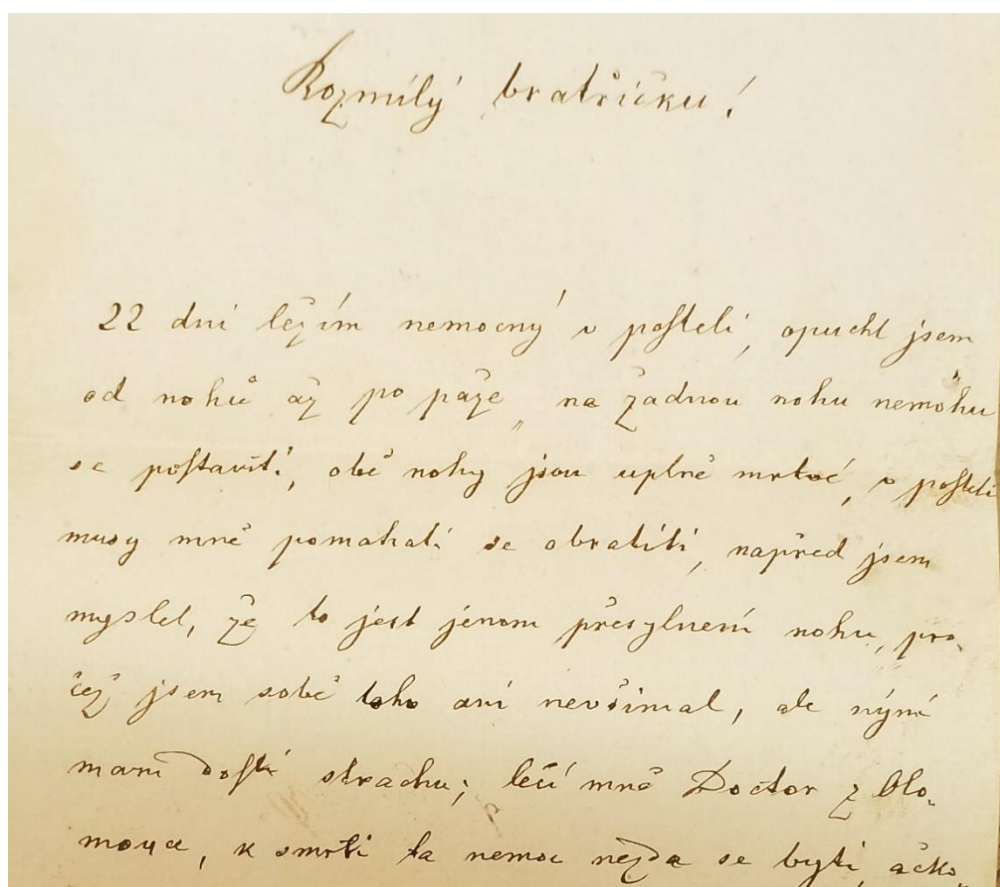
⁴²⁵ Tamtéž.

⁴²⁶ Tamtéž.

⁴²⁷ Tamtéž.

Do cechovní knihy řezníků byl vložen dopis ze 17. září 1881. Vzhledem k tomu, že zápisy končí rokem 1789, je těžké odhadnout, o koho se jednalo. Adresátem tohoto psaní je František píšící svému bratrovi, že je vážně nemocný. Je léčen doktorem z Olomouce. O jakou nemoc se jedná, není Františkovi známo. Přiznává, že může zemřít. Píše následující:

„22 dní ležím nemocný v posteli, opuchl jsem od nohů až po paže, na žádnou nohu nemohu se postavit, obě nohy jsou úplně mrtvé, v posteli musí mně pomáhati se obrátiti, napřed jsem myslel, že to je jenom přesilení nohou, pročej jsem sobě toho ani nevšimal, ale nyní mám dosti strachu.“⁴²⁸

Rozmilý bratříčku!

22 dní ležím nemocný v posteli, opuchl jsem od nohů až po paže, na žádnou nohu nemohu se postavit, obě nohy jsou úplně mrtvé, v posteli musí mně pomáhati se obrátiti, napřed jsem myslel, že to jest jenom přesilení nohou, pročej jsem sobě toho ani nevšimal, ale nyní mám dosti strachu; léčí mne Doktor z Olomouce, k smrti ta nemoc nejde se býti, ačkoli

Obrázek č. 6⁴²⁹

⁴²⁸ Tamtéž.

⁴²⁹ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech řezníků 1625–1789, inv. č. 2, kniha mistrů.

6.7 Cech tkalcovský 1712–1857 (mistři, učni)

Cech tkalcovský sdružoval celkově za dobu své existence 832 členů. Místo původu je nám známo u 249 z nich, tedy u necelé třetiny. Kniha obsahuje zápisy z let 1712–1857. Tyto se týkají přijatých mistrů. Od roku 1752 do roku 1778 informuje i učních přijatých do tkalcovského cechu.

V době vzniku cechovní knihy mistrů byl v roce 1712 starším cechmistrem Václav Zavrtal. Pozici mladšího cechmistra pak zastával Václav Hoferek.⁴³⁰

Od roku 1818 se v zápisech dočítáme o tzv. mládkovství. Mládek byl čerstvě přijatý nejmladší mistr v cechu. Vůči ostatním starším mistrům měl jisté povinnosti.⁴³¹ Mládkovskou povinnost si mohl buď odsloužit, anebo se z ní vyplatit. Tato povinnost se týkala i mistrovských synů. Ti museli zaplatit půl funtu vosku, ostatní pak museli zaplatit jeden celý funt. U 295 mladých mistrů se dočítáme o jejich mládkovství. Tyto zápisy končí rokem 1842.⁴³² Mládkovství se netýkalo pouze mistrů, ale i tovaryšů. Učedník, který měl být přijat do tovaryšského stavu musel projít jakýmsi ceremoniálem. Mělo se jednat o symbolické „očistění“ od učednických mravů a přípravu k tovaryšství. Starší tovaryši mladšího člena patrně „škádli“ a provokovali. Stávalo se, že učeň musel splnit jisté úkoly jako např. skákání přes lavici. Až poté mohl být řádně přijat za tovaryše.⁴³³

Graf zobrazující četnost původu nás seznamuje s 25 různými místy původu. Nejvíce členů pocházelo z Fryštáku, a to 57. Z Dolní Vsi jich bylo 39 a z Horní Vsi rovněž 39. Těchto 135 členů tvořilo 54% cechovních členů. Ze Zadní Vsi⁴³⁴ jich přišlo 26 a z Lukovečka 21. V těchto případech se jednalo o migraci na krátkou vzdálenost. Pokud bychom vzali v potaz i Zadní Ves, která bývala dříve osadou Dolní Vsi, činil by finální počet místních 65% – nadpoloviční většinu.

Hranice panství zde patrně nebyly v žádném z případů překročeny. U ostatních míst nelze s jistotou říci, kde se nacházela. Uvedení pouhého čísla domu nastalo v pěti případech. Jednalo se o čísla domů 11, 30, 44, 48, 54. Jako první by přicházelo v úvahu, že písař neuvedl místo původu, jelikož se jednalo o rodilé Fryštáčany. Tato teorie je ovšem vyvrácena, vzhledem k tomu, že se s uvedením čísla domu setkáváme

⁴³⁰ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1712–1857, inv. č. 5, kniha mistrů.

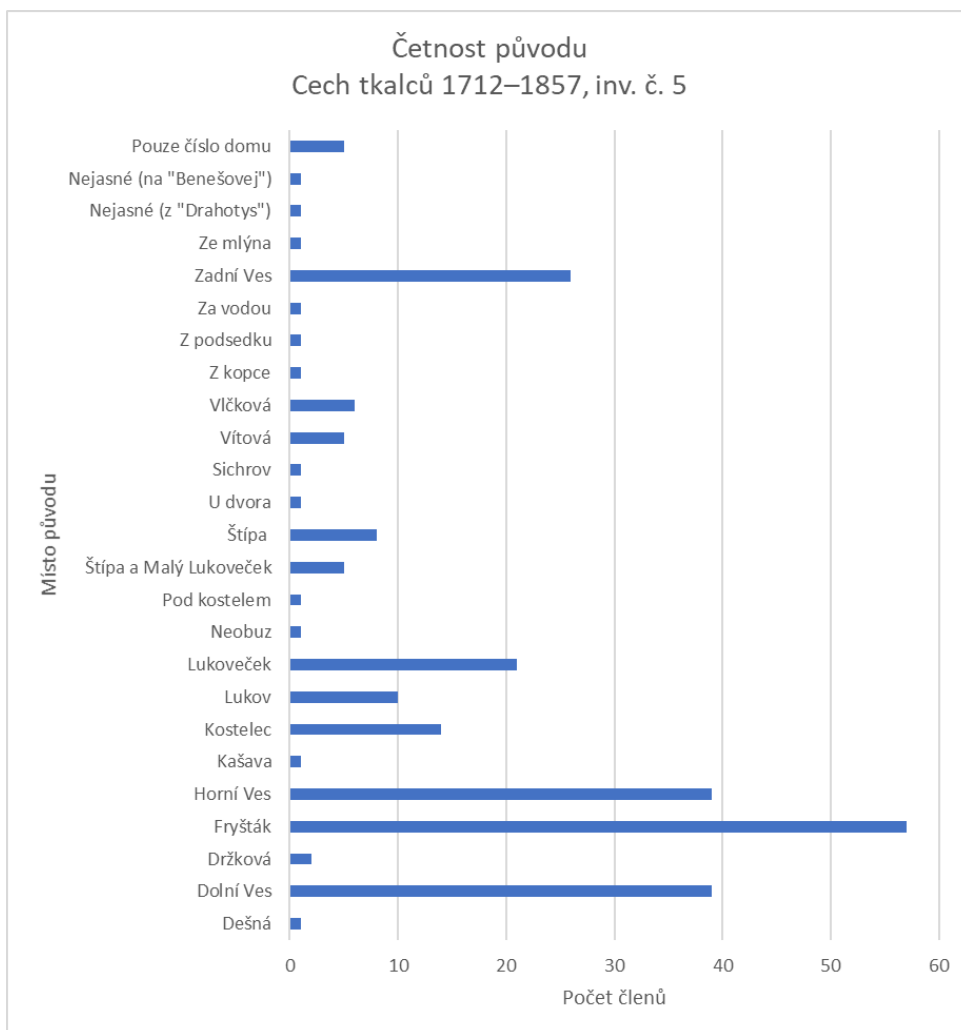
⁴³¹ DOČKALOVÁ, Kristýna: *Cechy v Bojkovicích*. Olomouc 2010, s. 38 (magisterská diplomová práce).

⁴³² MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1712–1857, inv. č. 5, kniha mistrů.

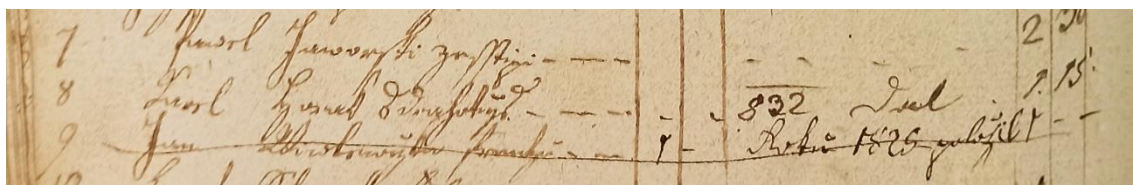
⁴³³ WINTER, Z.: *Český průmysl a obchod*, s. 334–335.

⁴³⁴ Zadní Ves bývala jakožto osada součástí Dolní Vsi. Dnes je již zaniklá.

v cechovních knihách i v případě jiných vesniček. Je však patrné, že se s velkou pravděpodobností jednalo o místa v rámci lukovského panství.

U popisků „na Benešovej“ a „z Drahotys/Drahotis“ nelze jasně stanovit, kde tato místa ležela. Zápis z roku 1818 obsahující seznam mládků uvádí jako osmého Karla Horáka z „Drahotys“.⁴³⁵

Obrázek č. 7⁴³⁶

⁴³⁵ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1712–1857, inv. č. 5, kniha mistrů.

⁴³⁶ Tamtéž.

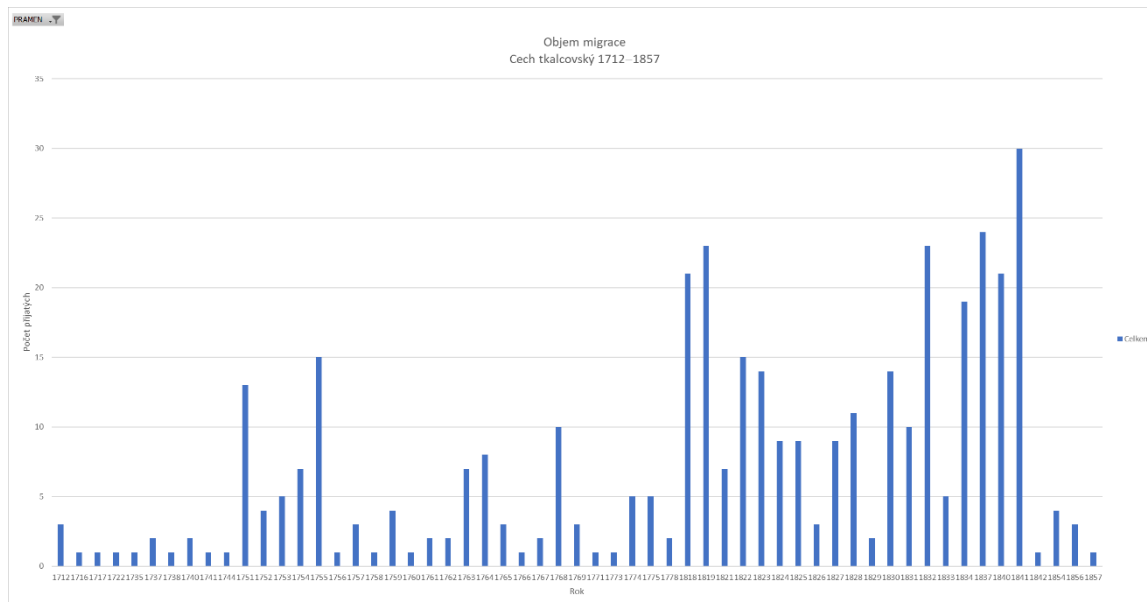

Přichází zde v úvahu možnost, že se mohlo jednat o Drahotice, Drahotín, nebo Drahotuše. Vzhledem k tomu, že se nám v žádné z jedenácti cechovních knih tento název nevyskytuje, je jeho odhad velice složitou záležitostí.

Další nejasnosti jsou spojeny s pojmy „ze mlýna“, „za vodou“, „z kopce“, „u dvora“, „pod kostelem“, „z podsedku“. V těchto případech se nepochybně mohlo jednat o místní charakteristiky bydliště daného člena.

Nutno uvést, z jakého důvodu je jedna kolonka věnována „Štípe a Lukovečku“ současně. Jedná se o to, že písař knihy tkalcovského cechu pokaždé předepsal místo, odkud členi pocházejí a dále už jejich původ neuváděl. V tomto případě tedy na jedné straně předepsal „Štípa a Lukoveček“ a u členů, které pod tuto část zařadil již rozdělení odkud který pocházel nevedl. Mohli tedy pocházet jak ze Štípy, tak z Lukovečku. Jednalo se nicméně o pouhých pět členů.

Tento graf znázorňuje objem migrace cechu tkalcovského v letech 1712–1857. Průměrně bylo co rok přijato sedm členů. Vyvrcholení pozorujeme v roce 1841, kdy bylo připovězeno 30 nových členů.

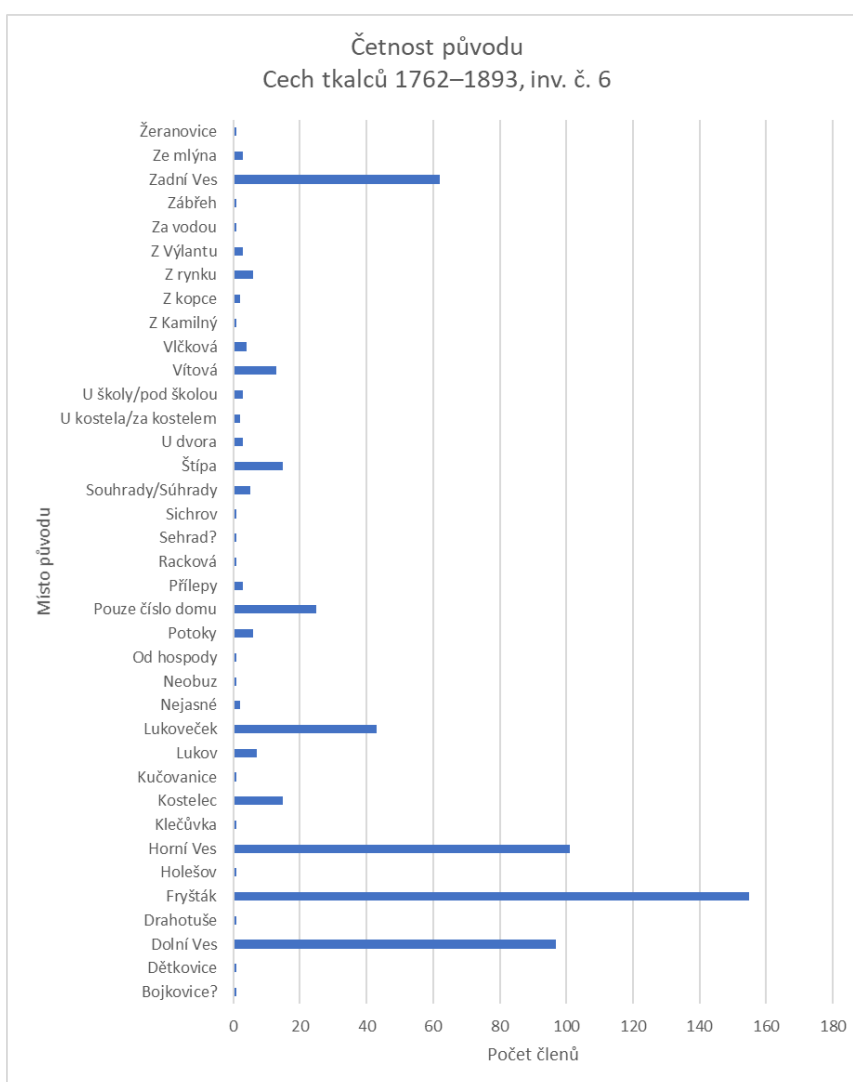

Od roku 1712 do roku 1744 byli do cechu tkalců přijímání jeden až tři členové. První výraznější změna nastala v letech 1751–1755, kdy tyto počty stouply až na 15 nově přijatých ročně. Poté hodnoty spíše klesaly, až na výjimky, do roku 1778. Od roku 1818 do roku 1841 pozorujeme výrazné zvýšení počtu přijímaných členů. V tomto mezidobí

14 let přichází do tkalcovského cechu průměrně 11 členů ročně. Průměr se nám tak výrazně navyšuje. Od roku 1842 nastává zřetelný pokles končící rokem 1857, kdy byl do cechu přijat mistr Josef Doležal z Dolní Vsi.⁴³⁷

6.8 Cech tkalcovský 1762–1893 (mistři)

Tkalcovský cech v letech 1762–1893 čítal 1155 členů. Původ je nám znám u 590 z nich. U zbylých 565 není uveden. Nejvíce mistrů pochází z Fryštáku – 155 členů. Z Dolní Vsi jich pochází 97 a z Horní Vsi 101. Celkově se jedná o 353 členů. 56% mistrů tak během zmíněných 131 pocházelo z Fryštáku, Horní Vsi a Dolní Vsi. V cechovní knize se vyskytují ojedinělé zápisy z let 1885–1887, 1891–1893.

⁴³⁷ Tamtéž.

Mezi nejvíce zastoupená místa patří Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Zadní Ves a Lukoveček. Připočteme-li i v tomto případě k procentuálním počtům Zadní Ves s jejími 62 členy, pak 70% mistrů bylo místních. U všech zmíněných míst mistři migrovali na krátkou vzdálenost. Z jiných panství přišli obyvatelé z následujících míst: Žeranovice, Zábřeh, Racková, Kučovanice,⁴³⁸ Holešov, Drahotuše, Dětkovice a zřejmě Bojkovice.⁴³⁹

U názvu Súhrady můžeme zvažovat hned několik variant. Mohlo se jednat o označení meze, hranice mezi poli, loukami a lesy.⁴⁴⁰ V úvahu ale také připadá, že se jednalo o místní fryštácký název „*Souhrady*“ odkazující na existenci opevnění města. Rovněž tak tomu mohlo být v případě, kdy písař zapsal u Josefa Chudárka původ ze „*Sehrad*“.⁴⁴¹ Zde připadá v úvahu, že se písař přepsal a chtěl napsat ze „*Suhrad*“, nicméně mohlo se také jednat o nedokončený zápis a „*Sehrad*“ mohlo značit kupříkladu Sehradice. Rovněž v případě Kamilné není známo, kde se toto území nacházelo. Proto tato místa nezařazujeme do procentuální statistiky.

Karel Horák, o němž je veden zápis k roku 1817, pocházel z Drahotuš. Do Fryštáku migroval ze vzdálenosti okolo 35 km.⁴⁴²

I v tomto případě se setkáváme s názvy, u nichž lze předpokládat, že byly spojeny s městečkem Fryštákem – „*z Vylantu*“,⁴⁴³ „*ze mlýna*“, „*za vodou*“, „*z kopce*“, „*z rynku*“, „*u školy/pod školou*“, „*u kostela/za kostelem*“, „*u dvora*“, „*od hospody*“. V případě Potok se taktéž mohlo jednat o místní název.

O kolika procentech členů můžeme s jistotou říci, že překročili hranici lukovského panství? Celkově se jedná o osm mistrů, tedy 1,3 % členů pocházelo z jiných panství. V tkalcovském cechu v letech 1762–1893 převažují místa, která se vyskytovala uvnitř lukovského panství.

Z roku 1785 pochází smlouva věnovaná nově přijatým cizím učňům, kteří budou chtít vstoupit do tkalcovského cechu ať už na pozici učně, tovaryše, nebo mistra. Tito jsou povinni složit 20 funtů – dva díly dají do cechovní pokladnice a třetí díl svému mistrovi za vyučenou. Pokud by kdokoliv z nich chtěl tento závazek zrušit, čeká ho

---

⁴³⁸ V současné době se jedná o samotou Kučovanice, která patří k obci Racková. Ta spadala do holešovského panství.

⁴³⁹ U Bojkovic bylo místo původu hůře čitelné.

⁴⁴⁰ <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx?hw=s%C3%BAhrada> [cit. 16.7.2021]

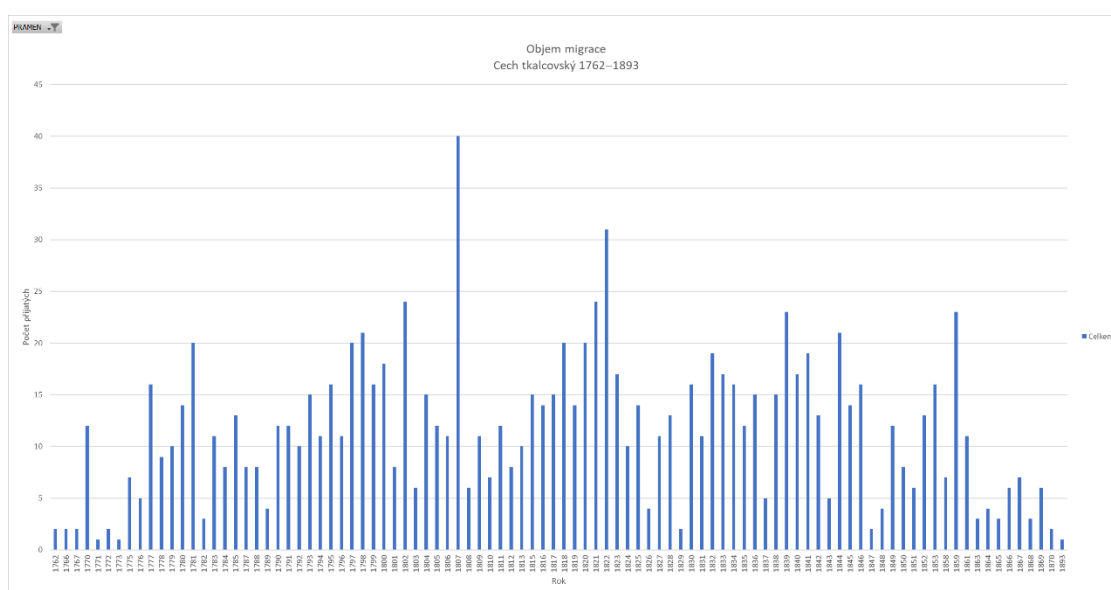
⁴⁴¹ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1762–1893, inv. č. 6, kniha mistrů.

⁴⁴² Tamtéž.

⁴⁴³ Vylanta se nazývá fryštácký rybník.

pokuta dalších 20 funtů. Pod touto smlouvou jsou podepsáni tito mistři: Josef Matula, Tomáš Zavrtal, Jan Švach, Šimon Mlýnek, Jan Matula, Jan Krajča, Jan Kolaja a Jan Chmelař.⁴⁴⁴

V cechovní knize se dozvídáme také informaci o tom, že je Mikuláš Mikulík nyní (v roce 1820) vojákem.⁴⁴⁵ Tuto informaci můžeme chápat tak, že v dané chvíli Mikuláš Mikulík nemohl vykonávat post mistra. Pravděpodobně v této době sloužil u armády v rámci povinné vojenské služby.

Výše uvedený graf znázorňující objem migrace v letech 1762–1893 ukazuje, že průměrně během jednoho roku bylo do cechu přijato 12 tkalců. Horní kulminace nastává v roce 1807, kdy do cechu přišlo 40 nových členů. Další výraznější změny nastaly v letech 1781 (20 členů), 1797 (20 členů), 1798 (21 členů), 1802 (24 členů), 1818 (20 členů), 1820 (20 členů), 1821 (24 členů), 1822 (31 členů), 1839 (23 členů), 1844 (21 členů), 1859 (23 členů). Zpočátku bylo přijímáno okolo 2 členů za rok, nicméně od roku 1775 začaly tyto hodnoty průběžně stoupat. Pokles nastal až v roce 1863. Václav Kasala jakožto poslední člen byl přijat v roce 1893.⁴⁴⁶

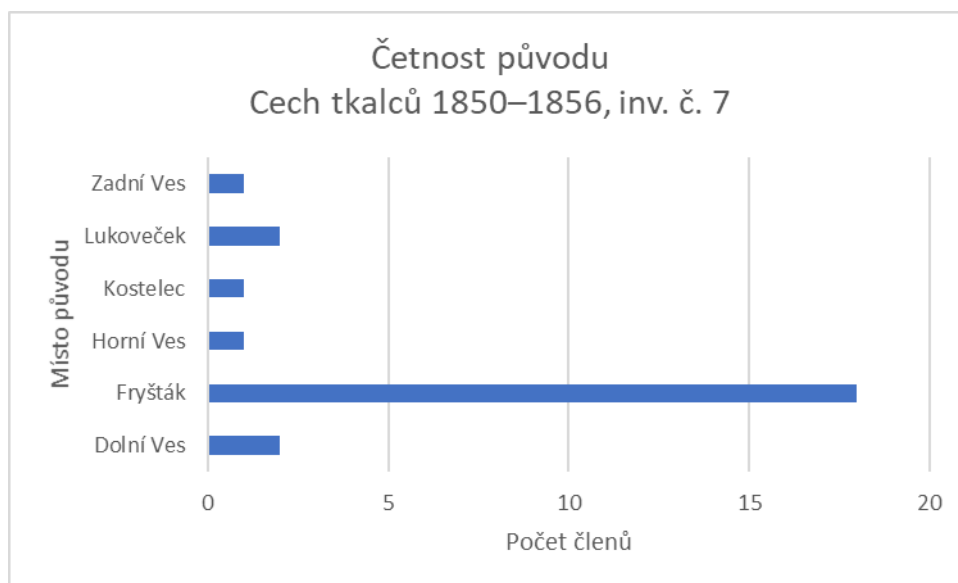
⁴⁴⁴ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1762–1893, inv. č. 6, kniha mistrů.

⁴⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁴⁶ Tamtéž.

6.9 Cech tkalcovský 1850–1856 (mistři)

Kniha cechu tkalcovského z let 1850–1856 nejenom že zahrnuje dobu pouhých šesti let, ale také obsahuje záznam o pouhých 25 mistrovských členech. Zjevně navazuje na předchozí cechovní knihy tkalcovského řemesla.

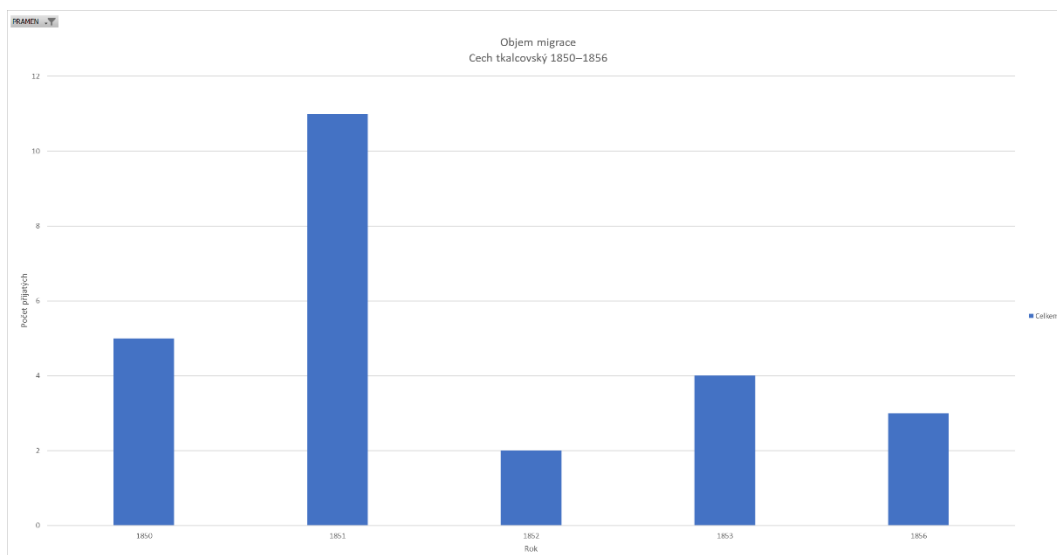

U všech těchto osob je nám znám jejich původ. S největší četností se objevují mistři z Fryštáku. Jedná se o 18 členů. Společně s mistry z Horní a Dolní Vsi čítali 21 členů. V dalších případech se jedná o pouhé jednotky, kdy se všechna místa uvedená v grafu nacházejí v lukovském panství. Počet místních mistrů čítal 84%. Zbýlých 16% pocházelo z okolních vesniček.

Kniha cechu tkalcovského obsahuje protokol z 24. února 1884, který stanovuje, co se má stát s pozůstalostí již zaniklého cechu. Do chrámu Páně ve Fryštáku se má z cechovního kapitálu koupit „skleněný důstojný lustr“. Pod protokolem je podepsán cechmistr Josef Kamenář spolu s dalšími patnácti cechovními členy.⁴⁴⁷

Níže znázorněný graf objemu migrace ukazuje, že počet přijatých kulminoval v roce 1851 (11 členů). V letech zaznamenaných v grafu přišlo průměrně do cechu pět členů. Nejnižší počet nově přijatých pozorujeme v roce 1852 (dva členové). V tomto případě máme nedostatek dat, abychom mohli vyvodit větší důsledky.

⁴⁴⁷ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1850–1856, inv. č. 7, kniha mistrů.

6.10 Cech tkalcovský 1771–1893 (učni, tovaryši)

Knih učňů a tovaryšů obsahuje zápisy o 1174 členech cechu. Původ je znám u 739 z nich. Různorodost původu je zde největší ze všech fryštáckých cechů. Celkově se dozvídáme o 54 místech. Vzhledem k své velikosti bude graf znázorňující četnost původu vložen až na konci této kapitoly.

Nejvíce členů pochází z městečka Fryštáku, a to 188 učňů a tovaryšů. Společně s dolnoveskými a hornoveskými mistry čítali 450 členů, tedy 61%. Dále je zde ve větším počtu zastoupen Lukoveček (54 členů) a Štípa (38 členů). Všechna tato místa se nachází v blízkosti městečka, které je předmětem výzkumu.

Mimo lukovské panství pocházeli učni a tovaryši ze Zábrdovic,⁴⁴⁸ z Olomouckého kraje, Vršavy, Vlachovic, Vizovic, Rackové, Příluk, Mysločovic, Kvítkovic, Kudlova, Kelče, Kanic, Hulína, Holešova, Bystřice, Březnice a Brna.

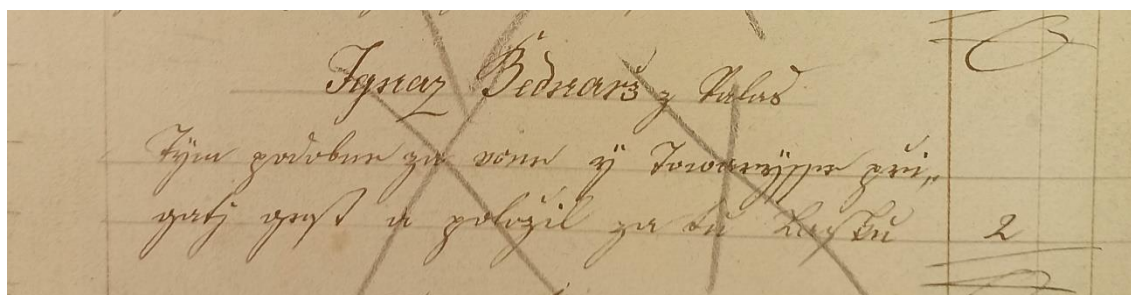
Sichrov⁴⁴⁹ značí název městské části Fryštáku dokládající existenci městských hradeb. Přívlastek „ze Suchého“ by mohl charakterizovat místní část ve Fryštáku. Dále pak nelze z důvodu čitelnosti zápisu s jistotou říci, zda se jednalo o Dobrouč. Tytéž nejasnosti nastávají i v případě Nového Dvorce a Přední Vsi. Novým Dvorcem mohl být myšlen i Nový Dvůr. Z tohoto důvodu nejsme schopni rozeznat, odkud daný člen

⁴⁴⁸ Jedná se o městskou brněnskou část.

⁴⁴⁹ I v případě připočítání dvou mistrů ze Sichrova činí hodnota místních mistrů 61%.

pocházel. Vzhledem k tomu, že Zadní Ves byla, dnes již zaniklou, osadou Dolní Vsi, přikláněla bych se k variantě, že tomu tak bylo i v případě Přední Vsi.

Problematickým je též původ u Ignáce Bednáře. Zápis, ač není datován, pochází pravděpodobně z let 1845–1848. Písař uvádí, že zmíněný muž pochází „z Palas“. Identifikace tohoto místa je však obtížná. V žádné z cechovních knih se tento název již nevyskytuje.⁴⁵⁰

Obrázek č. 8⁴⁵¹

V cechu se objevují členové až z okolí Brna. Pocházelo jich odsud 14. Dva z nich z předměstské čtvrti Horní Cejl, jeden z Dolního Cejlu, jeden ze starého Brna, další pak ze Zábrdovic. U vesnice Kanice bych se též přikláněla k variantě, že se jednalo o obec ležící v blízkosti Brna.⁴⁵²

V několika sondách si přiblížíme, jakým způsobem postupovali vybraní učni v tkalcovském cechu – po jaké době se stali tovaryši.

Josef Mikel⁴⁵³ byl v roce 1811 přijat do cechu za učně. O rok později, v roce 1812, se stává tovaryšem. Bartoloměj Pitka z Dolní Vsi byl připovězen rovněž v roce 1811. Tovaryšského postu však dosáhl v roce 1813. Bartoloměj Košut⁴⁵⁴ přijatý v tomtéž roce se stal tovaryšem po třech letech v roce 1814. Franc/František Hnila,⁴⁵⁵ vstupující do cechu v roce 1812 se tovaryšem stal až v roce 1817, tedy po pěti letech.⁴⁵⁶ Zde názorně

⁴⁵⁰ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1771–1893, inv. č. 8, kniha učňů a tovaryšů.

⁴⁵¹ Tamtéž.

⁴⁵² Tamtéž.

⁴⁵³ Původ v cechovní knize neuveden.

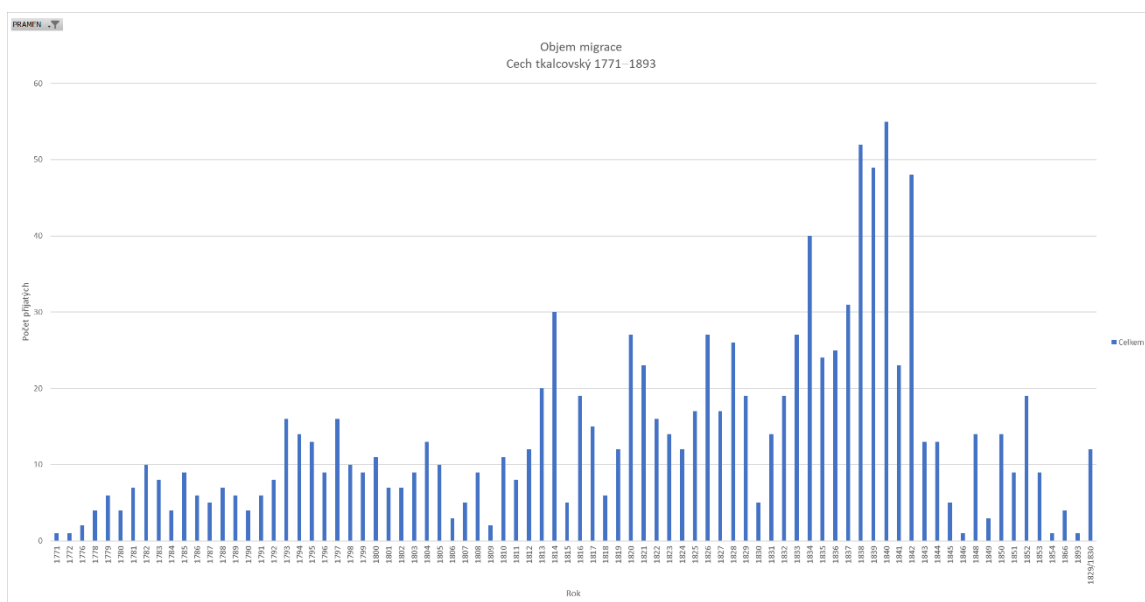
⁴⁵⁴ Syn kováře Šimona Košuta.

⁴⁵⁵ Původ v cechovní knize neuveden.

⁴⁵⁶ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1771–1893, inv. č. 8, kniha učňů a tovaryšů.

vidíme, jak různorodá byla délka bytí v tovaryšství. Lišila se člen od člena. Nicméně lze konstatovat, že doba tří let patřila mezi nejčastější varianty.

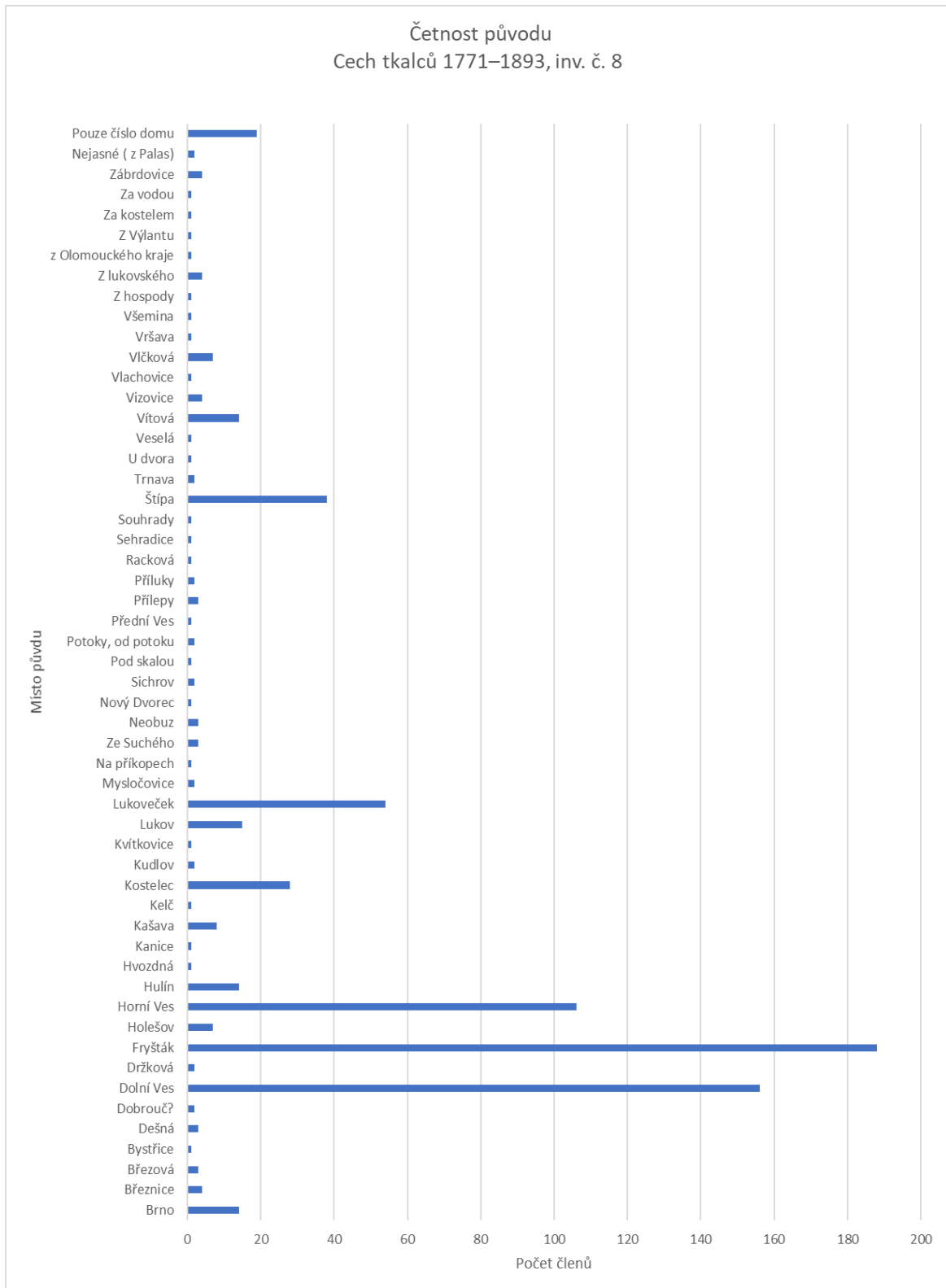
Zhodnotíme-li migrační vzdálenost u míst, u nichž známe jejich polohu, pak nejdlejší trasu ušli učni a tovaryši z okolí Brna a Olomouckého kraje. Mohlo se jednat až o 90 km interval. Proč se právě u tohoto cechu vyskytuje migrace na delší vzdálenost? Lze předpokládat, že je to právě díky velkému množství inovací v tomto cechu. Tato informace se však nedá generalizovat. Prestiž řemesla se odvíjela v souvislosti se situací daného regionu. Celkově pozorujeme v tkalcovském cechu větší příjem členů než v ceších ostatních, který vrcholil v 1. polovině 19. století. To může signalizovat, že bylo tkalcovské řemeslo ve Fryštáku výnosné.

Výše znázorněný graf zobrazuje objem migrace učňů a tovaryšů v rámci tkalcovského cechu v letech 1771–1893. Průměrně zde přišlo 14 nových členů ročně. Horní kulminaci pozorujeme v roce 1840, kdy do cechu přivítalo 55 nových členů. Až do roku 1812 se počty přijatých držely mezi hranicí 1–16 členů, od roku 1813 pozorujeme postupné navyšování. Od roku 1843 se tyto počty začínají výrazně snižovat a to až do roku 1893, kdy byl přijat poslední člen – Mikuláš Ležatka. Poslední sloupec je věnován

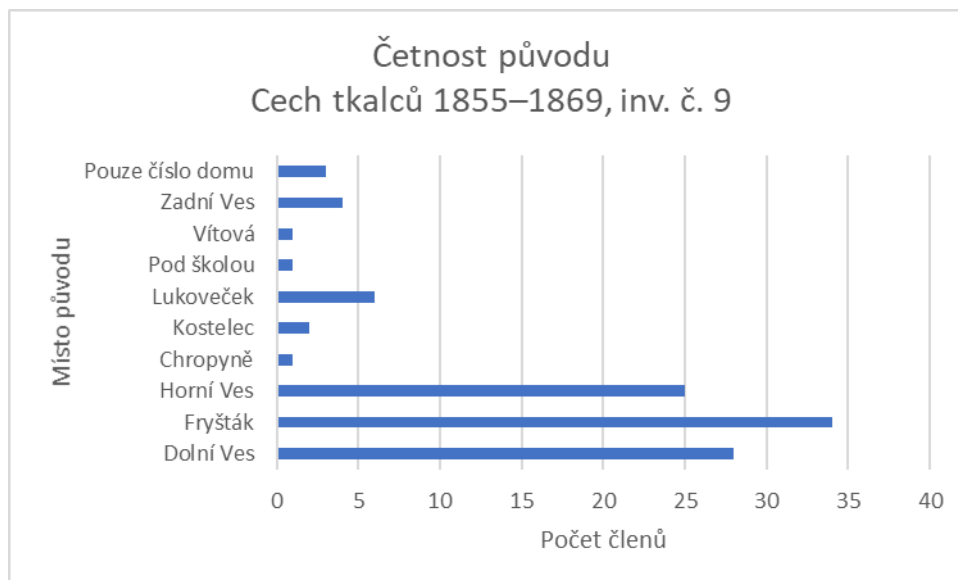
roku přelomovému (1829/1830), kdy bylo do tkalcovského cechu přijato 12 nových členů.⁴⁵⁷

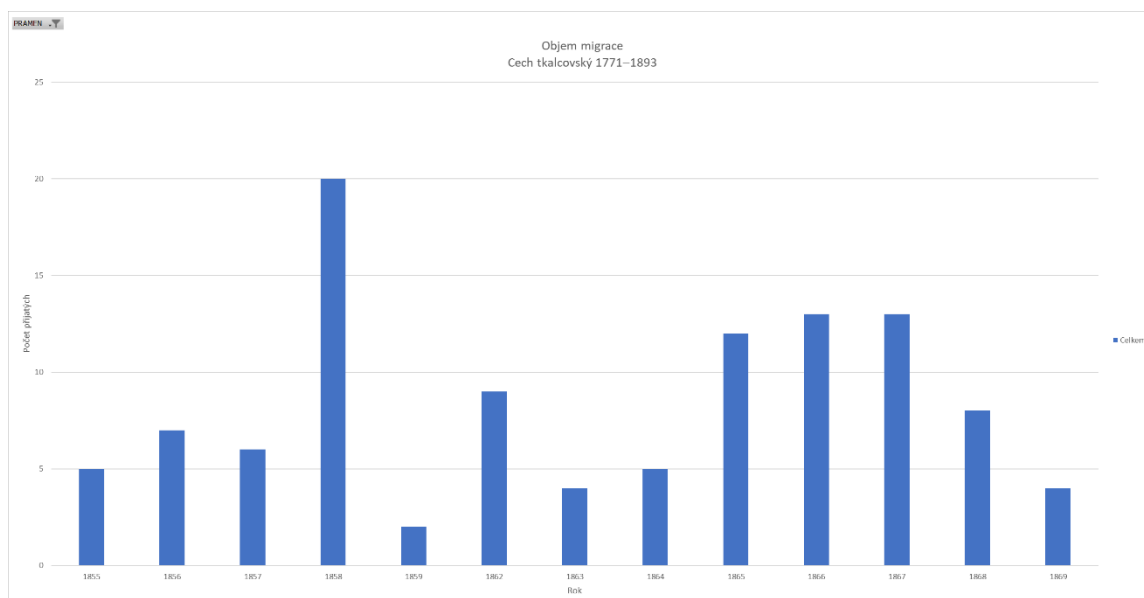
⁴⁵⁷ Tamtéž.

6.11 Cech tkalcovský 1855–1869 (učni, tovaryši)

Cech tkalcovský sdružoval ve 14 letech, kdy byla cechovní kniha vedena, 108 členů. Původ je znám u 105 učňů a tovaryšů.

S největší četností zde figuruje opět městečko Fryšták, a to s 34 členy. Dále pak Dolní Ves s 28 členy a Horní Ves s 25. Dohromady tvořili 83% všech členů. Z jiného panství přišel výhradně Antonín Šebík z Chropyně.⁴⁵⁸ Ostatní místa byla součástí lukovského panství.

⁴⁵⁸ MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1855–1869, inv. č. 9, kniha učňů a tovaryšů.

Výše zobrazený graf objemu migrace ukazuje, že průměrně bylo do cechu přijato 8 učňů a tovaryšů. Dosažení nejvyššího bodu sledujeme v roce 1858, kdy přišlo 20 nových členů. Nejméně jich bylo přijato v roce 1859 (2 členové), 1863 (4 členové), 1869 (4 členové). Po roce 1859, tedy po oficiálním zrušení cechů, se počty nijak výrazně nesnížily. Naopak. V letech 1865, 1866, 1867 a 1868 bylo přijato ročně 8–13 členů. Razantnější snížení pozorujeme až v roce 1869, kdy do cechu za tento rok přivítali 4 tkalci zřejmě v pozici učňů.⁴⁵⁹

---

⁴⁵⁹ U Františka Fišera z Fryštáku (č. 60) není pozice, na níž byl přijat uvedena. V cechovní knize je uvedeno jméno člena, původ a dále „za učňovskou“, „za tovaryšskou“, nebo „za učňovkou a tovaryšskou“ zaplatil člen určitý obnos peněz. Mnohdy se v zápisech vyskytuje právě zápis „za učňovskou a tovaryšskou“. Tamtéž.

7. SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A POROVNÁNÍ DAT S JINÝMI PŘÍPADOVÝMI STUDIEMI

Co tedy z výzkumu vyplývá? V této kapitole stručně shrneme zjištěné informace a provedeme srovnání mezi jednotlivými fryštskými cechy. Celkový objem migrace ve všech fryštských ceších v letech 1625–1893 si ukážeme na souhrnném grafu. Počet řemeslníků, kteří ve zmíněných letech prošli fryštskými cechy, je dle uvedených jmen 5195. Nakonec provedeme komparaci výsledků s jinými případovými studii, ze zahraničí jmenovitě s Vídní, a zamyslíme se nad možností aplikovat naše zjištění na jiné oblasti v českých zemích.

Cech ševcovský (1750–1881) zaměstnával 108 členů. Původ je nám znám u 252 z nich, u 12 nebyla uvedena datace jejich přijetí. Celkově se dozvídáme o 39 vesnicích, městečkách a místech, odkud členové pocházeli. 36% členů pocházelo z Fryštsku, Dolní Vsi a Horní Vsi. Zbylých 64% jich bylo odjinud. V ševcovském cechu převažovala migrace na krátkou vzdálenost – do 15 km. Ovšem hranice lukovského panství byla v mnoha případech překročena. Co se týče objemu migrace, nastala kulminace v roce 1821. Průměrně do cechu přicházeli tři noví členové za rok. Od roku 1863 pozorujeme postupný úpadek.

Cech smíšený (1752–1813) čítal 256 členů, z nichž je původ znám u 161. Datace zápisu nebyla uvedena u 60 členů, kteří nejsou v rámci objemu migrace bráni v potaz. Procentuálně 45% členů pocházelo z Fryštsku a Horní a Dolní Vsi. 55% pocházelo z míst okolních, nebo z jiných panství. I v tomto případě opět převažuje migrace na krátkou vzdálenost a i zde hranice panství nehrály až tak velkou roli a byly překročeny (v případě Cerekvic v bydžovském kraji o snad až 200 km). Ročně byli přijati průměrně čtyři členové.

Cech smíšený (1785–1883) sdružoval 555 členů s původem známým u 375 z nich. Dozvídáme se o 61 vesnicích a městečkách, odkud členové pocházeli. Datace příchodu nebyla uvedena u 11 členů. Místních bylo v cechu 24%, přespolních 76%. I zde převažovala migrace do 15 km. Pravděpodobně se setkáváme s pouze jediným případem migrace ze zahraničí, a to z oblasti Uher. Hranice panství byly tedy opět v několika případech překročeny. Kulminaci objemu migrace pozorujeme v roce 1857. Větší počet

přijatých osob proběhl i v letech 1843, 1858, 1860, 1862, 1863 a 1867. Ročně přišlo do smíšeného cechu průměrně 6 nových členů.

Mlynářský cech (1769–1878) čítal 385 členů s původem známým u 199. Ze zápisů se dozvídáme o 48 různých místech původu. Datace vstupu do cechu nebyla uvedena u 15 členů. 16% členů pocházelo z Fryštáku, Dolní a Horní Vsi, 84% z míst jiných. I v tomto případě převažovala migrace na krátkou vzdálenost a hranice panství byly několika míry překročeny. Ročně zde přicházeli průměrně čtyři členové. Kulminaci pozorujeme v roce 1769.

Cech bednářský (1740–1860) slučoval 872 členů. U 257 je původ známý. V případě 19 členů nebyla uvedena datace přípovědi. 66% členů bylo místních, 34% jich pocházelo z jiných vesnic a městeček. 97% členů migrovalo v rámci lukovského panství, 3% přešla hranici panství. Převažuje migrace na krátkou vzdálenost. Průměrně byli přijímáni 4 noví členové za rok. Nejvíce členů bylo přijato v letech 1740, 1807, 1811, 1825 a 1854, kdy bylo přijímáno mezi 10–14 členy.

V řeznickém cechu (1625–1789) bylo celkem 358 členů. Nicméně původ je nám znám u pouhých 23 z nich. Ti pocházeli z 16 různých vesnic či městeček. U 12 členů se o datování jejich vstupu nedočítáme. Hranice panství byla opět překročena (v případě Blučiny až o 100 km). Průměrně byli přijímáni tři členové ročně. Kulminace nastala v roce 1626 (16 členů).

Z cechu tkalcovského je dochováno pět cechovních knih s rozdílnými datacemi. Informují o mistrech, tovaryších i učnících. Kniha cechu tkalcovského z roku 1712–1857 hovoří o mistrech a učnících, kniha z roku 1762–1893 o mistrech, kniha z roku 1850–1856 o mistrech, kniha z roku 1771–1893 o učnících a tovaryších a kniha z roku 1855–1869 o učnících a tovaryších. Proč byly knihy vedeny paralelně není přesně známo. Uvedená jména v nich se nekryjí. Je pravděpodobné, že zde fungoval jeden tkalcovský cech, pro který bylo napsáno vícero knih. Je diskutabilní, zda se ku příkladu nemohlo jednat o různé výrobní specializace. V cechovních knihách se však o této informaci nedočítáme. Z tohoto důvodu jsme zhodnotili každou cechovní knihu zvlášť. V následujících odstavcích se podíváme na souhrn zjištěných informací ke každé z uvedených knih.

Do cechu tkalcovského (1712–1857) bylo připovězeno 832 členů. Původ je znám u 249, kteří pocházeli z 25 různých míst. Datace chybí u 36 členů. Z Fryštáku, Dolní Vsi

a Horní Vsi pocházelo 54% přijatých, pokud přičteme i Zadní Ves, pak jich bylo 65%. 35% tak pocházelo z jiných míst. Hranice panství patrně v případě cechu tkalcovského nebyly překročeny. Ročně cech průměrně přijímal sedm členů. Kulminace nastala v roce 1841, kdy bylo během jednoho roku přijato 30 nových členů. Od roku 1842 do roku 1857 pozorujeme postupné snížení počtu přijímaných členů.

Cech tkalcovský (1762–1893) sdružoval 1155 mistrů. Původ je znám u 590 z nich. Datace vstupu není uvedena u 50 členů. V tomto případě bylo místních 56% členů – s připočtením Zadní Vsi 70%. Převažovala migrace do 15 km. Nicméně hranice lukovského panství byly překročeny (Drahotuše: okolo 35 km). Hranice byla překročena, avšak v jednotkách procent. Ročně do cechu vstupovalo průměrně 12 členů. Vrchol nastal v roce 1807 (40 členů). Postupný pokles sledujeme od roku 1863.

V cechu tkalcovském (1850–1856) bylo přijato pouhých 25 členů. 84% mistrů bylo místních (Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves) a zbylých 16% přespolních. Dosažení nejvyššího bodu hodnoty objemu migrace nastalo v roce 1851, kdy bylo přijato 11 členů. Průměrně tak do tkalcovského cechu přicházelo pět členů za rok.

Cech tkalcovský (1771–1893) čítal 1174 učňů a tovaryšů. U 739 je nám známo místo jejich původu, které zahrnovalo 54 vesnic a městeček. U 34 není uvedena datace, kdy byli do cechu přijati. 61% členů bylo místních, 39% přespolních. Migrace opět převažuje na krátkou vzdálenost, ovšem proběhla zde i migrace na dlouhou vzdálenost (Brno a okolí, Olomoucký kraj). Ročně bylo průměrně přijímáno 14 nových členů. Vrchol objemu migrace nastal v roce 1840, kdy do cechu tkalcovského vstoupilo 55 nových členů. Od roku 1843 do roku 1893 pozorujeme postupné snižování těchto počtů.

Knihy cechu tkalcovského (1855–1869) hovoří o 108 učních a tovaryších. U 105 z nich je původ známý. 83% tvořili místní členové. Pouze v případě Chropyně pozorujeme překročení hranic panství. Zbylí členové pocházeli z panství lukovského. Ročně průměrně přicházelo osm nových členů. Kulminace nastala v roce 1858 (20 členů). V roce 1859 bylo přijato nejméně členů (dva). Od tohoto roku se počty přijatých až do roku 1867 navyšovaly. Pokles nastal od roku 1869.

V případě ševcovského cechu, cechu smíšeného a cechu mlynářského nastala situace, kdy bylo do cechu procentuálně přijato více přespolních členů (nepocházeli tedy

z Fryštáku, Horní Vsi, nebo Dolní Vsi).⁴⁶⁰ V cechu bednářském a tkalcovském tomu bylo právě naopak. Místní zde tvořili nadpoloviční většinu.

Co je možné z tohoto zjištění vyvodit? Podíl místních a přespolních se v různých ceších lišil. Převaha cizích učňů, tovaryšů a mistrů dokládá otevřenost fryštáckých cechů, které například v případě mlynářského cechu byly tvořeny až z 84% přespolními členy. Naopak z cechovní knihy tkalcovského cechu (1850–1856) se dozvídáme o větší uzavřenosti (16% přespolních členů). Tkalcovské řemeslo bylo hodně diferencované. Lze zde předpokládat velké množství inovací. Tato informace se však nedá generalizovat. Míru otevřenosti a uzavřenosti vůči přespolním členům mohla ovlivnit výnosnost a prestiž daného řemesla, současně i upřednostněné přijímání mistrovských synů.

Předávání řemesla z otce na syna jsme si v několika sondách ukázali na příkladu smíšeného cechu (1752–1813), kdy se nám potvrdilo i několikagenerační dědění mistrovského postu v cechu.

Všechny fryštácké cechy potvrzují, že zde převažovala migrace na krátkou vzdálenost (do 15 km). To však neznamená, že by zde neprobíhala migrace na vzdálenost dlouhou. Jedná se však pouze o ojedinělé případy (Cerekvice, Uhry, Brno, Olomoucký kraj, Blučina atd.). Toto zjištění potvrzuje, že hranice panství nehrály až tak velkou roli v přístupu do cechu. Přiklání bych se k variantě, že motivačním činitelem migrace do Fryštáku byla nepochybně rozvinutost řemeslné výroby, dostupnost místa a atraktivita místních cechů. Přece jen měl Fryšták speciální postavení v rámci lukovského panství co se řemesel a obchodu týče.

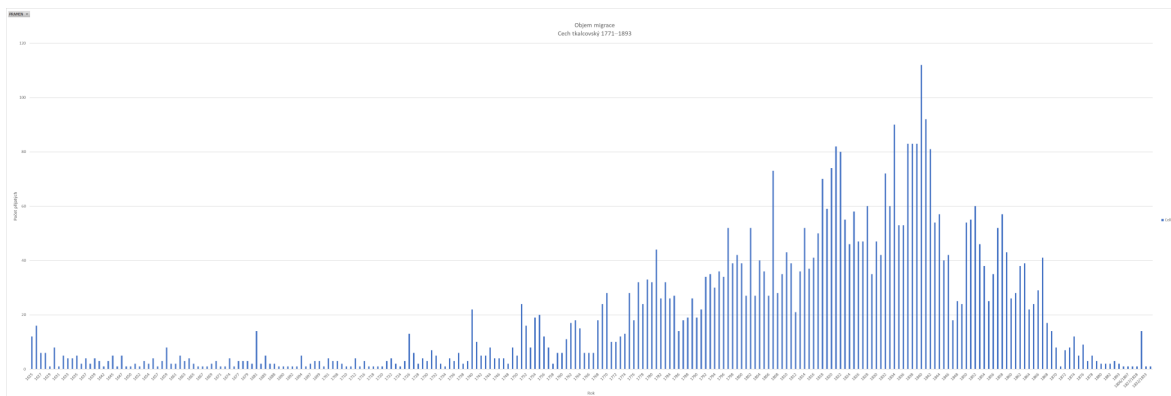
V rámci všech fryštáckých cechů se dozvídáme pouze o ojedinělém případě, kdy byla do cechu přijata žena, a to ve smíšeném cechu (1752–1813). Přijetí ženy do cechu v raném novověku bylo extrémně neobvyklou záležitostí. Ve středověku byla existence ženských cechů, případně cechů, kde byly zapojeny i ženy, v některých městech běžnou záležitostí. Jelikož se v našem případě jednalo o vdovu, mohlo se jednat o jistou charitu ze strany cechu.

Následující graf ukazuje, jak vypadal objem migrace všech fryštáckých cechů během let, v nichž byly knihy přijatých učňů, tovaryšů a mistrů vedeny.⁴⁶¹

---

⁴⁶⁰ Ve výjimečných případech i Zadní Vsi.

⁴⁶¹ Graf je vložen rovněž v příloze diplomové práce.

Pozorujeme, že objem migrace měl v ceších velmi obdobný průběh. Od roku 1625 přibližně do roku 1739 si můžeme všimnout nižších počtů přijímaných členů napříč všemi cechy. Jednalo se o rozmezí minimálně 1 až maximálně 16 přijatých osob během jednoho roku. Od roku 1740 se tyto počty začínají pozvolna navyšovat s kulminací v roce 1840, kdy bylo do všech fryštáckých cechů celkem přijato 112 nových členů. Od tohoto roku nastalo postupné snižování kvantity řemeslníků s výraznějším úpadkem v roce 1871, kdy byl opět přijat pouze jeden člen. Až do roku 1893, s výjimkou v roce 1874, se počty přijatých pohybovaly již v rámci jednotek. Pozorujeme tak postupné snižování v přijímání nových členů, či jejich nezapisování. Nejvyšší objem migrace nastal v průběhu 1. poloviny 19. století. Tedy v době, kdy by se dalo předpokládat, že již cechy pomalu upadaly a byly nahrazovány manufakturní výrobou. Graf dokládá, že zrušení cechů v roce 1859 mělo na počet přijímaných malý vliv. Razantnější změny pozorujeme až od roku 1870, tedy 11 let po zrušení cechovních organizací.

V následujícím odstavci si ukážeme, že válečné konflikty a hospodářský vývoj daného místa měl přímý vliv na intenzitu migrace. Příčinou úpadku objemu migrace v 1. polovině 17. století byla třicetiletá válka, která negativně ovlivnila i další česká a moravská města a městečka. Taktéž nesmíme opomenout vypálení Fryštáku Valachy v roce 1623, ničení usedlostí a celkové pustošení lukovského panství. To vše mělo vliv na počet přijímaných řemeslníků do městečka. Další pokles pozorujeme v roce 1680, kdy ve Fryštáku vypukl velký požár. Toho roku byli do cechů přijati pouze dva členové. V 1. polovině 18. století se situace ve Fryštáku začala postupně zlepšovat, městečko se obnovovalo a obchod a řemesla začala opět prosperovat. Tento pomalu vzrůstající objem migrace začínáme výrazněji pozorovat od roku 1740. Zrušení nevolnictví v roce 1781 nemělo na populační růst náhlý efekt. Vše probíhalo pozvolna. Situace ve Fryštáku byla dokonce překvapivá tím, že po roce 1781 až do roku 1786 nastal v ceších slabší propad,

co se počtu přijatých týče. Je však zjevné, že převážně v 1. polovině 19. století zažívaly fryštácké cechy svůj rozkvět a objem migrace dosáhl svého maxima. Zrušení cechů v roce 1859 nemělo okamžitý vliv na počet přijímaných nových členů. Výrazněji se projevuje až v roce 1870–1871.

Tento výzkum nabídl možnost kontinuálního sledování období geografické mobility v letech 1625–1893. Zjišťujeme, že dynamika procesu byla v rámci každého cechu individuální. Nicméně potvrzuje se nám, že čím více se blížíme k 19. století, tím rychlejší je sociální vzestup v cechovní hierarchii a množství přijímaných členů. Počty přijímaných členů se navyšují a doba učňovství a tovaryšství se zkracuje.

Výzkum Davida Sobka ukazuje, jak vypadala geografická mobilita kožešnických řemeslníků v moravských vrchnostenských městech na příkladu Kroměříže a Prostějova. Vzhledem k nedostatečnému dochování pramenné základny se práce zaměřuje na studium mistrů v letech 1780–1858. V Prostějově značně převažovali mistři pocházející z města a předměstí. Dominovala zde migrace z Pruského Slezska. V případě Kroměříže tomu bylo naopak – z 36 mistrů byli tři místní. Zprvu převládala migrace z blízkého okolí a Moravy. Na přelomu 18. a 19. století ze Slezska a Pruska. Geografická mobilita řezníků je zkoumána v letech 1784–1859. Za tuto dobu bylo do cechu přijato 55 členů – každé dva roky přišli tři noví členové. Výzkum místa původu nemohl být proveden vzhledem k jeho více než 85% absenci. Důležitým zjištěním je, že lze řeznické cechy považovat za „uzavřené“ korporace. Tatáž situace platila i pro Kroměříž – většina mistrů pocházela přímo z města či předměstí. Nejdlejší vzdálenost, kterou řemeslník do města musel ujít, činila 300 km (Mladonice). U ševcovského cechu se opět setkáváme s nedostatečnými informacemi o místě původu řemeslníků, proto autor provádí sondu do oddacích matrik. V letech 1661–1851 bylo přijato 295 prostějovských mistrů. Do Kroměříže v letech 1790–1858 přišlo 66 nových mistrů – průměrně jeden člen ročně. Ani zde nebyla situace od Prostějova příliš odlišná. Převažovali domácí mistři. Z výzkumu vyplývá, že jak v Kroměříži, tak v Prostějově převažovali v 18. a 19. století místní mistři nad přespolními. Migrace probíhala převážně na krátkou vzdálenost (do 15 km). Ve větší míře probíhala migrace z Moravy či Pruského Slezska. V menší pak z Českého království.⁴⁶²

Jakub Huška provedl nástin geografické mobility na příkladu královského města Olomouce. *„Na základě Nešporova soupisu tvořili v mezidobí 1668–1687 domácí*

---

⁴⁶² SOBEK, D.: s. 125–133. jinde v práci využíváte zkrácený titul díla, doporučuji dodržet i zde

novoměstáné pouze jednu pětinu všech přijatých. Do Olomouce přicházeli lidé z Moravy, z okolí Olomouce, a horských vesnic a měst na cestách do Vratislavi, Kladska a Opavy.“ Dále pak se zde objevovali migranti ze Slezska, rakouských zemí a v případě jedné desetiny z Čech a Říše.⁴⁶³ Co se týče prostorové mobility olomouckých měšťanů, tak necelé dvě třetiny nově přijatých nepocházely z Olomouce. K migraci řemeslníků Jakub Huška zjišťuje následující: „*Zejména u potravinářských živností (pekařů a řezníků) a sklenářů mírně převažovali mistři pocházející z Olomouce. Naopak u ševců, krejčích, hrnčírů nebo zámečníků jasně dominovali mistři původem mimo Olomouc, s tím souvisí jejich větší geografický záběr.*“⁴⁶⁴ Od druhé poloviny 18. století pozorujeme pokles v přijímání cizích mistrů a nárůst v přijímání mistrů domácích. V letech 1668–1859 bylo do ševcovského cechu průměrně přijímáno 1,4 mistrů, 29% jich pocházelo přímo z Olomouce. Migrující přicházeli z rakouských zemí, z Říše, ale také z Čech a rakouského Slezska. Geografická mobilita se změnila na přelomu 18. a 19. století. Prvotně lehce převažovali mistři domácí. Posléze se zvýšily počty přespolních mistrů a od 70. let 18. století už nebyla patrná migrace z rakouských zemí a Říše.⁴⁶⁵ 51% pekařských mistrů se nenarodilo v Olomouci. Přistěhovalci přicházeli převážně z Moravy. Pozorujeme zde nižší geografickou mobilitu.⁴⁶⁶ V letech 1790–1859 bylo do ševcovského cechu přijato 112 mistrů.⁴⁶⁷ Míra mobility ševců, krejčí a zámečníků byla vysoká. Olomoucké cechy lze považovat za „otevřené“ korporace.⁴⁶⁸

V případě fryštáckých cechů se nám potvrzuje trend zjištěný Davidem Sobkem o převaze migrace na krátkou vzdálenost (do 15 km). V Kroměříži i v Prostějově v době 18. a 19. století převažovali místní mistři a cechy byly spíše uzavřené. U fryštáckých cechů se tato informace nedá generalizovat. Místní členové převažovali u bednářů a tkalců, přespolní u ševců, smíšeného cechu a mlynářů. Naopak výzkum Jakuba Hušky potvrzuje větší otevřenost olomouckých cechů. Ševci, krejčí, hrnčíři a zámečníci přijímali více cizích mistrů než pekaři, řezníci a sklenáři. U ševců se nám tato teorie potvrzuje i v případě Fryštáku, kde bylo 64% přespolních členů. U tohoto řemesla tak lze předpokládat větší míru prostorové mobility.

---

⁴⁶³ HUŠKA, J., c. d., s. 81 an.

⁴⁶⁴ Tamtéž, s. 83.

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 84.

⁴⁶⁶ Tamtéž, s. 85.

⁴⁶⁷ Tamtéž, s. 87.

⁴⁶⁸ Tamtéž, s. 88.

Ve Vídni, jež byla atraktivní lokalitou pro migrující, byla situace ve městě a na předměstí odlišná. V roce 1742 se ve městě vyskytovalo 118 ševců. Z nich bylo 25% přespolních. Na předměstí jich bylo 437, 46% jich pocházelo odjinud.⁴⁶⁹ U fryštáckých ševců tomu bylo právě naopak – za dobu, kdy byly cechovní knihy vedena, bylo 36% členů místních a 64% odjinud. Nicméně z 90 odvětví, která ve Vídni působila, Annemarie Steidl zjišťuje, že byla vídeňská řemesla, až na výjimky, více otevřená migrantům. Domácí členové tvořili méně než 30%.⁴⁷⁰ Ve své nejnovější knize AnneMarie Steidl uvádí: „*Regional mobility was especially high within certain trades, such as building (bricklayers, stonemasons, carpenters), while members of other trades developed special connections to their place of origin (silk weavers, chimney sweeps). They moved all over Europe and remained tied to their regions of origin...*“⁴⁷¹

Jaké trendy se tedy z výše zmíněných studií potvrzují? Ve zmíněných vrchnostenských městech a městečkách (Fryšták, Kroměříž, Prostějov) převažovala migrace na krátkou vzdálenost (do 15 km). Větší uzavřenost kroměřížských a prostějovských cechů se tak u cechů ve Fryštáku nepotvrdila zcela. Situace zde byla komplikovanější. Ve všech dochovaných tkalcovských knihách se dozvídáme o převaze místních členů. Taktéž tomu bylo i u bednářů. Ovšem ševci, mlynáři a cech smíšený byly otevřené přespolním členům. Otevřenost olomouckého ševcovského cechu se potvrdila i v případě fryštáckého cechu ševců. Proč tomu tak bylo, nelze zcela jasně určit. Důvodem otevřenosti a uzavřenosti určitých řemesel mohla být jejich finanční nákladnost, atraktivita, diferencovanost, či míra přijímání inovací. Množství přijatých členů do cechu mohlo být ovlivněno imigrační politikou daného města, hospodářskou situací, ale také válkami, či nemocemi. V situaci, kdy v daném místě nastal úbytek obyvatel, mohly být cechy více otevřené k přijímání přespolních členů.

Výše uvedená komparace nám potvrdila, že se na příkladu jednoho městečka nedá generalizovat. Míra otevřenosti a uzavřenosti cechů se lišila město od města. Potvrzuje se nám však převažující migrace na krátkou vzdálenost ve vrchnostenských městech.

---

⁴⁶⁹ STEIDL, A.: *Auf nach Wien!*, s. 54.

⁴⁷⁰ Tamtéž, s. 224.

⁴⁷¹ STEIDL, A.: *On many routes*, s. 27.

ZÁVĚR

Předložená diplomová práce si kladla za cíl stanovit míru geografické mobility řemeslníku na příkladu městečka Fryšták v dlouhém časovém rozmezí let 1625–1893. Podkladem pro tuto studii bylo jedenáct dochovaných cechovních knih ševců, cechu smíšeného, mlynářů, bednářů, řezníků a tkalců. Naskytl se nám tak možnost sledovat dlouhodobější trendy, které v případě tohoto vrchnostenského městečka nastaly, a srovnat je tak s jinými případovými studiemi u nás. Současně byl vytvořen jmenný rejstřík všech členů zkoumaných cechů, který je součástí elektronické přílohy této práce.

Pro pochopení dynamiky migračních procesů bylo nejprve nutné si nastínit stručnou historii samotného městečka a lukovského panství, jehož majitelé byli i majiteli Fryštáku. Důraz byl kladen na hospodářské dějiny. Síla migrace byla přímo ovlivněna ekonomickou situací daného místa. V 16. století nastal pro dějiny městečka velký zlom. Bratři z rodu Nekešů z Landeka osvobodili Fryštáčany od povinnosti roboty a umožnili jim tak plně se věnovat řemeslům a obchodu. Touto výhodou disponoval v rámci panství pouze Fryšták. Hospodářský vývoj zpomalila a ochromila třicetiletá válka a požáry. Od 18. století pozorujeme postupnou obnovu s vrcholem v první polovině 19. století.

Dále pak bylo důležité se seznámit s historií cechů v českých zemích, jejich strukturou a ekonomickou rolí. Co se týče míry otevřenosti a uzavřenosti cechovních korporací, byly v textu zohledněny protichůdné názory některých zahraničních historiků a historiček. V kapitole „*Fryštácké cechy*“ jsme se podrobněji podívali do historie fryštáckých řemesel a ujasnili si důležitá data s nimi spojená.

Teoretická část by se neobešla bez kapitoly věnující se migraci a mobilitě cechovních členů. Dobrá ekonomická situace daného místa lákala nově příchozí migranty. Fryšták byl zřejmě díky svému speciálnímu postavení, co se řemesel a obchodu týče, velmi atraktivní. V letech 1625–1893 prošlo zmíněnými cechy 5195 osob. Cílem výzkumu bylo studium migračních procesů. Důraz byl kladen na četnost místa původu a dynamiku jednotlivých procesů. Zjištěné informace byly doplněny grafy, které znázornily výsledky výzkumu. V rámci několika sond jsme si přiblížili také postup jednotlivců v rámci konkrétních fází vzdělávání se v řemesle. U smíšeného cechu (1752–1813) na příkladu rodinného „příběhu“ můžeme sledovat, jak bylo po generace předáváno řemeslo z otce na syna, kdy všichni zmínění dosáhli mistrovského postu. Současně zjišťujeme, že

délka učení se v rámci všech cechů lišila. Zpravidla trvalo vyučení se řemeslu tři roky. Stejně tomu bylo i v případě vandru. V textu však uvádíme i případy, kdy tomu bylo jinak. Délka učení mohla být zkrácena až na jeden rok, a vandr mohl naopak trvat několik let. Zdá se, že čím blíže byl proces sociálního vzestupu v cechu k 19. století, tím byl rychlejší. Dynamika je však velmi individuální. Ve všech studovaných knihách se setkáváme pouze s jednou jedinou ženou přijatou do smíšeného cechu v roce 1771. Vzhledem k tomu, že se jednalo o vdovu, mohlo jít ze strany cechu o jistou charitu vůči její osobě. Jedná se v každém případě o velmi neobvyklou záležitost.

Výzkum ukázal, že tak jako v jiných evropských lokalitách, i ve fryštáckých ceších převažovala migrace na krátkou vzdálenost (do 15 km). Převažuje zde migrace vnitřní – v rámci lukovského panství. V rámci jednotlivých cechů však probíhala i migrace vnější – přes hranice daného územního celku. Delší vzdálenost museli do Fryštáku ujít řemeslníci z Brna, Olomouckého kraje, Blučiny či Cerekvic. Pravděpodobně pouze v případě Uher proběhla migrace zahraniční.⁴⁷² Tento jev byl ve Fryštáku velmi ojedinělý. Výrazně zde převyšovala migrace v rámci českých zemí, zejména pak v rámci Moravy. Potvrzuje se nám tak teze Josefa Grulichy o převažující migraci na krátkou vzdálenost.

Je pozoruhodné, že do Fryštáku nejvíce migrovali tkalci. Z pěti cechovních knih se dozvídáme o 3294 jménech, které prošly cechem v letech 1712–1893. Ve všech případech tvořili nadpoloviční většinu místní členové (mnohdy i z 84%). Toto zajímavé zjištění dokazuje větší uzavřenost fryštáckého tkalcovského cechu vůči přespolním. Lze předpokládat, že se městečko na toto řemeslo více orientovalo. Pravděpodobně byl na trhu dostatečný odbyt výrobků k zajištění chodu cechu. Vzhledem k diferencovanosti tkalcovského řemesla a předpokladu, že přijímalo množství inovací, jsem očekávala, že tomu bude právě naopak.

Za hlavní překážku výzkumu bych považovala, že písař mnohdy u daného člena neuvedl jeho místo původu. Z jakého důvodu tomu tak bylo, nejsme schopni přesně určit. Mohlo se kupříkladu jednat o rodilého Fryštáčana, nebo někoho z blízkého okolí. U řezníků se s neuvedením místa původu setkáváme nejčastěji (z 358 členů je původ znám u pouhých 23). Proč tomu tak bylo? Mohlo tomu tak být z toho důvodu, že zde převažoval počet mistrovských synů, u nichž nebylo nutno jejich původ uvádět. Řezníci tak

---

⁴⁷² Jako domovina jsou brány pouze české země.

pravděpodobně zůstávali ve Fryštáku, zásobovali jej svými výrobky a nebylo tak nutno, aby byli příliš mobilními.

Závěrečná kapitola shrnuje výsledky výzkumu a současně komparuje zjištěné teze s jinými případovými studiiemi a Vídní. V rámci všech fryštáckých cechů se potvrdil následující trend. Od roku 1625 do roku 1739 pozorujeme „nižší“ počty přijímaných nových členů do cechů (1–16 členů ročně). Od roku 1740 se tato čísla začínají postupně navyšovat a kulminují v roce 1840, kdy bylo během jednoho roku ve Fryštáku přijato 112 členů. Od této chvíle nastává postupné snižování, kdy je v roce 1871 přijat pouze jeden člen. Dále se počty pohybují až do roku 1893 v rámci jednotek. V roce 1781 po zrušení nevolnictví bylo do Fryštáku přijato 44 členů. Postupný proces navyšování počtu členů je pozvolný. Tento dlouhodobý trend nám umožnil vypožorovat, že zrušení cechovních organizací v roce 1859 nemělo na počet přijímaných členů okamžitý vliv. Tento proces byl pozvolný a v rámci jednotlivých měst velmi individuální. Příčiny úpadku v množství přijatých mohla zapříčinit třicetiletá válka, požáry, nemoci či vypálení Fryštáku.

Po provedených komparacích nutno říci, že nelze na příkladu jednoho městečka generalizovat výsledky výzkumu pro celé české země. I v případě vrchnostenských měst pozorujeme jisté odchylky, hlavně co se otevřenosti a uzavřenosti cechů týče. Potvrdila se nám však převažující migrace na krátkou vzdálenost ve vrchnostenských městech a podobně jako v královské Olomouci také otevřenost ševcovského cechu. V případě Fryštáku se nedá informace o otevřenosti a uzavřenosti místních cechů generalizovat. Říšská Vídeň byla vůči migrantům více otevřenější. Nám se tyto informace potvrdily pouze částečně u ševců, smíšeného cechu a mlynářů. Z výzkumu vyplývá, že ekonomická role cechů se lišila město od města. Záleželo na hospodářské situaci, imigrační politice města, úbytku obyvatel z důvodu válek, nemocí atp.

Velmi zajímavým zjištěním bylo, že hranice panství v přístupu do cechu nehrály až tak velkou roli. V dlouhém časovém období sice převažovala migrace na krátkou vzdálenost, ovšem v některých ceších ve větší míře probíhala i migrace na vzdálenost velkou (15–50+ km).

Tato práce nám umožňuje si na příkladu jednoho vrchnostenského městečka na Moravě představit, do jaké míry byli řemeslníci mobilní. Nutno dodat, že výzkum bral v potaz místo původu všech fryštáckých řemeslníků, tedy učňů, tovaryšů a mistrů.

Seznam pramenů

- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech bednářů 1740–1860, inv. č. 22, kniha mistrů.
- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech mlynářů 1769–1878, inv. č. 19, kniha mistrů.
- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech řezníků 1625–1785, inv. č. 2, kniha mistrů.
- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech smíšený 1752–1813, inv. č. 25, kniha mistrů.
- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech smíšený 1785–1883, inv. č. 26, kniha učňů a tovaryšů.
- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech ševců 1750–1881, inv. č. 14, kniha mistrů.
- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1712–1857, inv. č. 5, kniha mistrů.
- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1762–1893, inv. č. 6, kniha mistrů.
- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1776–1893, inv. č. 8, kniha učňů a tovaryšů.
- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1850–1856, inv. č. 7, kniha mistrů.
- MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1855–1869, inv. č. 9, kniha učňů a tovaryšů.

Seznam literatury

- BADE, KLAUS J.: *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí*. Praha 2005.
- BITTNER, Ivan: *Cechy Fryšták 1626-1893* (nepublikovaný inventář). Klečůvka 1979.
- BOROVSKÝ, Tomáš: *Městská rada, patriciát a střety o moc v českých a moravských středověkých městech : Přínos Jaroslava Mezníka urbánnímu dějepisectví*. Český časopis historický, r. 138, č. 2, 2019.
- BURKE, Peter: *Lidová kultura v raně novověké Evropě*. Praha 2005.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel: *Člověk českého raného novověku*. Praha 2007.
- CROWSTON, Clare Haru – DE MUNCK, Bert – KISSANE, Christopher – MINNS, Chris – PRAK, Maarten – SCHALK, Ruben – WALLIS, Patrick: *Acces to the Trade:*

Monopoly and Mobility in European Craft Guilds in the Seventeenth and Eighteenth Century. Journal of Social History, 2020.

ČORNEJ, Petr – ČORNEJOVÁ, Ivana – RADA, Ivan – VANÍČEK, Vratislav: *Dějiny země Koruny České: od příchodu Slovanů do roku 1740.* Praha 1992.

DAMBRUYNE, Johan: *Guilds, Social Mobility and Status in Sixteenth-Century Ghent.* International Review of Social History, 43, č. 1, 1998.

DIVIŠ, Jan: *Pražské cechy.* Praha 1992.

DOČKALOVÁ, Kristýna: *Cechy v Bojkovicích.* Olomouc 2010, s. 38 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

DRÁBEK, Jan: *Dějiny městečka Fryštáku a far, které dříve do Fryštáku náležely : Slušovic, Štípy, Kašavy, Všeminy, Hvozdné, Lukova a Trnavy.* Fryšták 2011.

EBELOVÁ, Ivana: *Pražská a venkovská stavební řemesla v době renesance a baroka.* Praha 2001.

EPSTEIN, Stephan R. – PRAK, Maarten: *Guilds, Innovation and the European Economy, 1400–1800.* Cambridge 2008.

EPSTEIN, Stephan R.: *Craft Guilds in the Pre-Modern Economy : A Discussion.* The Economic History Review, 61, č. 1, 2008.

GRULICH, Josef: *Migrace městského a vesnického obyvatelstva: farnost České Budějovice 1750–1824.* České Budějovice 2013.

GRULICH, Josef: *Migrační strategie: Město, předměstí a vesnice na panství České Budějovice ve druhé polovině 18. století.* České Budějovice 2018.

HIML, Pavel: *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách v 17. a 18. století.* Praha 2012 (habilitační práce).⁴⁷³

HOFFMAN, František: *České město ve středověku.* Praha 1992.

HOLÍK, Jiří – JANIŠ, Dalibor – LANGOVÁ, Jana – VRLA, Radim: *Hrad Lukov : proměny opevněného sídla.* Lukov 2015.

---

⁴⁷³ Práce dostupná online na:
https://is.muni.cz/do/rect/habilitace/1421/himl/habilitace/Habilitacni_prace_celek_final.pdf

- HRUBEŠOVÁ, Nikola: *Historie rouchovanských mlýnů na pozadí dějinných souvislostí. Osudy mlynářských rodin na nich usedlých*. Brno 2013 (magisterská diplomová práce).
- HUŠKA, Jakub: „*U konce s dechem*“? *Olomoucké řemeslné cechy v kontextu konstituování (proto)moderního státu 1700–1860*. Olomouc 2011 (diplomová práce).
- JADRNÍČEK, Ludvík: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*. 2. vyd. Fryšták 1947.
- JANÁČEK, Josef: *České dějiny : Doba předbělohorská 1526–1547*. kniha I., díl I, Praha 1968.
- JANÁČEK, Josef: *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha 1963.
- JANIŠ, Dalibor – VRLA, Radim a kol.: *Hrady Zlínského kraje*. Lukov 2018.
- JANOTKA, Miroslav – LINHART, Karel: *Zapomenutá řemesla: Vyprávění o lidech a věcech*. Praha 1984.
- KARLOVÁ, Zdeňka: *Změny v cechovním zřízení měst pražských po r. 1547*. Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy, 8, Praha 1938.
- KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 1. díl A–G. Praha 1996.
- KUTNAR, František; MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví : od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997.
- MAUR, Eduard: *Problémy studia migrací v českých zemích v raném novověku*. In: MAUR, Eduard – GRULICH, Josef (edd.): *Dějiny migrací v českých zemích v novověku*. 30, Praha 2006.
- MENDL, Bedřich: *Počátky našich cechů*. Český časopis historický, 33, 1927.
- MENDL, Bedřich: *Zprávy*. Český časopis historický, 43, č. 3–4, 1937.
- MILLER, Jaroslav: *Uzavřená společnost a její nepřátelé: Město středovýchodní Evropy (1500–1700)*. Praha 2006.
- NEKUDA, Vladimír: *Zlínsko*. Brno 1995.
- OGILVIE, Sheilagh: *Guilds and the Economy*. Oxford 2000.

- OGILVIE, Sheilagh: *Guilds, efficiency, and social capital: evidence from German proto-industry*. *Economic History Review*, LVII, 2, 2004, s. 286–333.
- OGILVIE, Sheilagh: *Rehabilitating the guilds: a reply*. *Economic History Review*, 61, 1 (2008), s. 175–182.
- PALA, Josef: *Fryšták: Kapitoly z dějin města a farnosti*. Fryšták 2016.
- PÁNEK, Jaroslav: *Akademická encyklopedie A–C*. Praha 2009.
- PÁTROVÁ, Karin: *Řemeslnické cechy v Brandýse nad Labem : polovina 16. – polovina 19. století*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 2010.
- PECK, Eduard: *Okresní hejtmanství Holešovské*. Brno 2015. (Původní vydání: PECK, Eduard: *Okresní hejtmanství holešovské*. Holešov 1892.)
- PETRÁŇ, Josef: *Dějiny hmotné kultury I (2): Kultura každodenního života od 13. do 15. století*. Praha 1985.
- PETRÁŇ, Josef: *Dějiny hmotné kultury II (1). Kultura každodenního života od 16. do 18. století*. Praha 1995.
- SMRŽ, Jiří: *Cechy pražských měst od jejich počátků až do zrušení cechovního zřízení*. Praha 2018 (rigorózní práce).
- SOBEK, David: *Cechovní korporace ve vrchnostenských městech na raně novověké Moravě : Kroměříž a Prostějov v 16.–19. století*. Olomouc 2015 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).
- STEIDL, Annemarie: *Auf nach Wien!: die Mobilität des mitteleuropäischen Handwerks im 18. und 19. Jahrhundert am Beispiel der Haupt- und Residenzstadt*. München 2003.
- STEIDL, Annemarie: *On many routes: Internal, European, and Transatlantic Migration in the Late Habsburg Empire*. Indiana 2021.
- ŠTACHOVÁ, Michaela: *Zlínské cechy v raném novověku*. Olomouc 2019 (nepublikovaná bakalářská práce).
- VAN DÜLMEN, Richard: *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.–18. století): Město a vesnice*. Díl 2, Praha 2007.

WADAUER, Sigrid: *Journeyman's Mobility and the Guild System: A Space of Possibilities Based on Central European Cases*. Guilds and Association in Europe, 900–1900 (eds.), London 2006.

WINTER, Zikmund: *Český průmysl a obchod v 16. věku*. Praha 1913.

WINTER, Zikmund: *Dějiny řemesla a obchodu v Čechách v 14. a v 15. století*. Praha 1906.

WINTER, Zikmund: *Zlatá doba měst českých*. Praha 1913.

ZAPLETAL, Česlav: *Fryšták středověkým městečkem (Jak to u nás vypadalo před šesti staletími)*. In: *Fryštácké listy*, 16, č. 5, 2006.

ZAPLETAL, Česlav: *Město Fryšták 1945-1995*. Fryšták 1996.

ZAPLETAL, Česlav: *Na prahu dějin*. In: *Fryštácké listy*, 16, č. 4, 2006.

ZAPLETAL, Slávek: *Fryšták předhradím zeměpanského sídla Lukova*. In: *Fryštácké listy*, 26, č. 2, 2016.

Internetové zdroje

[https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mobilita_soci%C3%A1ln%C3%AD_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mobilita_soci%C3%A1ln%C3%AD_(MSgS))

[cit.15.3.2021]

https://publikace.nm.cz/file/38b3abd47936c76ab9b977fd31eb1cc4/19761/ISSN_1214-0627%E2%80%931-2_2016_p_49-66.pdf [cit. 13. 4. 2021]

<https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx?hw=s%C3%BAhrada> [cit. 16.7.2021]

Obrázky

Obrázek č. 1: <http://www.muzeum-drzkova.cz/aktuality/> [cit. 14.7.2021]

Obrázek č. 2: HOLÍK, Jiří – JANIŠ, Dalibor – LANGOVÁ, Jana – VRLA, Radim: *Hrad Lukov: proměny opevněného sídla*. Lukov 2015, s. 43.

Obrázek č. 3: MZA Brno, SokA Zlín, Cech smíšený 1785–1883, inv. č. 26, kniha učňů a tovaryšů, fol. 106v.

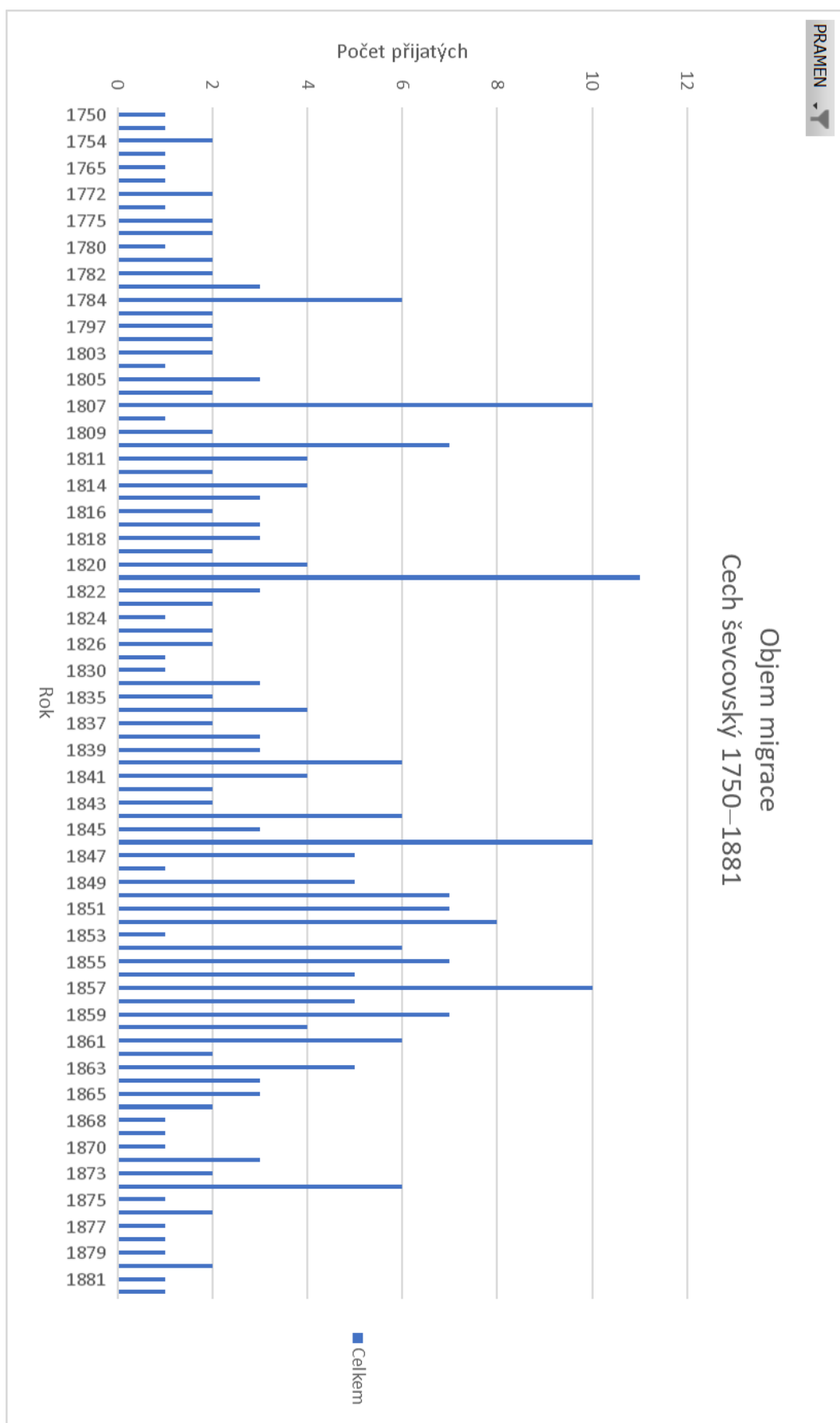
Obrázek č. 4: MZA Brno, SOkA Zlín, Cech řezníků 1625–1789, inv. č. 2, kniha mistrů.

Obrázek č. 5: MZA Brno, SOkA Zlín, Cech řezníků 1625–1789, inv. č. 2, kniha mistrů.

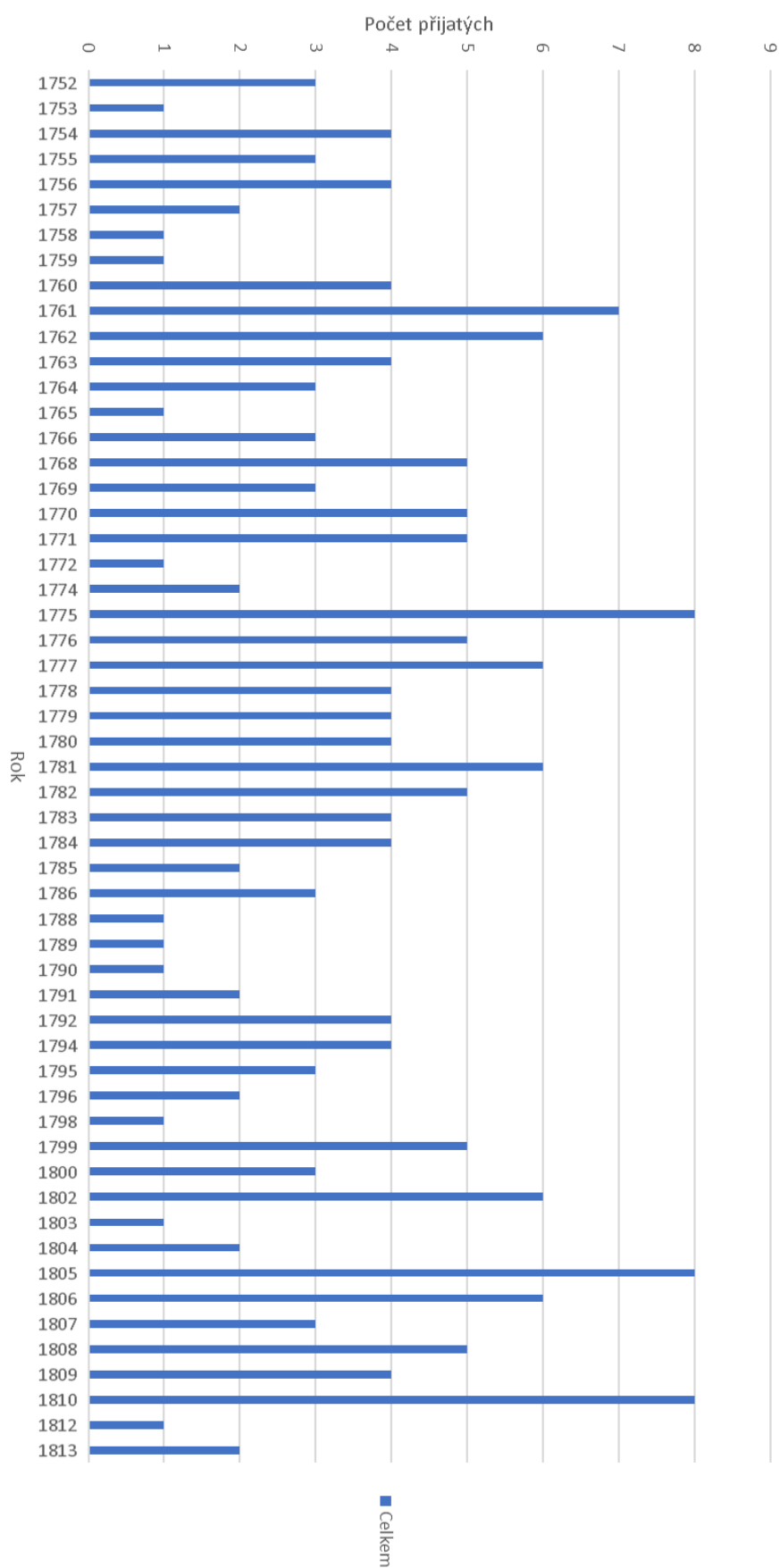
Obrázek č. 6: MZA Brno, SOkA Zlín, Cech řezníků 1625–1789, inv. č. 2, kniha mistrů.

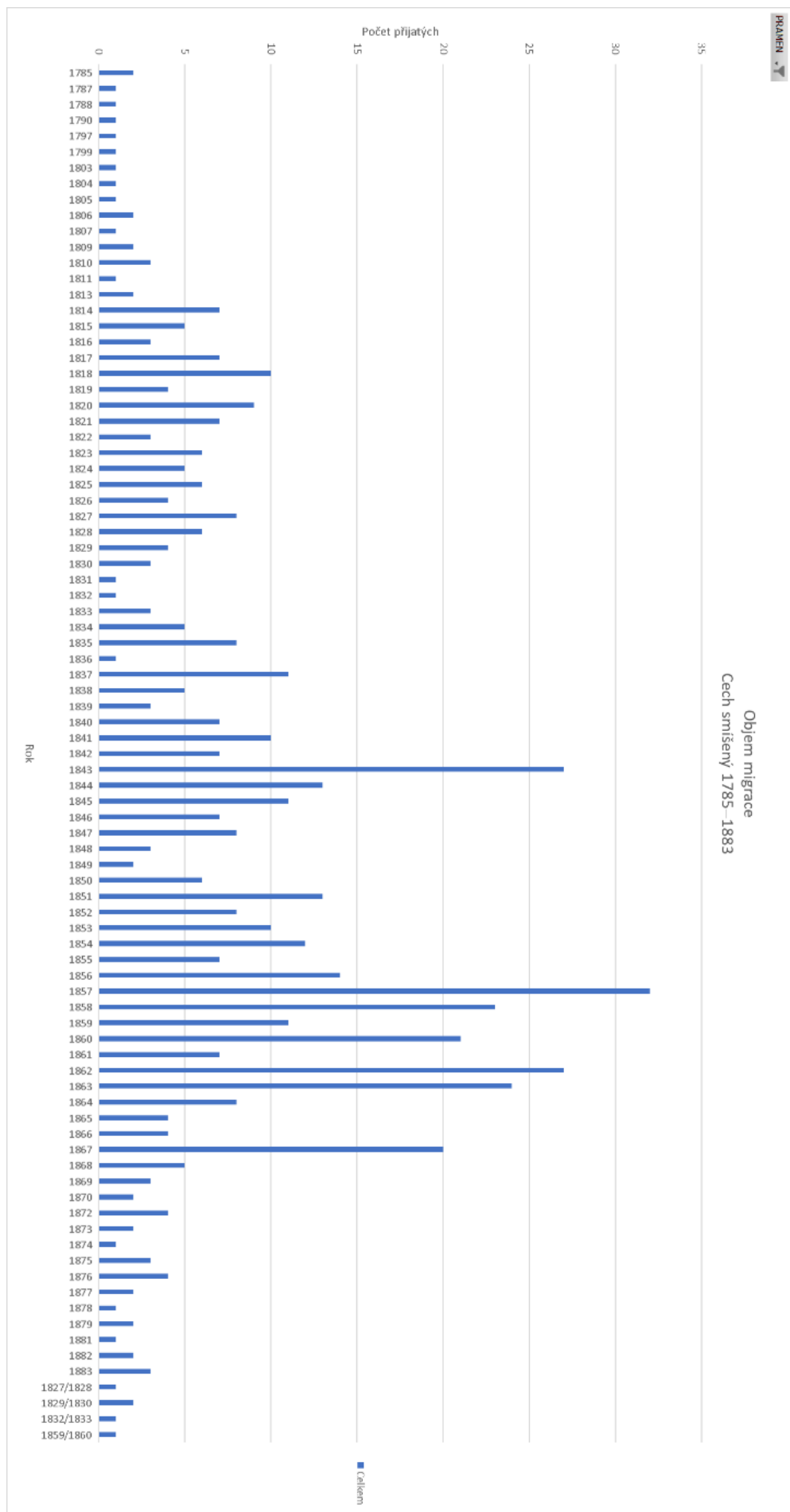
Obrázek č. 7: MZA Brno, SOkA Zlín, Cech tkalců 1712–1856, inv. č. 5, kniha mistrů.

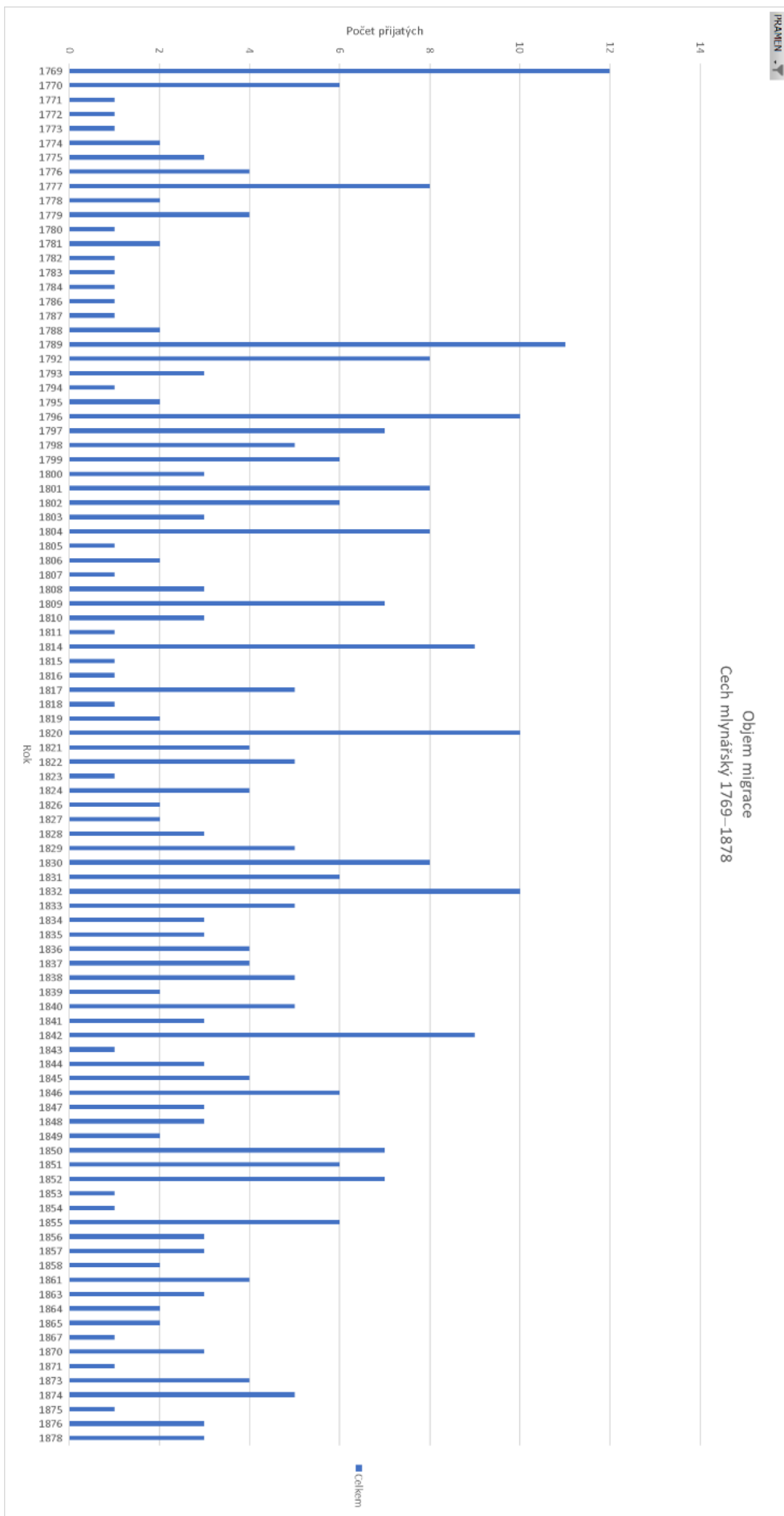
Přílohy

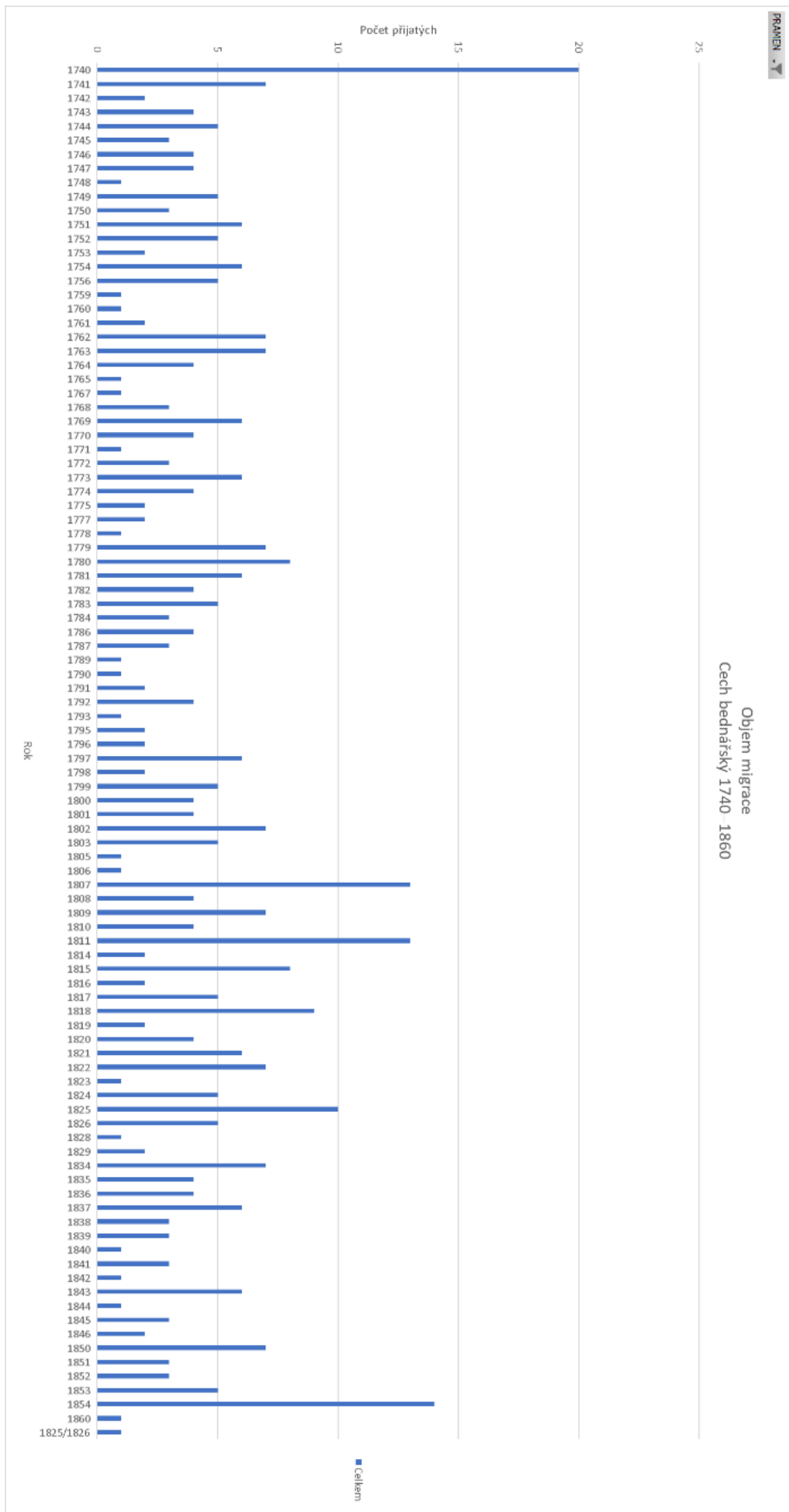
Objem migrace
Cech smíšený 1752–1813

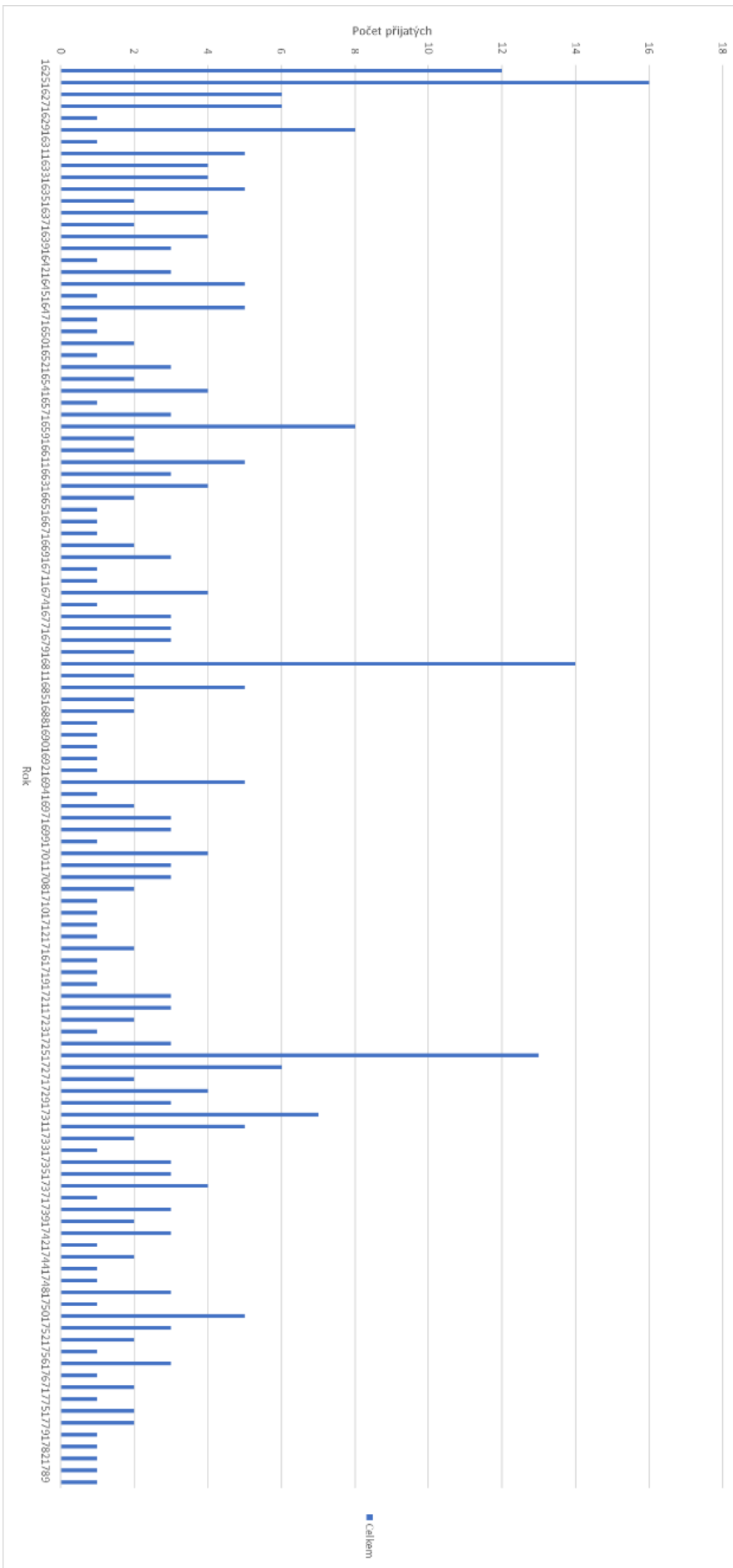

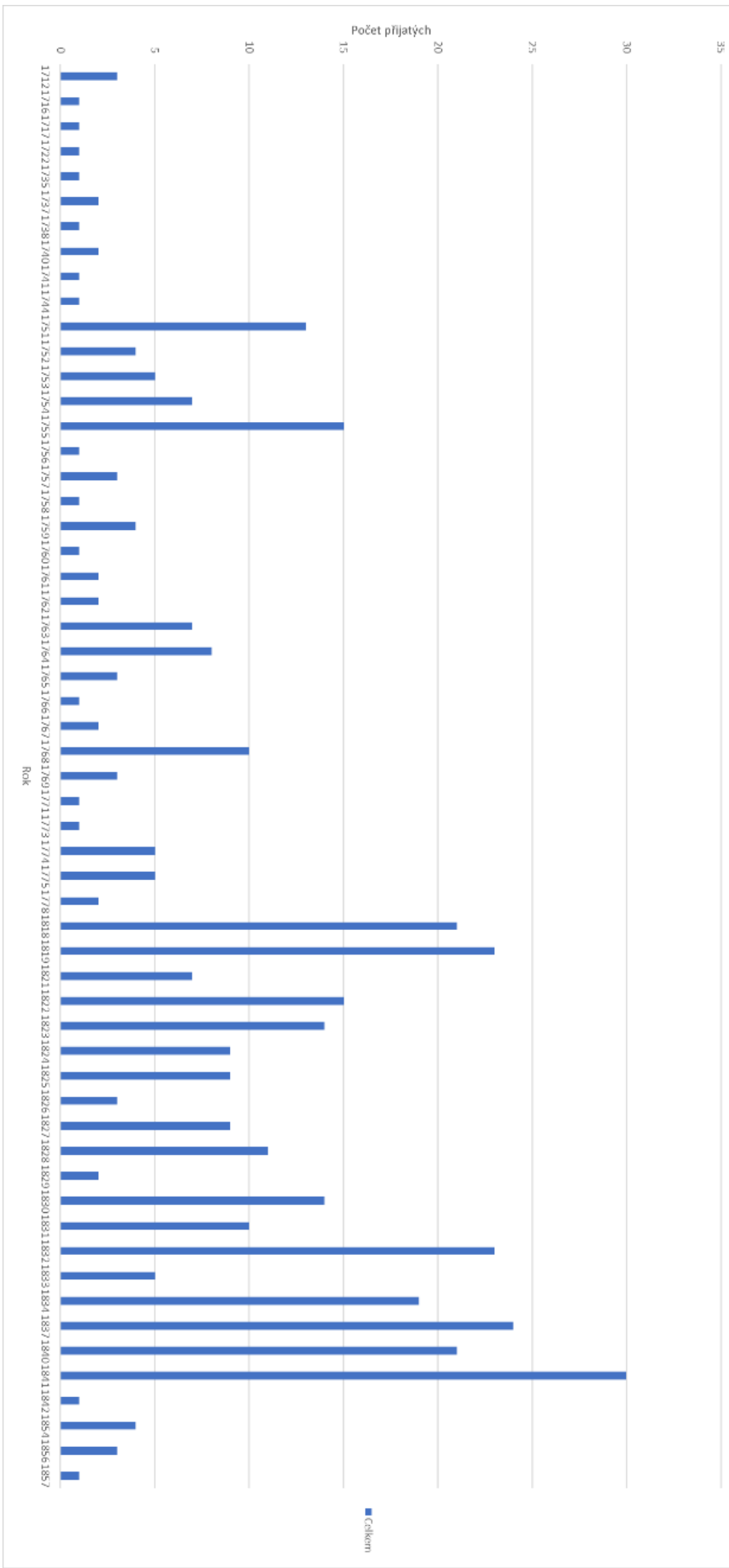

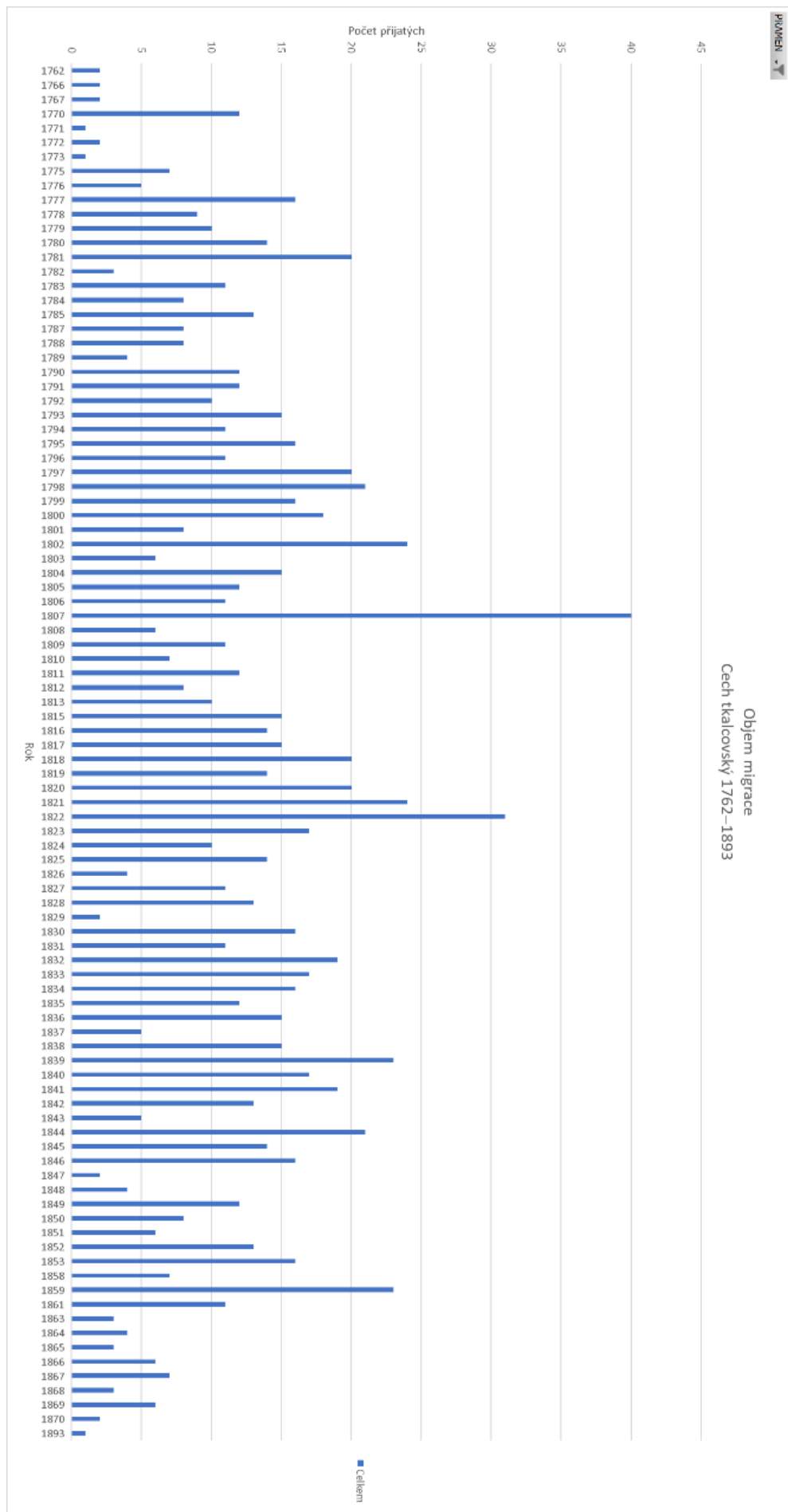

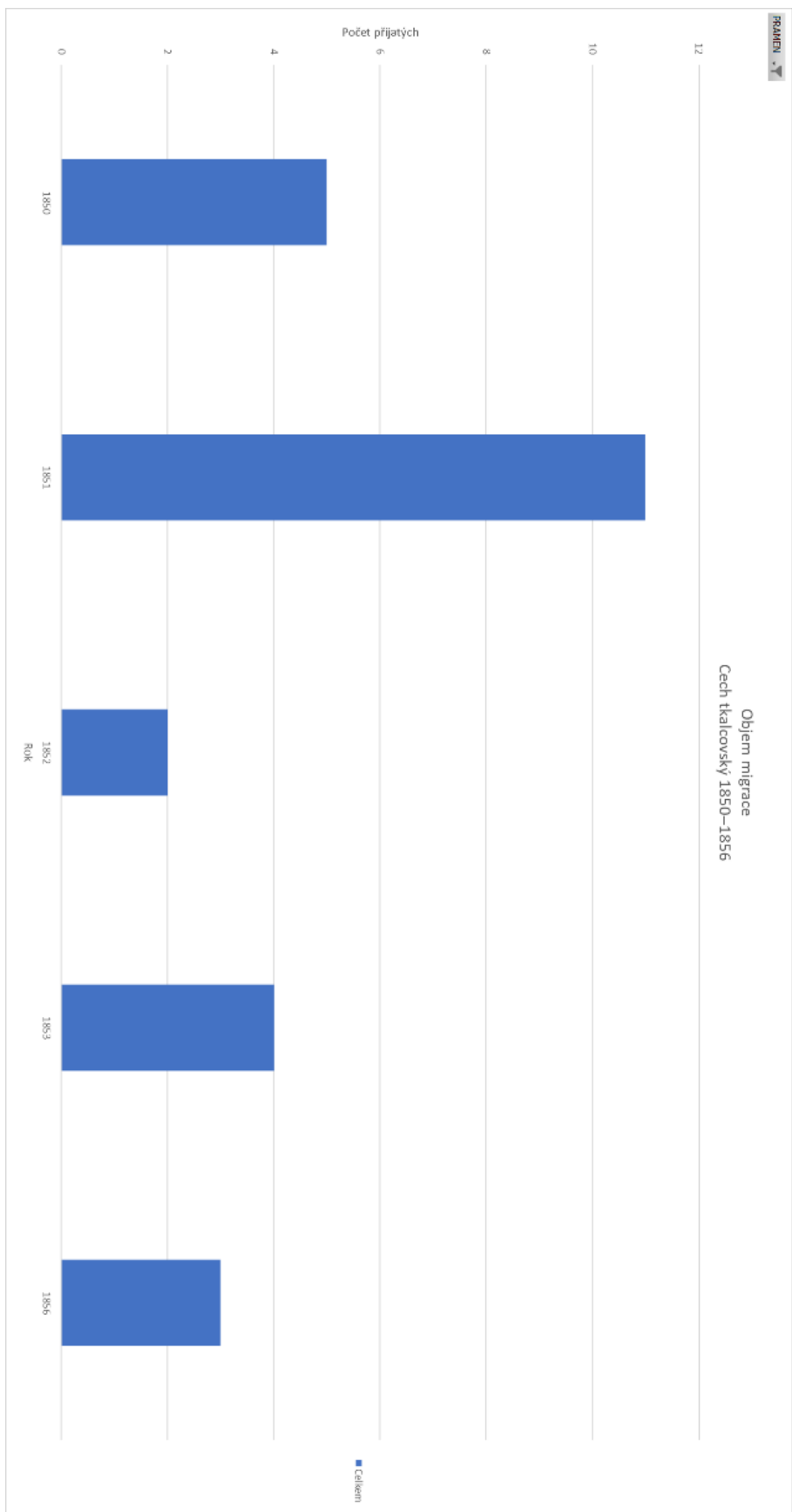
Objem migrace
Čech žeznický 1625–1789

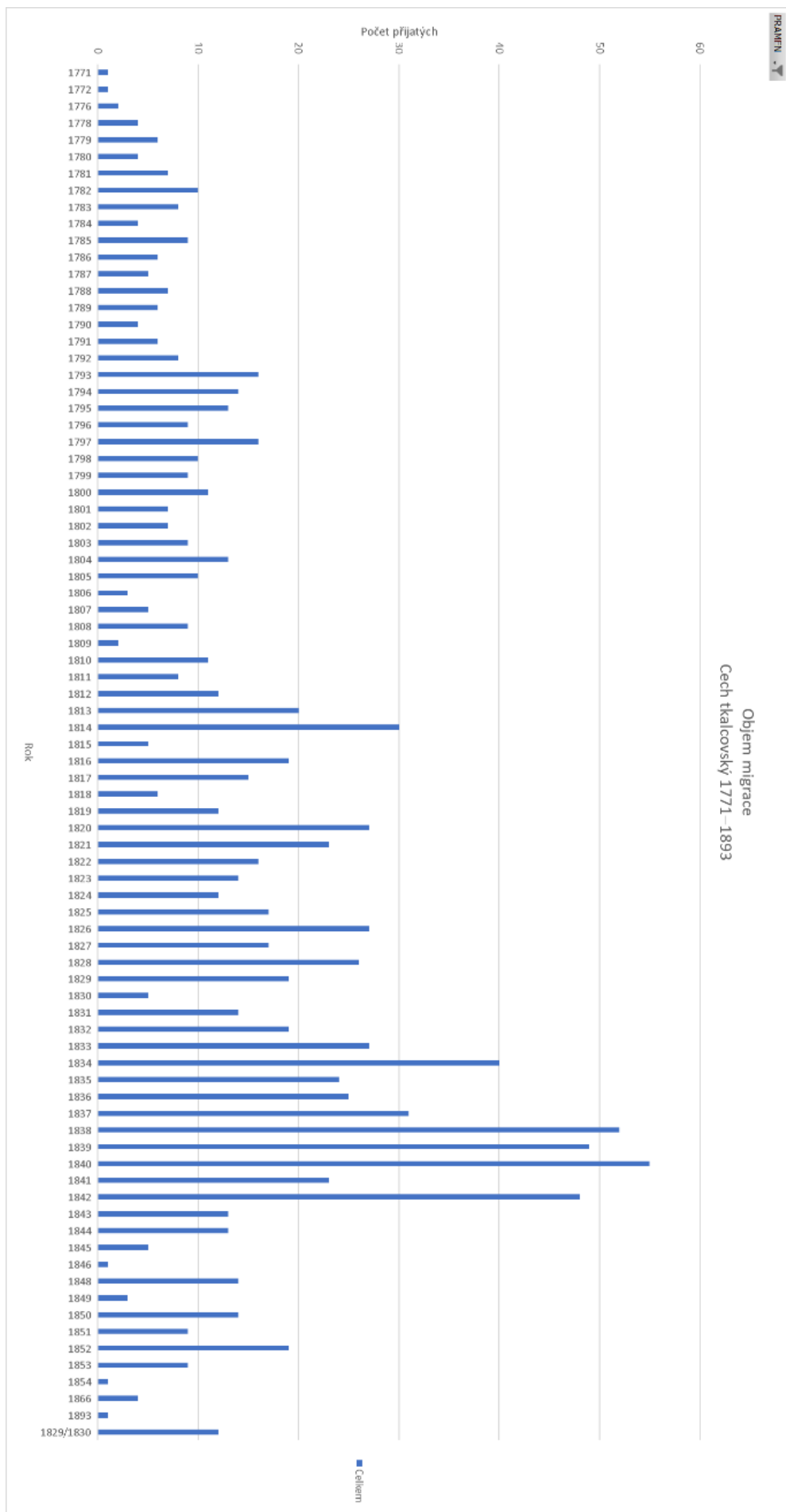

Objem migrace
Cech tkalcovský 1712–1857

Objem migrace
Cech tkalcovský 1771–1893